

VOORWOORD DEEL IV

In de loop van 1958 ontstond een conflict met betrekking van het personeelsbeleid, dat vermeden had kunnen worden. Naar later bleek, had de Alg. Schoolbeheerder (= A.S.B.) tijdens zijn verlof gedaan gekregen van de Z.N.H.K. en de D.Z.R., dat het gehele Schoolbeheer onder de verantwoording van het A.S.B. zou ressorteren; dat betekende een 'stroomlijning' en naar men dacht een verhoging van de efficiency.

Dit geschiedde zonder overleg of vóórkennis met de betrokken Schoolbeheerder van de D.Z.R. Reeds spoedig leidde dit tot een conflict met mij. Eén van mijn medewerkers, het hoofd v/d Dorpsschool te Eles, werd door zijn leerlingen gesard; men weigerde hem de verschuldigde gehoorzaamheid, waarop hij reageerde met slaag, iets dat ik telkens opnieuw verbood.

Vele Ambonese en sommige Nederlandse onderwijzers en onderwijzeressen maakten zich daar eveneens schuldig aan, maar in alle gevallen was dit slechts incidenteel.

De Hoofdonderwijzer in Eles werd evenwel aangeklaagd wegens Mishandeling en veroordeeld tot 6 maanden gevangenisstraf. De Voorzitter van de Rechtbank was een Ambonese Ambtenaar, bekend als onvriendelijk tegen Papua's. Dit speelde zich af tijdens mijn afwezigheid op een lang tournee, maar bij mijn thuiskomst vond ik noch een afschrift van de Dagvaarding, noch een P.V. van de rechtszitting of het vonnis. Zowel als Diensthoofd Culturele Zaken, als ook in mijn functie als Chef van de veroordeelde, had ik daar recht op; ik kreeg die ook later niet, dat blijkt uit de gevoerde correspondentie.

Ik nam contact op met de waarnemend ASB, een ervaren, reeds gepensioneerde Collega, welke contact op nam met de Procureur Generaal in Hollandia, hetgeen resulteerde in vermindering van straf tot 3 maanden hechtenis annex 3 maanden Voorwaardelijk. Tevens werd deze zaak ter kennis gebracht van de Gouverneur, die een onderzoek gelastte.

Toen de fungerende ASB van verlof terug keerde, begon een onaangename Correspondentie: de ASB eiste het ontslag van de veroordeelde; ik weigerde mijn medewerking te verlenen. Ik deed dit op goede gronden; mijns inziens was het BB niet bevoegd in deze zaak recht te spreken; hier waren de Clanhoofden alleen bevoegd. Zij zouden deze Guru tot een boete veroordeeld hebben, welke betaald had moeten worden aan de ouders van de gestrafte leerlingen.

Een ernstige vormfout werd gemaakt door het Clanhoofd -tevens Dorpshoofd- niet op te roepen als lid van de Rechtbank! Ook was er geen verdediger bij het proces aanwezig, al zou dit niet veel uitgethaald hebben door de gebrekkige rechtskennis van dienstdoende Ambtenaren, en de Alg.Schoolbeheerder.

Door hulp van 'Evangelieverbreiding' wil ik graag iets vertellen en proberen uit te leggen, hoe het evangelie door de doopsgezinde kerk in de afdeling Ajamaru wordt verkondigd.

Het ressort Ajamaru is van naam veranderd. Het heet nu ressort Teminabuan. Het is verdeeld in twee classes, n.l. de kustclassis en de bergclassis (de Ajamaru streek).

In 1950 kwamen Ds. Marcus en zijn vrouw in Ajamaru aan. Toen in die tijd was het werk erg moeilijk. Men zou kunnen zeggen, dat het allergrootste deel van Ajamaru nog in de ergste duisternis leefde. Er waren minder kampongs en daar waar al een kampong was leefde men niet in vrede, maar in onmin met elkaar. Men vermoordde elkaar soms. Schoolkinderen werden door de ouders thuisgehouden, omdat men niet nodig achtte, dat een kind wat leerde. Men had het eigen geloof, men ging naar medicijnmeesters, men leefde als heidenen.

Doordat zending en regering hand in hand gingen en samen probeerden hier verandering in te brengen en door de zegen Gods veranderde er langzamerhand iets in het ressort Ajamaru.

Vanaf 1954 begon het te veranderen, eerst langzaam, daarna ging het sneller. De mensen openden nieuwe kampongs, schoolkinderen werden verzameld en overal vroegen de mensen onderwijzers.

Ja, de mensen vroegen wel om een onderwijzer, maar waar moesten ze vandaan worden gehaald? Vanuit de opleidingsschool voor onderwijzers in Serui kwamen wel enkele krachten de gelederen versterken, maar dat was toch absoluut onvoldoende.

In juli 1954 moesten Ds. en mevrouw Marcus dus wel naar Sorong om een stel evangelisten op te zoeken. En ze slaagden daar gelukkig in. Vele mensen gingen spontaan mee, omdat ze het evangelie, wat als een geschenk tot ze was gekomen, om niet door willen geven aan hun broeders, die nog in de duisternis leefden. En zo ging ook ik mee. Steeds kwamen er nieuwe hulptroepen bij. Het aantal is nu al gestegen tot 58 evangelisten. En nog zijn er niet genoeg! Nog wordt er om een onderwijzer letterlijk gevochten.

Nog zijn er vele broeders, die nog nooit van het evangelie hebben gehoord en die vragen. Dit is voor mij een teken, dat het Koninkrijk Gods op deze wereld niet kan verliezen, maar steeds overwinnen zal.

Toen gingen in mei 1955 Ds. en mevr. Marcus met verlof. Gedurende die tijd werd het werk overgedragen aan twee Amb. dominees. Het was niet gemakkelijk voor hen. Zij deden hun best, hun verantwoordelijkheid was zwaar, maar zeer veel narigheid ontstond in ons ressort. Zo zelfs, dat ons werk, het evangelie aan onze broeders te brengen, bijna stuk was. Hierdoor werd het ons duidelijk, dat we toch iemand nodig hebben, die ons behoorlijk hard op de vingers tikt als we dat behoeven.

Half januari 1956 kwamen Ds. en mevrouw Marcus weer van hun verlof terug in Teminabuan, door Gods hulp. Ze moesten meteen weer hard aan het werk. Wij hopen, dat God de H. Geest aan de familie Marcus mag schenken, opdat het ressort Teminabuan weer net zo goed als vroeger mag worden.

Met broederlijke groeten,
Gode bevolen.

J.S. Rumawi,

Ajamaru - Ned. Nieuw-Guinea.

Een Correctie

In Deel III is er op pg. 279 een storende fout ingeslopen. In de 2e alinea staat vermeld: 'Wij àllen, leden van de Algemene Synode van de Evangelisch Christelijke Kerk, zijn tégen de scheiding van Kerk en Staat'. Dat zou betekenen dat wij de oude situatie in NEDERLANDSCH OOST INDIE willen continueren. Doch dit is niet waar, in tegendeel! In overgrote meerderheid wijzen wij de verplichte registratie van Huwelijken en Dóóp door de Overheid af!

o-o-o-o-o

XXVI	Tot 9 januari wachten wij in Sorong op vervoer. Wat onze bagage betreft: de Douane stoort zich niet aan de regeling met de Dienst Financiën in Hollandia. Er is natuurlijk een grote achterstand ontstaan tijdens ons verlof in de rapportage en de administratie en correspondentie. Berichten van het Hoofd Boswezen aangaande de toestand in het District Inanwatan stemmen ons niet vrolijk, met één van zijn ondergeschikten gaan wij zelf op verkenning uit. Het toezicht op de Coöperatie door de Ambtenaar is onvoldoende; zij verkeert in moeilijkheden. De Gouvernements Werf heeft de motorfund in de nieuwe Motorboot foutief uitgelijnd; de boot lekt bij schroefas koker.	285
XXVII	Opening van de Meisjesschool: commotie onder de jonge mannen. Onrust wordt verwekt wegens een oproep van de Synode der Ned.Herv. Kerk. Ik moet voor Onderwijszaken naar Hollandia èn voor de Synode. Tot èind van het jaar tourneren wij in de streek ten Noorden en Noord-Oosten van de meren.	294
XXVIII	Soms stapelen de moeilijkheden zich op; een verzuchting mijnerzijds over de toenemende werkzaamheden veroorzaakt een correspondentie welke niets oplost.	299
XXIX	Grepen uit de brieven aan familieleden en het Jaarverslag over 1957. Tourneeverslag 11.12.'57 - 12.01.'58.	309 319
XXX	Opnieuw moeten wij naar Sorong, Mieneke voor een medische behandeling, ikzelf om hulpkrachten te werven. Dan volgt een groot tournee door Inanwatan. Een grondige reorganisatie is noodzakelijk, want men lapt àlle verordeningen aan zijn laars, zowel wat het onderwijs betreft als ook de richtlijnen van de Synode.	325
XXXI	Het grote tournee door het District Inanwatan. Onderweg brieven aan mijn moeder en de Penningmeester van de D.Z.R. en de Secretaris van de Zwitserse Zendings Commissie.	333

XXXII	Wij hebben logéés uit Sorong, een Administrateur en enkele anderen.	343
	De nieuwe Ambtenaar BB. vraagt inlichtingen over de regeling van Huwelijken en de rechtsbedeling voor overspeligen.	
	Enkele brieven over ons werk aan onze moeders.	348
XXXIII	Het Conflict met de Algemeen Schoolbeheerder met betrekking tot de rechtzaak tegen Guru Nussi.	354
	<u>Jaarverslag over het Schooljaar 1957/58.</u>	370
	<u>AANTEKENINGEN</u> betreffende de Bevolking wonende in het ZOETWATER MOERAS tussen de bovenloop van Metamani en benedenloop van de KAMUNDAN in het District INANWATAN.	376

Sorong, 31 december.

Nog steeds heb ik geen vervoer kunnen krijgen naar onze standplaats. Wij logeren bij oude vrienden. Voor haar werknemers organiseert de NNGPM een Oudejaarsavond feest. Wij passen op de kinderen en hebben het heerlijk rustig. De volgende morgen, na de Kerkdienst, moeten wij ± 200 Papuse Werknemers uit 'ons' Ressort een hand geven; velen wensen ons alle goeds. Na de soms wat wrange gesprekken in Hollandia met Kerkelijke en Wereldlijke Autoriteiten, voelen wij ons gesterkt en bevestigd door de hartelijke begroeting door (ónze) mensen.

Voorlopig maken wij nog weinig kans op vervoer naar Teminabuan. Wanneer de 'ARFAK' in Doom afmeert worden wij hartelijk begroet door de Gezagvoerder. Kapitein Grootenhuis bekijkt mij kritisch en zegt: 'Dominee, uw voorhoofd groeit naar uw billen toe'.

Hij kan ons wel vervoer aanbieden, maar onze Kisten moeten vrij gemaakt worden bij de Douane, want het Gouvernement heeft zo zijn éigen verordeningen en onze kisten zullen ons later, (19 maart!) nagezonden worden. De ARFAK kan maar 50 ton nuttige lading vervoeren, en goederen voor de Overheid hebben voorrang. Later blijken ook Chinese Handelaren voorrang te hebben, indien zij over goede relaties beschikken.

Onze kisten moeten opnieuw gecontroleerd worden; zij bevatten 10 2e-hands naaimachines, 10 stel Timmergereedschap, tegen kostprijs ter beschikking gesteld door een grote firma in Amersfoort. Wij hebben ze met spoed nodig, want het CBL in Hollandia kan mij geen meubels leveren voor de Meisjesvervolgsschool, die in Augustus van start moet gaan. Onze timmerlieden zullen ze zelf moeten vervaardigen, evenals Deuren en Ramen en closetpotten, die evenmin leverbaar zijn. N.B. deze school met internaat staat al per 1.1.'56 op de begroting van het Gouvernement! Eveneens niet leverbaar is hang- en sluitwerk en cement.

N.B. pg. 283, Bespreking met financiën. Dáár maakte men géén bezwaar tegen onze 'import'!

Gelukkig heb ik hulp van de NNGPM. Hun beste Papuse werknemers komen uit ons werkgebied. Na de bediening van de Doop in Djitmau kwamen er 50 jonge mannen, die een jaarcontract maakten met de NNGPM. Na afloop gingen zij huiswaarts met Aluminium bladen voor de dakbedekking van hun nieuwe Kerk. De meesten zijn alweer terug met een nieuw contract, nu om voor een bruidsschat te sparen. Zij beloven mij ook financiële steun voor de Evangelisatie.

9 Januari; eindelijk kunnen wij vertrekken. Wij worden met vreugde ontvangen, maar schrikken wel even van de toestand, waarin onze woning verkeert. Alles is verwaarloosd en wij hebben enige dagen nodig om orde op zaken te stellen. Er is nog geen hulp en Mieneke kan nog niet veel doen door haar Orthopaedisch corset.

Er is een stapel post, die Mieneke veel dagen bezig zal houden. Voorts is er een aantal nieuwe voorschriften, die m.i. mijn administratie onnodig omslachtig maken. Het is fantastisch, wat men in Hollandia kan verzinnen om klerken aan het werk te houden. Ik heb echter geen klerk, en moet dus belangrijke dingen uitstellen! Ik was er al bang voor toen wij vertrokken, omdat ik geen plaatsvervanger heb. En door het bevel om éérst naar Hollandia te gaan zijn wij 9 maanden afwezig geweest; dat zal nog lang merkbaar zijn. N.B. pg. 273!

In Sorong gehoord: In Hollandia wil men een Dierentuin organiseren. Als 'voorschot' worden er al 2 Leeuwen gestuurd. Onderling organiseren zij het jachtterrein. De éne kiest de Buitenposten en vertrekt meteen. De andere wuift hem uit en zegt: 'tot volgend Nieuwjaarsfeest'.

Eén jaar later komen zij elkaar weer tegen: de 'tourneeleeuw' mager en ziek, de 'thuisblijver' rond en gezond. 'Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?' vraagt de magere? 'Och, dat was niet moeilijk' luidt het antwoord! 'Ik heb elke dag een ambtenaar opgevreten; niemand heeft het gemerkt!'

Commentaar: het wordt tijd, dat de Tweede Kamer een onderzoek laat instellen, want hier vind je een voorbeeld van de éérste wet van Parkinson. Die zegt: Sommige Organisaties, zien ieder jaar het aantal werknemers met 5 à 6 % stijgen, ongeacht de toename, of zelfs de vermindering van de te verrichten arbeid.

In Januari krijg ik nog de gelegenheid per vliegtuig naar Ajamaroe te gaan. Daar heb ik overleg met de belangrijkste medewerkers, Ds. Rumbiak, Guru Parera voorop. Een bezoek kan ik uitstellen, want daar loopt alles goed.

Teminabuan, 24.4.

Binnengekomen is de mededeling, dat er een medewerker mag worden aangetrokken voor de administratie van de scholen; er is geld voor beschikbaar. Wáár vind je een mens, die voor een minimumvergoeding een maximum aan werk wil doen, dat elders beter betaald wordt en betere vooruitzichten biedt? Mieneke helpt wel op kantoor, maar is al weer twee maanden aan het werk op de Polikliniek, à raison van f 10,-- p/d, omdat de dienstdoende verpleegster een oogziekte heeft. Zij wordt in Manokwari behandeld.

De interne verhoudingen zijn nog éven slecht als vóór ons verlof; er werd èn wordt gestookt. 't Liefst zouden sommigen de scholen als 'openbare' scholen in handen van het Gouvernement zien. De Bestuursambtenaren hebben hun eigen redenen daarvoor, n.l. beknotting van de invloed van de Zending! En sommige Goeroes willen liever niet op de -niet al te schone- vingers gekeken worden. De Inspecteur, op z'n rondreis óók bij ons op bezoek, is daar niet voor. Hij zei letterlijk: 'Vóór het werk dat u in uw eentje doet, heb ik 3 Ambtenaren nodig! Dat kost het Gouvernement te véél!'

Maar er is méér. Het Gouvernement heeft geen Onderwijzers om de open gevallen plaatsen te vullen. Zij gebruiken Onderwijzers, welke wegens onzedelijke handelingen ontslagen zijn, of in het bèste geval wegens onbekwaamheid. 'Tel uit je winst!'

Er kwam bericht, dat wij een nieuwe Motorboot tegemoet kunnen zien, wéér een afgedankte sloep van de K.P.M.! Men heeft mijn advies (een glasvezelpolyestercasco) naast zich neergelegd; de adviseur, een ingenieur, verzekerde de Zendingraad, dat de sloep van de 'hardste houtsoort' was gemaakt (Djati), hetgeen niet waar is! Ook Djatihout wordt door paalworm aangevreten! De hardste houtsoort is IJzerhout, maar dat kan niet 'gespijkerd worden' en heeft een Soortelijk gewicht van 1,3! (Intsia Specia) Wij worden dus wéér opgeknapt met een boot, die veel onderhoud zal kosten, bovendien open is en dús riskant bij de kustvaart: wij moeten niet zelden de open zeearmen oversteken om ons doel te bereiken. En natuurlijk is er wéér geen zeiltuig bij, terwijl ik de Diesel per 'Arfak' uit Sorong moet laten komen.

Er is nóg een verontrustend bericht. De leiding gevende Goeroes in het district Inanwatan hebben de grootste moeite hun gezag erkend te krijgen. In feite doet ieder wat hij zelf wil na het vertrek van Col. Messie. Van sommige integere Goeroes krijg ik signalen, dat men het toch wel op prijs zou stellen, indien men weer samen kan gaan met de Classis Teminabuan. Daar stelt men hier echter géén prijs op, tenzij men in Inanwatan zelf orde op zaken stelt.

Tijdens mijn afwezigheid, en enkele maanden ná het vertrek van het Hoofd Plaatselijk bestuur, de heer J. Mas-sink, heeft zijn opvolger de Coöperatie terug gegeven aan de leden.

Het is erg jammer, dat niemand aan het Residentie kantoor gevraagd heeft of deze handeling wel wettig is! De overname is in overleg met de 'Ambtenaar belast met het toezicht op de Coöperaties' geregeld, (N.B. pag. 201 ddo 10.2.'54).

Dat toezicht is zó slecht geweest, dat de TOB nu in moeilijkheden verkeert: hoge schulden en hoge vorderingen.

Om de voorzieningen te garanderen, heeft de Ctr. aan een Chinese handelaar vergunning gegeven een winkel te openen; een tweede is op komst. Zij verkopen meestal 'op crediet'. Dat is verboden voor Coöperaties.

De poging van enkele leden om een 'Nutsspaarbank' op te zetten, leden schipbreuk. Door verbetering van het management werd de winkel weer winstgevend.

Om de bouw van de meisjesschool te bespoedigen kregen wij van de Ressort Synode toestemming een werkkamp te organiseren. 's-Morgens wordt het terrein geëgaliseerd, voor zover het nodig is. 's-Middags en 's-Avonds geef ik cursus ten behoeve van de Catechese; dáár is grote behoefte aan.

Daar de egalisatie op de begroting van de MVVS staat, is de financiering van het Werkkamp verzekerd.

Overigens schakel ik ook de TOB in voor de levering van materiaal ten behoeve van een voorlopige slaapzaal: rondhout en bladeren voor dakbedekking, rotan en dunne stammetjes voor britsen.

De Motorboot schakel ik in voor de aanvoer van zand. Voor mij is dat goed: Ik kan het zand in rekening brengen en op deze wijze geld verdienen voor het onderhoud van de boot; een paar mannen uit Konda werken voor mij in loondienst: zij leveren het zand. Dat moet 'zoutvrij' zijn, om het in beton te kunnen gebruiken.

Uit een brief van Mieneke.

Teminabuan, 19 maart.

Herbert kwam de 16e thuis van een kort tournee. Inmiddels zijn onze kisten aangekomen. Er moet in Sorong iets verdwenen zijn, maar de Douane zegt van niets te weten; men zegt dat het bij het laden van de ARFAK gebeurd is.

idem: 15 april.

Ik werk weer op kantoor; wij zijn nog niet samen op tournee geweest. Ook moet ik soms invallen omdat de verpleegster moeilijkheden heeft met haar ogen.

idem: zonder datum.

Onverwachts is er een gelegenheid naar het ressort Inanwatan te komen. De sleepboot van de Ctr. wordt gebruikt door de Bosarchitect. Hij is bereid om ons mee te nemen, hij moet enkele dorpen aan de Kais bezoeken, en Bagaraga. Mieneke gaat mee als schoolarts. Bij ons vertrek is het weer slecht, daarom doen wij éérst Konda aan, dat ligt op onze route.

Daar had het Hoofd van de school, tevens Voorzitter van de Classis, opnieuw een zware aanval van Angina Pectoris. Hij moet zo vlug mogelijk gepensioneerd worden. Maar van hulp op mijn Kantoor kan geen sprake zijn, jammer voor ons beiden!

Kort voor het donker legden wij aan in Bagaraga. Vóór de oorlog was hier een gesubsidieerde school, maar daar kan geen sprake van zijn.....tenzij de Bestuursassistenten in Konda en Aitinjo 'water bij hun wijn' doen en voor Bagaraga en Waromgai sámen een school willen doordrukken. Maar dát is moeilijk, want géén van beiden wil een 'mini stukje' van zijn macht opgeven; 't is een Middeleeuws conflict tussen de Graven van 'Niemandsdorp' naar 'Nergenshuizen!' N.B. De inwoners van beide dorpen behoren tot dezelfde ethnologische groep en spreken dezelfde taal.

Mieneke kon gelijk aan het werk; 's-nachts om 2 uur werd zij gewekt voor hulp bij een bevalling van een tweeling. Zij schreef aan haar ouders: 'de vrouw zat bij een vuurtje met haar rug naar de kinderen. Deze lagen ergens achter haar in het vuil, met de placenta er nog aan. Ik wilde ze afnavelen, maar mijn verband brak af. Gelukkig had iemand van 'Boswezen' een klosje garen thuis en daar deed ik het toen maar mee.

Met de vrouw zelf was niets te beginnen. Ze gaf geen antwoord en onderzoeken mocht ik haar evenmin. De vader van de tweeling lag bij het vuur met hoge koortsen en een groot infiltraat aan zijn been..... Ik vroeg nu hulp aan een paar vrouwen, maar ik wachtte vergeefs. Ze waren allen bang voor de tweeling en ik bleef verstoten van hulp.

Een Evangelist kreeg opdracht de zuigelingen naar het ziekenhuis in Ayamaru te brengen. Wij vertrokken naar Kampong Baru, waar wij de volgende morgen om 15.30 uur aan kwamen.

Wij waren er sedert de overdracht aan Col.Messie niet meer geweest en schrokken van de toestand. Net als Inanwatan was dit dorp evenééns een 'dwang vestiging' uit de jaren 20! Met de gestimuleerde exploitatie van de Damar bossen, kregen de inwoners toestemming om weer in hun oude vestigingen te wonen. De gevolgen voor het -centraal gelegen- Kampong Baru waren rampzalig. Van de 923 inwoners bleven er slechts 250 over. Véelen werkten voor 'Boswezen' in Sorong. Veel huizen zijn ingestort; de Kindersterfte bedraagt 26 %.

De schoolinspectie verloopt moeizaam; het peil is bedroevend. Bij onderzoek van de administratie blijkt dat veel leerlingen 2 jaar en méér nodig hebben om een klas hoger te bereiken. Zij worden uitgeschreven. Voor zover zij na 4 jaar als nog slaagden voor een toelatingsexamen voor vervolgonderwijs,

werden allen -op 1 of 2 na- wegens onvoldoende vorderingen weer naar huis gestuurd, of een passende werkring voor hen gezocht.

Speurend naar de oorzaken concluderen wij dat inteelt een belangrijke factor is en daarnaast absentisme van de ouders. Zij geven er de voorkeur aan zich in hun bospercellen en Sago bossen terug te trekken en hun producten te verkopen naar Sorong.

Concentratie rondom de gebouwen van de Diensten van Boswezen en de Dienst Volksgezondheid zou wenselijk zijn, omdat men dan de Kampong kan draineren, die elke keer bij springtij overstroomd wordt. Een kade met spuisluisen zou voldoende zijn, maar het BB onderneemt niets. Dat geldt ook voor de andere dorpen in dit gebied: Mogetemin, Sumano en Karmengani; indien er niets gebeurt, gaat deze hele groep te gronde.

Er is een alternatief; de 3e dag varen wij de Kais stroomopwaarts naar Mogororo. Daar is een Opslagplaats voor hout (IJzerhout en Damar) op een iets hoger gelegen oever. De bevolking heeft er een Schooltje gebouwd, want steeds meer mensen uit het hoge lang vestigen zich daar. Er is een winkel van de -mij nog onbekende- Coöperatie 'Kaiso'. Het is te hopen dat hier meer mensen uit het lage bergland komen wonen, en de Ambtenaren niet 'dwars' liggen.

Met aflopend tij komen wij om middernacht in Jahadian. In wezen is de toestand niet veel beter; alleen de kindensterfte is sterk teruggelopen en terecht is het Schoolhoofd gedecoreerd op voordracht van Mieneke, toen zij Diensthoofd van de DVG was (1953). Wel is de school -inteelt en absentisme- in overweging nemend, beter dan in Kampong Baru. Goeroe L. Parinusa en de oude Radja Frans Ginuny werken goed samen. Een aantal leerlingen uit de derde klas komen voor een plaatsing op de vervolgscholen in aanmerking.

Onze boot is nu zwaar beladen; om 5 uur 's-morgens vertrekken wij. Er staat een stijve bries, zodat wij stroomopwaarts tot aan de Sekak varen, en dan deze bijrivier stroomafwaarts tot op de Waromgai-monding om de oversteek naar de Kaibus te maken. Zo veel mogelijk op het tij varend bereiken wij in 12 uren de 'haven' van Teminabuan.

Thuisgekomen krijg ik het bericht dat het nieuwe casco in Sorong is aangekomen. Ik zal het persoonlijk in ontvangst moeten nemen. Met de 'Arfak' kom ik er geriefelijk; de oude boot neemt de Gezagvoerder op sleeptouw. Motor en schroefas worden er uit gesloopt en in het nieuwe casco geplaatst. Later zal blijken dat de as niet goed is uitgelijnd. De Havenmeester laat er een Laadmerk op aanbrengen. Zelf krijg ik na enig onderhandelen een 'BEWIJS VAN GESCHIKTHEID' voor de vaart op Reeden, rivieren en binnenwateren. (24/5-1956)

Het is bijna onmogelijk de MVVS op tijd te openen. Alles wordt in Hollandia beslist. Ik ben er echter in geslaagd in Teminabuan een gebouw te huren, dat als leslokaal geschikt is. Juffrouw Blonk krijgt bij ons een kamer, h  ar woning is binnen afzienbare tijd gereed, de slaapzaal voor de meisjes ook, en eveneens de Keuken en de eetzaal. Ondanks de 'welwillende medewerking' van Hollandia zullen wij op tijd beginnen.

6 Juli. Wij leven nog steeds in een burgeroorlog met de ambtenarij. De bouw schiet niet op, er is nog steeds g  en CEMENT! Die heb ik een maand geleden nog eens telegrafisch besteld. Alles -letterlijk   les- is 6 maanden te laat geleverd; zonder hulp van de NNGPM (in de kringen van de Zending: 'Olieboeren' genoemd) zouden wij het niet redden. Uit de v  roorlogse literatuur krijg ik niet de indruk, dat de Ambtenaren z  'n overheersende rol konden spelen.

Als je leest wat er in de Tweede Kamer gezegd wordt van 'Onze Taak' hier, dan moet je lachen. Wanneer men spreekt over 'onze prestaties' bij de opbouw, 'n historische 'taak' is het om te huilen! Er zijn niet weinigen onder de goedwilligen en bekwamen, die het voor gezien houden en hun heil zoeken in Australië of Nieuw Zeeland. Ik zal in Hollandia navraag doen en   ok het CBL vragen, hoe het mogelijk is dat mijn bestellingen na m  er van een half jaar n  g niet verzonden zijn. Ik moet namelijk in oktober voor een Synode d  ar zijn. De 'Staatskerk club' wil het zó, want dan kan de Overheid m  er notitie nemen van het feit, dat er een 'zelfstandige' Papuse Protestantse Kerk is.

Overigens is de nieuwe Motorboot n   pas in bedrijf. Toen de boot door de Gouvernementswerf afgeleverd werd, bleek de technische installatie opnieuw verkeerd uitgelijnd te zijn, én de uitlaat is niet gemonteerd! Nu lekt hij nog bij de schroefas.

Zodra ik tijd heb, zal ik trachten dit euvel te verhelpen. Voorlopig kan het lek met cement gedicht worden; wij hebben dringend zand nodig voor de vloeren. Door de vertraging is het zand dicht bij Teminabuan door de aanne-mer van de Overheid al gebruikt. Wij moeten het nu uit Konda halen, circa 14,5 Zeemijlen stroomafwaarts.

Collega Kamma stelde mij er van in kennis, dat het Moderamen van de Synode bij Teminabuan een centrale Opleiding voor Evangelisten wil vestigen. Dat zou ons goed uitkomen; in de omgeving zijn vele kleine dorpen, waar de leerlingen praktijkervaringen kunnen opdoen. Bovendien is de supervisie door de geringe afstanden (maximaal   en dagreis) gemakkelijk. Men overweegt mij de leiding op te dragen, gezien de resultaten van het werk in het binnenland.

In dat geval moet er een Schoolbeheerder komen met onderwijsbevoegdheid en een Predikant, die mijn kerkelijke functies overneemt, en één is misschien niet genoeg, tenzij Guru Rumbiak van te voren zijn studie aan de Theologische School in Serui voltooid heeft en mijn werk in het bergland kan overnemen.

In 'Hollandia' begint het door te dringen, dat 'ons' Ressorst één van de grootste is, en ook één van de meest belovende, zowel in de Bergdistricten (40.000) inwoners, als ook in Inanwatan, indien men de mogelijkheden benut van de moerasgebieden ten Oosten van Inanwatan (Mare Tinania) en het gebied ten Oosten van de Kamundan. Dat laatste geldt ook voor de Bergdistricten.

De Evangelisten welke wij opvoeden, (voor opleiden is geen tijd en geen geld) zijn in meerderheid goede medewerkers, óók wat de schooltjes betreft, welke zij organiseren op verzoek van de bevolking. Van de 90 jongens en meisjes die in juli/augustus toelatingsexamen voor het vervolgonderwijs deden, waren 12 afkomstig van Evangelisten schooltjes (13½).

Ook dit jaar konden wij weer de tekorten in Fak-Fak en Sorong aanvullen, ons 'overschot' was 30 Meisjes en 20 Jongens.

In Konda ging een 4e klas van start, dit in overleg met de Dienst Boswezen. Wie met succes deze 4e klas afsluit, krijgt een opleiding als geschoold Bosarbeider. Hij leert dan bosonderhoud, de zaadwinning én de opkweek van de jonge Damar bomen, éénsdeels voor de vervanging van gevelde bomen, andersdeels voor de aanplant in zijn éigen gronden.

Teminabuan, 4/5-9-'56

Augustus was erg druk! Juffrouw Blonk kwam in juli en liep met mij naar Kambuaja, waar wij toelatingsexamens afnamen. Zij wil 1 september beginnen met haar school. Dat lukt ook wel, want begin augustus kwamen vele Evangelisten, soms met hun vrouwen, en ook enkele Goeroe's. Zij werkten de hele morgen. 's-Middags baden, eten en rusten. Om 5 uur werd er gestudeerd en 's-avonds liederen geleerd. Juffrouw Blonk gaf dan les in het 'zangles' geven; zij had goede resultaten en allen stelden het op prijs.

Uit Fak-Fak kwamen de meisjes, die dáár op school waren, en niet naar huis konden of wilden, bang dat zij uitgehuwelijkt zouden worden. Zij werkten ook mee; onze keuken moest dagelijks 3 x 50 Maaltijden serveren. Bij één van hen moest Mieneke "Rosencavalier" zijn, want één van de jonge Goeroes 'zág' wel wat in één van de meisjes.

Toen Mieneke opnieuw de polikliniek moest waarnemen, waren er onder de jonge vrouwen genoeg, die leiding konden geven aan de jonge meisjes.

Ook Collega Kamma kwam een kijkje nemen. Ons kwam dat goed uit en wij kwamen tot een goede uitwisseling van belevenissen. Het werd hem duidelijk, dat de klachten van de Goeroes alléén uit Inanwatan kwamen, evenals de laster met betrekking tot de geblokkeerde gelden. (pag. 152 en 199) Hij had zèlf een paar van hen in het Ressort gehad (Sorong, het 'Mooi gebied'), en wist hen lastig en onbekwaam. Ik hoop dat de DZR hem wèl gelooft!

XXVII

De opening van de MVVS bracht heel wat opschudding te weeg. De meisjes hadden veel bekijks, vooral wanneer zij naar de rivier op weg gingen om te baden. Een paar dagen later werden wij in 't holst van de nacht gewekt door een hevig gegil. Ik stoof mijn bed uit, gewapend met een staaf-lamp. Daar had men kennelijk niet op gerekend en links en rechts vluchtten gedaanten de Struiken in. De volgende dag verzocht ik de Dorpshoofden de jongens te vermanen. Eén van hen zei met een knipoog en een kwinkslag: 'Dimana ada gula ada semut!' (Waar suiker is, zijn ook mieren). Ze beloofden echter hun mensen toe te spreken. Maar het hielp niet! De volgende nacht was er al weer 'circus': de jongens ritselden met de bladerwand en de meisjes -niet verontrust- reageerden met lachen en gillen. Ze kwamen de volgende morgen wel wat moeilijker 'uit de veren'. Na overleg met juffrouw Blonk sprak ik nu de meisjes toe. Ieder zou geheel gekleed, gewapend met een niet te zware steen en een rotan naar bed gaan. Op het éérste gerucht zouden zij hard gillend en scheldend de jongens met stenen bekogelen en met hun rotans in de hand de vluchtende jongens vervolgen. Deze éne actie was voldoende! De jongens weten best, dat meisjes van kind af aan hard moeten werken en lasten dragen; zij zijn het 'sterke' geslacht!

Eén Uwer (D.Z.R.) heeft mij in een brief gevraagd naar mijn mening aangaande de 'Oproep' van de Ned.Herv.Synode. Deze bepleit een overdracht van Ned.Nieuw Guinea aan de Republiek Indonesia. Ik vind het een oliedomme en ergerlijke zaak. De opstellers hebben geen notie van hetgeen onder de Autochtonen leeft. Men heeft zich laten leiden door utiliteits overwegingen als commerciële belangen en ook de belangen van de ZNHK in Indonesia. De belangen van de Papoea's hebben blijkbaar geen rol gespeeld in hun overwegingen.

Veel ernstiger nog is, dat men, de éérder al bij herhaling gedane belofte van zelfbestuur met als uiteindelijk doel de Souvereiniteit, onder tafel heeft geveegd! En toch, hoe veel kritiek ik ook heb op het reilen en zeilen van het Gouvernement, toch blijf ik van mening, dat de belangen van de bevolking veel beter gewaarborgd zijn door een Nederlandse Regering.

Eind september vertrokken Mieneke en ik met de 'Arfak' naar Sorong. Wij logeerden bij het Hoofd van de MVVS, die het leuk vond ons nog eens te horen over de opbouw van ons schoolsysteem. Hij en zijn vrouw zijn opgegroeid in Den Helder, voor Mieneke wel leuk. Zij wilde ook nog naar Manokwari, om de zieke verpleegster op te zoeken. Zelf vloog ik naar Biak, om tijd te sparen. Daar moest ik overstappen om de één of andere duistere reden.

Die vlucht van Biak naar Hollandia-Sentani zal mij heugen. In Biak zat een man 'geïsoleerd', alle zitplaatsen rondom waren leeg. De rest van de plaatsen waren 'bezet' door Blanken. Toen niemand van deze 'zwarte' notitie nam, groette ik hem en ging naast hem zitten. Hij was een hoge vertegenwoordiger van de UNESCO; wij vonden elkaar in een geanimeerd gesprek over Onderwijsproblemen in een primitieve samenleving, en de daarvoor geschikte leesmethoden en leermiddelen. Ik had de DZR al enkele malen verzocht om met UNESCO contact op te nemen; deze organisatie, die veel werk doet in de Pacific. Tot dusver had ik er nog niets over gehoord; nu had ik de gelegenheid er méér over te weten te komen. Toen wij op het vliegveld Sentani uitstapten legde deze Indiër zijn hand op mijn schouder en zei: "Thank you for your kind company; you where like a brother to me. Na enig wachten kwam een subalterne ambtenaar met een Jeep om hem af te halen, in plaats van het Hoofd Culturele zaken. Ik schaamde mij voor dit gebrek aan égards tegenover een hoge ambtenaar van de UNESCO, een multiraciale Wereldwijde Organisatie van de Verenigde Naties.

Zelf kreeg ik onderdak bij het Hoofd Meteorologische dienst, voor wien ik de waarnemingen van de neerslag in ons Ressort organiseer en controleer.

Van de Synode zelf heb ik geen aantekeningen; een fanatieke Papuse racist, welke enkele jaren in Teminabuan Voorzitter was van de Classis, heeft alle papieren verbrand: het archief van de Gemeente, van de Classis én mijn privé archief. Om de één of andere 'duistere' reden, is dit nooit aan mij toegezonden na mijn overplaatsing.

Van die drukke dagen herinner ik mij slechts episodes. De opening ging gepaard met veel vertoon. Ds.I.Kijne, werd met de Auto van de Gouverneur vervoerd, zó laat, dat iedereen er goed notitie van kon nemen. Ds.Middag moest zich eerst wat opknappen; hij had pech gehad en moest eerst iets repareren. Overigens was de sfeer heel plezierig; ik kreeg de Commissie van Financiën toegewezen.

Deze opdracht trof mij niet onvoorbereid. Ik had 6 jaar begrotingen moeten maken en de middelen van de uitgaven moeten zien te vinden.

Tijdens ons verlof kreeg ik van mijn Col.J.Mattijsen een waardevol boek van een Amerik.Zendeling, Merle Davis, "The financial Basis of the Church"; het kwam mij goed van pas.

De commissie bestond buiten mij, uit een aantal oudere Goeroes. 't Was een gezellig clubje.

Toen ik echter wees op Deuteronomium 14 vers 22-29 en die citeerde (het geven van de 'tienden') werden zij onrustig; ze kregen rimpels, net als een schoolkind, dat uit het hoofd moet rekenen.

Toen zeiden zij éénparig: 'Dát kan niet!' Ik had dat voorzien en wij adviseerden de Synode het bedrag van de vaste bijdrage op 2 % van het bruto inkomen te stellen.

De keuze van een permanente Secretaris stuitte op moeilijkheden. De Papuse afgevaardigden wensten Coll.A.Middag, die zéér goede relaties had met de Autochtonen; hij en zijn vrouw hadden 2 Papuse kinderen aangenomen. Dat was anderen niet naar de zin; men vond hem niet representatief genoeg; hij zou de Ev.Chr.Kerk moeten vertegenwoordigen bij de Hoge Heren, en Arie was een echte woudloper. Bij de telling van de stemmen had hij een meerderheid achter zich. Tijdens de middagpauze werd er opnieuw gestemd, een pred. van de ZNHK (ik meen Ds.van Herwaarden), kreeg de functie van Secretaris van de Synode.

De Evangelisten school kreeg groen licht, maar voor de keuze van een plaats wilde men éérst terreinverkenningen. In Teminabuan hebben wij géén commissie gezien. Later besloot 'men' deze school in Ransiki te bouwen, centraal in het oude werkterrein van de Utrechtsche Zendings Vereeniging, de voorloper van ZNHK. Deze beslissing werd noodlotig voor de éérste Directeur en zijn gezin, zijn zoontje verongelukte onderweg naar het Ziekenhuis.

De leden werden in de gelegenheid gesteld de L.T.S. te bezichtigen, de Landbouwschool en de Zeevaartschool, maar daar waren wij niet voor gekomen.

Ik kreeg -buiten de vergaderingen om- de gelegenheid met een aantal vooraanstaande Papuse leiders te spreken op een besloten vergadering. Ook zij waren geschokt door de Oproep van de Ned.Herv. Synode. Zij voelden zich verraden. Ik sprak ook met Nederlanders en Indo-Europeanen; vélen van hen zijn het met mij eens.

Een gesprek met het Centraal Bureau Landsmagazijnen leverde niets op. Op alle klachten weet men niets anders te zeggen als 'Overmacht', of men verwijst naar de vervoerssituatie. Ik heb op 16 Oct. een bestelling kunnen opgeven. Men zou de goederen verzenden met en K.P.M. schip dat op 19/10 vertrekt, en via diverse havens naar Sorong, Inanwatan en Merauke vaart. 't Ging echter opnieuw niet door! in de 13 dagen tot 29/10 slaagde men er niet in de goederen aan boord te krijgen!

Overmacht, Onwil of onbekwaam?

Bij deze gelegenheid kon ik ook enkele zaken afdoen bij de Dienst Financiën. Die is riant gehuisvest in een gloednieuw gebouw van 120 bij 20 meter. Tot goed begrip diene, dat de hële bevolking minder zielen telt dan Amsterdam, terwijl er vrijwel géén industrie, export of import is uit andere Werelddelen en alleen in Nederland gevestigde Ondernemingen mogen hier handel drijven.

Op mijn lijst van in Nederland gekochte materialen kreeg ik géén commentaar.

Het einde van de vergaderingen was een plechtige slotzitting, een Avondmaalsviering, waaraan ook de Gouverneur deel nam, en tenslotte een receptie 'ten Paleize', die wel gezellig was.

Het vliegtuig naar Sorong had als kenteken: JZ-PDA, hetgeen ik vertaald heb met: Jofele zaak-Paradijs der Ambtenaren.

Mieneke heeft van deze gelegenheid gebruik gemaakt om vanuit Manokwari een rondreis te maken via Miei, waar zij de Leprozerie bezocht, tot dusver de enige op Nieuw-Guinea, ondanks de waarschuwingen van sommige artsen en mijn Collega Ds.L.Beck.

Daarna zocht zij Guru Rumbiak op in de Theologische School te Serui. Zij heeft zich best vermaakt.

- 1) In Hollandia kwam ik óók nog te weten, dat de Dienst Financiën méér kost dan de Dienst Gezondheidszorg. Bovendien zijn er méér Ambtenaren bij de Dienst Financiën en de Douane, dan er artsen en verplegend personeel zijn.
- 2) De Inspectie van onderwijs mag zelf de leermiddelen niet beheren, laat staan inkopen! Dat mogen óók de Schoolbeheerders van Missie en Zending niet.

Op 22 november waren wij weer thuis. Wij zijn bijna twee maanden weggeweest. Natuurlijk is weer één en ander de mist ingegaan en er is weer herrie tussen oude Ambonnezen, die menen de wijsheid in pacht te hebben (zonder opleiding) en de jonge Papuse Goeroes, die geen ervaring, maar wel vakkennis hebben.

Er zal pas rust komen, wanneer een paar onbekwame oude mannen overgeplaatst of gepensioneerd worden.

Ook zijn er 'oneffenheden' tussen Hoofd van de JVVS en zijn medewerkers; hij kan er zich moeilijk bij néérleggen dat het hier te lande anders toe gaat, dan in een Zuid-Hollands dorpje. Zijn kinderen hebben minder moeite om zich aan te passen; zij voelen zich als een vis in het water! Hij zelf voedt niet op, maar drilt de jongens en zijn kinderen. Na een paar weken ben ik het spuugzat.

Gelukkig hebben wij al afspraken lopen voor half december. Tot éind van het jaar zijn wij in het Bergland ten N.O. van Teminabuan. Wij moeten ons weer oefenen in het lopen; vooral Mieneke heeft 't moeilijk met haar Orthopaedisch corset. Wij overnachten dan ook in Wehali.

De Evangelist heeft het nog moeilijk, vermoedelijk door invloed vanuit Teminabuan en van de 'onderdanen' van Woflé's, die in het gebied tussen de route Teminabuan Sauf en Chowa Kanisabar, de macht in handen hebben; zij verhinderen ook iedere verkenning door Overheid en Zending, die net als de bevolking van de Mej Brat belang hebben bij een kortere en gemakkelijker route naar Mefkhajim.

Op eerste kerstdag, 'n dinsdag, is er feest in Eles; voor het eerst kan daar gedoopt worden, volwassenen, welke op hun belijdenis gedoopt worden. Daarop aansluitend is er 's-middags Avondmaal.

In diezelfde week bezoeken wij Sederofajo. De Guru is schooltechnisch ronduit onbekwaam en eigenwijs. (pg.204) Hij neemt géén goede raad aan. Ook zijn kerkelijk werk stelt niets voor!

Wij vertrekken dan ook zo vlug mogelijk naar Sasenek. Dáár kan ik voor de 2e keer dopen! Dat gebeurt, net als de eerste keer en een paar dagen eerder in Eles, op hun belijdenis. Aanwezig zijn dan ook de jonge mensen, welke na de eerste Doopbediening uitgezonden werden naar Wenselolo. Zoals beloofd werden zij gesteund door de Gemeente Sasenek. Zij zijn vol goeden moed.

In januari 1993 werd mij verteld dat inmiddels in Wenselolo eveneens een gemeente is ontstaan.

Wij bleven nog tot 10 januari, in verband met ADAT-studie; ook wil ik nog een serie foto's maken.

XXVIII

De éérste 2 weken namen wij nog vacantie, d.w.z. wij zetten ons onderzoek naar de Adat voort, maar de lle liepen wij terug naar Teminabuan. Er was veel post, die afgewerkt moest worden en voorts de financiële administratie. Guru Parera is overgeplaatst naar Sorong. Hij kán, of wil niet begrijpen dat hij een meerderjarige dochter niet mag opsluiten, wanneer zij wil trouwen met een Papoea! Ook de andere Ambonnezen trekken partij voor hem. Een andere Guru wil mij bij het Algemeen schoolbeheer aanklagen, omdat ik hem wegens rassendiscriminatie ontslagen heb; N.B. pg. 197vv.

Voorts heeft de Insp.van Pol. een aanklacht ingediend tegen Mieneke, buiten het HPB om. Hij wil de aanklacht ook niet voorlezen en de z.g. getuigen willen het proces verbaal niet tekenen. Het eind is, dat het Hoofd van de Dienst Gezondheidszorg de klacht afwijst. Wij hebben geen tijd om alles af te wachten en vertrekken half januari voor een lang tournee.

De motorboot brengt ons na Bagaraga en vandaar lopen wij naar Kami. Onderweg struikel ik over een boomwortel en moet strompelende nog een uurtje verder zien te komen. 't Gaat als een lopend vuurtje van dorp tot dorp; enkele Ambonnezen zien het met genoegen en schrijven het toe aan de Vloek, die de vader van de bruid heeft uitgesproken over iedere man, welke het huwelijk van zijn dochter durft te zegenen, want de bruidegom is 'zwart', 't ging natuurlijk toch door. Ondanks de vloek leef ik nog en het echtpaar is nog steeds gelukkig met elkaar in 1993. Het geloof in de kracht van de Magie kreeg wel een deuk.

Een Influenza epidemie kostte nog al wat levens en de Natemakhs en Woflé's zagen daarin een wraak van de Voorouders; zij zouden zich wreken wegens de verwaarlozing van de grotten, waarin hun schedels liggen. 't Is een terugslag voor de evangelisatie, maar het zal niet lang duren, want de stokers zijn meest bejaarden, die voor hun éigen verering moeten vrezen.

Aansluitend 'doen' wij Ewai, Erokwero en Aitinyo. Mieneke weegt en meet de kinderen om de relatie tussen hun leefomstandigheden en hun leerprestaties te vinden in de verschillende districten. Voor alle dorpen werden dezelfde maatstaven aangelegd.

Uiteindelijk kwamen wij in Kambuaya, waar wij, zoals gewoonlijk hartelijk werden ontvangen door Manuel en Johanna Watofa; zij vangen het verlies, dat de kampong leed door het vertrek van Ruben Rumbiak, uitstekend op, en Raja Abraham Kambuaya is zeer tevreden. Naast de inspectie van de school zijn er vele gesprekken over Bijbelse begrippen, en Muziek: de platen (Bach en Mozart) worden zeer gewaardeerd.

Nu ik de gegevens van vele scholen heb, die wij tijdens de laatste tournee's bezocht hebben, kunnen wij het geheel samenvatten.

1. Zet men de cijfers uit op mm.papier, dan blijkt dat er vrijwel óveral een vermindering in de groei optreedt bij de 8-9 jarigen.
Daarbij is er geen verband te leggen met het hebben van visrechten. Juist diegene, die het moeilijk hebben, zorgen beter voor hun kinderen.
2. Er blijkt een verband te zijn tussen drankmisbruik van sommige groepen en de voedingstoestand van hun kinderen. Diegenen echter welke veel spijbelen -en dus matige schoolprestaties hadden- waren in een betere voedingstoestand; zij halen dus zelf hun voeding uit het bos en misschien -in het bergland- ook uit de waterlopen; de meeste kinderen weten 'Derriswortels' te vinden en te gebruiken, om vis te vangen.
3. In dorpen, waar de toestand 'goed' genoemd kan worden, leggen de mensen gemeenschapstuinen ('Kakharin') aan onder leiding van de onderwijzers en leden van de Kerk.
4. Het blijkt dan ook, dat véél afhangt van de positie, welke de onderwijzers innemen, ongeacht of zij gediplomeerd zijn of niet.
Macht speelt daarbij geen rol, wél gezag; en dat wordt iemand toegekend, diegenen die zich inzet voor de bevolking.
5. Dat werkt zich eveneens uit op de scholen; soms hebben Papuse Evangelisten betere resultaten dan de meerderheid der oudere Ambonese Guru's. Die wijten het echter aan mijn -veronderstelde- partijdigheid, alhoewel de Europ.Onderwijzers en de Schoolopziener, een Molukker, mijn bevindingen bevestigen.
6. 39 Scholen werden geïnspecteerd; en 1876 leerlingen onderzocht op toestand, leefomstandigheden en leerprestaties. Het personeel van die scholen bestond uit 5 volledig opgeleide onderwijzers.
Daarnaast waren er 6 welke een toelating hadden van de Schoolopziener en er zijn óók jonge mannen die slechts 3 jaar lager onderwijs hadden genoten; de besten van hen leverden óók jongens en meisjes voor het vervolgonderwijs.

Kambuaya, Pasen 1957.

Wij krijgen bericht, dat mijn salaris over het le Kwartaal begin mei op onze rekening in Sorong is ontvangen. Wij hebben inmiddels geleerd dat 'Geld' rekbaar kan zijn en dat de liefde van onze medemensen hier -de Papua's voorop- die elasticiteit bevordert.

Nu ik de gegevens over het functioneren van onze scholen op papier heb, besef ik eens te meer, dat de centrale faalt. Men begraaft zich in het ontwerpen van formulieren, maar een maandblad voor de medewerkers, in 1950 aangekondigd, is er nog steeds niet, laat staan Kadercursussen.

Teminabuan, 7.5

Op zich loopt het kerkelijk werk bij ons goed, mede doordat wij hier vanaf 1952 met mijn ontwerp kerkorde hebben leren werken. Geldgebrek is voor ons het grootste probleem; toch verhoogt de DZR de bijdrage niet. Gelukkig dragen vrijwel alle Protestanten, Ambtenaren, Goeroe's en gelovigen, hun steentje bij.

Het Onderwijs is dringend aan vernieuwing toe! Inzichten van Jan Ligthart en Scheepstra zijn nooit doorgedrongen tot in Indië, trouwens ook onze Europese onderwijzers zijn slechts gedeeltelijk 'bij de tijd' en de Ambonese en Papuse leerkrachten dus evenmin. Lijfstraffen zijn nog heel gewoon en 'drillen' en in koor de te lezen teksten uit het hoofd leren eveneens.

De kinderen leren niet denken. Dat geldt ook voor de Opleidingen voor dorpsonderwijzer, dat merk ik aan de jonge abituriënten van deze Opleidingen, kortweg: 'ODO' genoemd.

Wanneer hierin geen verandering komt, dan maakt onze Overheid met haar culturele politiek een grote kans op een échec, als éérder al in Ned.O.Indië. De meerderheid van de oudere Ambtenaren waren toen dáár al in dienst, zij hebben -net als de adel in Frankrijk ná Napoleons 'verhuizing' naar Elba- 'niets geleerd en niets vergeten' zoals Metternich de toestand beoordeelde.

Daar er in de gezinnen eveneens van 'opvoeden' geen sprake is, moeten de kinderen 'identificatie-mogelijkheden' elders zoeken. In het gunstigste geval zijn het de Onderwijzers en predikanten of personeel van de D.V.G., artsen en verplegend personeel. Hun verantwoording is dus zwaar.

In de oude situatie werden de jongeren, wier ouders de kosten van een initiatie konden opbrengen, in het geijkte gedragspatroon gedrild; hun werd ingeprent, dat de voorouders elke afwijking daarvan zouden wreken met ziekte of misoogst. Dit is echter een sanctie, welke wegvalt bij een goed begeleide overgang naar een monotheïstische Religie of naar het Marxisme in één van zijn verschijningsvormen, op Java zijn daarvan de hele 20e eeuw voorbeelden gedocumenteerd. Zij zijn telkens opnieuw in bloed gesmoord door de Nederlandse Overheid, Sukarno of Suharto.

Uit een brief v/d Secretaris ECK.
Kotaradja, 8.5.

Beste Herbert,

Nu we de vorige week op grond van de noodkreet over de moeilijkheid hebben gesproken om je te helpen en daarvoor bij collega Clay aanklopten, die bereid bleek te helpen was het voor ons ditmaal wel heel wonderlijk, dat je die hulp van de hand wees. Dit maakt op ons een vreemde indruk. Of je bent overwerkt en hebt werkelijk hulp nodig of je bent het niet, maar hoe moet het dan. Je wilt toch niet beweren, dat je de zaak twee maanden kunt laten liggen? Nu heb je bovendien Clay gedupeerd.

Intussen hoop ik, dat je aardig opknapt, dat je onderzoek, waarom ik je benijd, resultaat zal hebben en verder dat de zaak niet al te zeer in het honderd loopt.

De ellendige kwestie met Van der Horst hebben we besproken, maar wat moeten wij daar van hieruit aan doen? De grote puzzel is, dat jij geen gemakkelijk mens bent blijkbaar. We hoeven daar geen doekjes om te winden. Ik bedoel hier niet mee, dat 't Schoolhoofd gelijk zou hebben maar wèl, dat het lastig is om iemand voor Teminabuan te krijgen, want die moet met jou samen kunnen werken.

De DVtE stuurde ons een brief over een tweede man naast jou en wij hebben daarop gunstig geadviseerd. Jij moet ook een beetje tegenwicht hebben, iemand anders moet mee de leiding hebben.

Ds.Gijsbertse, die de bezwaren tegen Teminabuan opsomde tegelijk met de voordelen, hebben we na lange en uitvoerige bezinning op andere mogelijkheden geantwoord, dat de nadelen elders nog groter waren en het Moderamen heeft dús geadviseerd om de Evangelistenschool te Teminabuan te bouwen. Als het kan, het huis in permanente bouw, de school in tijdelijk materiaal opgetrokken, zodat eventueel na enkele jaren verhuisd kan worden.

Over Becks terugkeer hebben we ook nog geen zekerheid. We wachten af wat Ambon beslist.

Beste mensen ik stop hier, dit was het belangrijkste, van harte beterschap en sterkte. Gods zegen toegebeden jullie,

Freerk.

Kambuaya, 23.5.

Beste Freerk,

Ik kan mij best voorstellen, dat je niet gesticht bent over mijn afwijzing van vervanging. Je hebt niet begrepen wat de reden daarvan was; ik heb die ook niet geschreven. Ze volgen hier:

- 1e De vervanging tijdens mijn verlof heeft mij veel extra werk bezorgd op alle andere gebieden, dan de financiën.
- 2e Ik wilde Gerrit niet duperen, die daardoor met zijn eigen werk achterop zou komen. Is dat zo verwonderlijk? Mij is geleerd op de catechese om éérst aan anderen te denken, en dan pas aan mijzelf.

Trouwens ik ben niet geholpen met een vervanging voor een paar maanden! Mij is zó veel macht en verantwoording toebedeeld, dat het voor mij alleen te veel wordt. Ik heb dus alleen profijt van hulp in mankracht. En indien je de verslagen leest, die ik naar het ASB heb gezonden zul je begrijpen, dat die hulp vraagt om een tweede uitgezonden kracht. Voor de opbouw van de Gemeenten, méér nog als raadgever en supervisor voor Guru's en Evangelisten, voor het geven van cursussen heb ik naast het Schoolbeheer en het daarmee samenhangende 'bouwvolume' te weinig tijd, laat staan voor het maken van preekschetsen!

'du moment' komt uit Mefkhajim een radiobericht binnen m.b.t. het verlof. De vertraging is ontstaan doordat de Radio v/h HPB weer eens kapot was.

Ik knap inderdaad op. Het werk gaat wèl door, zij het ook in vertraagde vorm. Dat is óók nodig en nú komt er tijd voor studie vrij, dat is voor mij de gewenste ontspanning. Mijn 'lijfarts' - Mieneke - weet dat beter dan wie ook! Ik kan niet jaren achtereen máanden durende tournee's maken, slechts onderbroken door kantoorwerk en achterstalige correspondentie. Daarbij dragen de tournee's veel bij voor mijn lichamelijke en geestelijke fitness.

Mijn Collega komt in Teminabuan te wonen. De DVtE nam die beslissing zónder overleg met de Synodes te Inanwatan en Teminabuan. Ik vind dat een ergerlijke (koloniale) mentaliteit. Het lijkt mij dan ook beter, dat wij éérst samenwerken; pas als hij het werk kan overzien, kan hij zijn keuze maken, hetzij dat hij een gedeelte alléén wenst te doen, of wel samen werken.

Het liefste trok ik mij uit alle officiële functies terug, maar dat zal wel niet gaan. Voor mij is dat i/d le plaats het Schoolbestuur én het secretariaat van de Res-sort-Synode.

Tijdens ons verlof heb ik kennis gemaakt met hem; wij zullen wel een modus vinden.

Ik geef direct toe dat ik een 'moeilijk' mens ben. Het is wel zo, dat ik géén last heb met het Hoofd van de MVVS en 99 van de 111 werknemers (Guru's, Evangelisten). Met de twaalf overigen ligt vrijwel iedereen overhoop.

In het werk eis ik het volle pond; dat móet ook. Om der lieven vrede wille geef ik toch al vaak toe en blijf in elk geval beleefd en vriendelijk, (N.B. Filip. 4:5). En juist daarom wil ik graag verlost worden van de officiële functies!

Ik móet eisen, dat de voorschriften gevolgd worden en ongewijzigd, tót er uit Hollandia wijzigingen in gebracht worden. Waarom durven jullie géén beslissing te nemen? Er is een flagrante schending van de L.O.S.O. Bevoegdheden welke -wijselijk- voorbehouden zijn aan mij, als Ressort Schoolbeheerder, (die overigens méér van adaat hier afweet dan Onderwijzers die hier in 'Kort verband' komen werken) worden door het Hoofd van JVVS uitgeoefend.

Wat stel ik dan nog voor? Laat dan àlle toezicht op het Vervolgonderwijs over aan de Alg.Schoolbeheerder!

Wat heeft het voor zin, wanneer ik Comptabel -dus verantwoordelijk-, de gebouwen móet inspecteren en de nieuwbouw moet leiden, als het schoolhoofd zelfstandig beslist!

Hij heeft onlangs opnieuw een rij schaduwbomen laten kapen!

Ik krijg afrekeningen te tekenen waarbij alle stukken getekend zijn door het hoofd en m.i. de zaak kloppend gemaakt wordt. In de dorpen op tournee krijg ik klachten dat de kinderen honger hebben en eten vragen aan ouders. Er is wél voor een groot bedrag aan nieuwe kleding besteld. Ga zo maar door. Ik ben noch blind, noch doof of achterlijk; ik zie dat de zaak niet goed gaat. Ik ben alleen zo 'onverdraagzaam' om te muiten, als ik zie dat er iets fout gaat in een onderdeel van het zendingswerk waarvoor ik de verantwoording heet te dragen.

Wees zo goed en collegiaal en leg mij uit, wat ik dan wél mag doen. Splits het daarbij in onderdelen, want kennerlijk moet er ten aanzien van elke bevolkingsgroep een andere tactiek gebruikt worden. Ik ben te simpel om te begrijpen waarom ik een papu's schoolhoofd wel op de vingers mag tikken, een ambonees liever niet en een europees al helemaal niet, als ze hun bevoegdheden overschrijden en hun werk niet goed doen.

Omdat ik simpel ben, en dus niet geschikt, is het beter dat er een ander komt om deze dingen te regelen. Voor mij blijft krom...krom en niet een beetje ongelijk omdat het een europeaan betreft of een Tuan uit Ambon. Als wij, geestelijke leidslieden, daar van afwijken dan krijgen we onfrisse toestanden.

De verhouding tussen de groepen werknemers is door het huwelijk tussen Juffrouw Parera en de 'zwarte' gediplomeerde Guru Deda verder verslechterd.

De laatste stunt van één van de ongediplomeerde Ambonese 'tuans' is diens verklaring, dat het diploma van de ODO te Serui niet méér waard is dan menselijke excrementen! 't Is belachelijk en de 'zwartjes' zijn beledigd. Ik heb hen vertroost met verwijzing naar de leeftijd van de meesten, die hen in afzienbare tijd zal elimineren.

Maar wat moet ik met zo'n 'Tuan Guru' aan?

Vraag ik overplaatsing aan naar een ànder Ressor, dan zegt men in Hollandia: 'Daar is die lastpost weer; hij kàn het met Ambonezen niet vinden; hij mist tact.

Maar het wezenlijke probleem is: 'Wat moet er van de gemeenten terechtkomen, overgelaten aan zúlke voorgangers?' Coll.Messie kon er niet tegen; ik wel! Heet ik daarom 'hard' en 'tactloos?' N.B. brief ddo. 4/5. Het gesprek met Ds.K.

Een ànder probleem veroorzaakt pendeta Frans. Hij weigert de Ev.Chr.Kerk te erkennen; hij schijnt nú in Fanfanlap te zijn. Als onderwijzer is hij bekwaam en verder een vriendelijk mens.

Een aantal oudere Ambonezen practiseert -heel openlijk- witte en zwarte magie. Zij brengen offers a/d 'Tuan Tanah' en de 'Hantu Laut', als zij de riviermondingen moeten oversteken, c.q. een tegenstander willen schaden of een vriend helpen.

Een prachtig voorbeeld heeft zich Tenlima veroorloofd. Hij is een hartstochtelijk jager (zelfs onder schooltijd). Op een jacht schoot hij een paar maal mis. Toen heeft hij zijn geweer tot 14 dagen straf veroordeeld: het hing in het 'huuske' boven de kali in de stank! 't Zou grappig zijn, als niet juist de Goeroes een belangrijke functie hebben als identificatie object. En als het dan maar bij de beoefening van magie bleef!

Ik zie aankomen dat er binnenkort nog meer willen vertrekken, n.l. al diegenen die met leede ogen zien, dat zij géén meerderheid meer hebben. Zij moeten gediplomeerde ambtenaren ontvangen en gehoorzamen, die 'zwart' zijn. En er zijn een paar jongeren, eveneens ongediplomeerd en zonder theologische vorming. Zij zijn boos omdat zij, hoewel pas 10 jaar in dienst, door mij nog niet voorgedragen zijn om als Pendeta te worden erkend.

Voor pensionering komt Pend.Titiheruw in aanmerking, de meest betrouwbare van de oude garde; nu zijn dochter benoemd is tot onderwijzeres a/d MVVS kan hij het werk niet meer aan. Ook Izaak moet er uit, hij, Laupatty en Marlissa.

Vanuit Inanwatan wordt er vlijtig actie gevoerd tegen mij; genoemde 3 zijn vol magische praktijken, zowel witte als ook zwarte magie worden gepraktiseerd, Guru Parera noemde het 'Agama TOFER' en andere overtuigde Christenen ondersteunen en beamen zijn bevindingen.

Ik heb guru J.Woma bevolen zijn pensioen aan te vragen; hij kàn niet meer en brengt er ook al lang niets meer van terecht. (1935 gediplomeerd)

Mocht Tenlima overplaatsing aanvragen, dan geldt voor hem hetzelfde! Wat moet ik trouwens met hem? Hij heeft zijn zóveelste buitenechtelijk kind verwekt. Daar voor had hij geen Magie nodig!

De rechter spreekt hem vrij wegens 'gebrek aan bewijs' maar zijn eigen vrouw gelooft hem niet eens. En dús gaat hij vrolijk verder met zijn onderwijs en kerkelijke taken. Maar alle genoemde Ambonezen hebben nooit meer dan L.S. gehad, uitgezonderd Guru Frans en Mej.Titiheruw.

Met Th.Parera ligt het anders. De Insp.van Pol. moest Nona Parera bevrijden uit de kast waarin haar ouders haar hebben vastgehouden omdat zij met de 'zwarte' Guru J.Deda wilde trouwen (N.B. Jonathan is héél wat lichter van kleur dan zij zelf!)

Direct ná de Synode in Inanwatan bereikten mij een aantal verzoeken om overgeplaatst te worden naar het Ressort Teminabuan, te weten Pendeta J.Frans, voornoemd, L.Marlisa, O.Maatoke, S.Risamasu, Z.Kambunandiwan, K.Muray en J.Salombau.

Zij willen liever onder mij werken dan onder het koppel M.Marlisa en Watimuri, vijf Molukkers en 2 Papua's. Daagt het jullie nú? Bovendien zijn er een aantal anderen, die niets liever willen dan weer één groot Ressort te vormen met Teminabuan, Ayamaru, Aitinyo en Aifat; dat is herstel van de oude situatie, want Inanwatan kan zich alléén niet bedruipen!

Je hebt er recht op om te weten hóe het met mij en het ressort gesteld is. Ik heb moeilijkheden met welgeteld, Jusak Kafiar, Tenlima, Woma, wegens knevelarij en promiscuïteit; verder met 3 heren wegen het bedrijven van magie (evenals Kafiar evangelisten zonder opleiding).

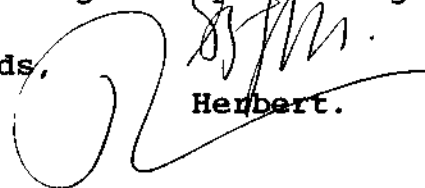
Met Risamsu en Tippawael wegens hun onvriendelijkheden, om het zacht uit te drukken jegens onze papuse medewerkers en Van der Horst, Wattimury, Marlissa en Parinussa wegens resp. grensoverschrijding, machtsmisbruik en onhebbelijkheid jegens de papuse bevolking. Dat zijn er 12 van de 111. Blijven er 99 over. Daarmee ben ik weer bij mijn uitgangspunt terug. Ik kan mijzelf niet veranderen. Het is een offer om hier te werken in de E.C.K., daar heeft Locher gelijk in. (Heerbaan 56/6 pg. 223)

Ik ga echter niet mijn overtuiging offeren, n.l. dat waar de boel onzuiver is, dat daar ingegrepen moet worden. Mijn geachte voorgangers hebben de hele mestvaalt telkens weer netjes afgedekt. Dan is het gemakkelijk om geen moeilijkheden te krijgen. Maar de herder heeft niet alleen de taak van verbinden, hij moet eveneens de schaapskooi uitmesten. Trouwens Kieft schijnt dat ook te hebben gedaan, het heeft hem wel zijn leven gekost, mede door het werk van TENLIMA! MARLISSA! DIAS!

Wat doen wij hier eigenlijk? Ik vraag mij al een tijd af of Messie niet gelijk heeft met verdere medewerking te weigeren. Natuurlijk heeft hij geen gelijk, ook al is het heel onprettig om de stal uit te mesten. Maar wij zullen ons toch steeds weer moeten bezinnen of wij niet ter wille van een uiterlijke vrede de 'staldienst' verwaarlozen. Het is gemakkelijk om alleen maar vlug even ontslag te geven. Dat is echter onze taak niet. Dat zal slechts moeten gebeuren bij recidivisten die onverbetterlijk zijn.

Ik wacht wel af wat Coll. G. beslist. Ik kreeg van hem de indruk, dat hij liever in Manokwari zou wonen, dit met oog op zijn kinderen, die dan daar de school konden bezoeken. Zijn vrouw zou dan ook les kunnen geven op de Evangelisten opleiding.

Hartelijke groeten en alle goeds,

Herbert.

Brief van Herbert aan zijn oom ir.J.Maas, ddo. 27.5.

Kort na mijn verjaardag moet ik weer naar Teminabuan; Mieneke gaat niet mee, want 7.4 ga ik weer naar Kambuaya. Van daar uit ben ik met de Schoolopziener onderweg voor gezamenlijke inspecties.

Daar Kambuaya verreweg het gróóteste dorp is en aan een kruispunt van routes ligt (Oost-West én Noord-Zuid), ontvangen wij vele medewerkers en Dorpshoofden. Zij hebben dan vandoen bij de Medische Dienst of de Bestuursorganen.

Bij een intelligentere planning in 1950, had men daar al rekening mee kunnen houden. Vlak bij Wersar was een goede ligplaats met droge steiger geweest voor de Coasters; sleepboten en lichters had men daar kunnen overladen; aanleg van een goede weg naar Aitinyo met een aftakking naar Kambuaya was goed mogelijk geweest. Men had vele duizenden bespaard, die weggegooid zijn voor de aanleg van een weg van Kambuaya naar de bovenloop van de Kais, die nooit gefunctioneerd heeft, en het vertrouwen van de bevolking ernstig heeft geschokt. (N.B. Pg. 144vv)

Inmiddels kregen wij bericht, dat één van de Europese onderwijzers het 'zeer ééns' was met Juffrouw Titiheruw, onderwijzeres aan de MVVS. Ik werd gevraagd om het huwelijk -gepland voor eind juni- in te zegenen. Dat ging uiteindelijk niet door, want de Vader van de bruid maakte bezwaar, daar wij kinderloos zijn! Dan kan mijn inzegening geen nageslacht veroorzaken.

Toch moest ik 10 juni naar Teminabuan; er was enige voorbereiding nodig, want inmiddels kreeg ik de opdracht dat er in februari '58 een huis gereed moest zijn om de aanstaande Collega en zijn gezin (5-6 personen) te huisvesten. Ontwerp en uitvoering werd aan mij overgelaten en een bedrag van f 10.000,-- mocht ik besteden. N.B. Voor het huis van L.Brouwer, kreeg ik van het Gouvernement f 15.000,--.

Na overleg met een aantal medewerkers werd besloten opnieuw een werkkamp te organiseren om het terrein te egaliseren en de fundamente te bouwen. Voor de rest van dit jaar zal ik héél weinig tijd overhouden om te tourneren en voor correspondentie.

Gelukkig kreeg ik een -tot dusver óngebruikte- heuveltop, dichtbij het ziekenhuis, de JVVS en de MVVS. Het terrein werd in eigendom overgedragen aan de Klassis Teminabuan. De éérste 'hobbel' was daarmee gladgestreken.

XXIX Notities uit Mieneke's brieven aan haar ouders.

Teminabuan, 12.6.

Wij vertrokken de 6e uit Kambuaya en waren meteen al weer volop a/h werk; 't gaat de hele dag door. Adri Blonk ontving ons hartelijk en wij hebben gezellig met haar en de leerlingen mee gegeten.

Voor de rest is de sfeer in Teminabuan zeer gespannen, doordat enkele mensen ruzie hebben met elkaar.

idem: 22.6.

Herbert is weer aardig opgeknapt en wij werken hier voor Twee. 't Is natuurlijk druk, als altijd. Volgende week gaan we weer op tournee. (N.B. Vermoedelijk doel het verwaarloosde district Inanwatan; ik heb er geen gegevens meer over).

De Coöperatie loopt best onder de tegenwoordige leiding, een Indo-europeaan. De verliezen zijn ingelopen.

idem: 9.7.

Tijdens het werkkamp krijgen wij nieuwe Atap op ons huis; het lekt namelijk op vele plaatsen. Ook de vloer wordt opgeknapt, want velen zullen bij ons slapen, eten, werken en -net als in '56- lezingen krijgen.

30.7. Brief van mij aan mijn schoonmoeder:

In de loop van de volgende 6 maanden worden zowat alle Europeanen vervangen; dat is wel nuttig. Er is geen prettige sfeer, waarbij verschillen van inzicht slechts één van de oorzaken is.

31.7. Brief aan mijn moeder:

Er is een administrateur onderweg naar mij. Dat betekent nóg een -kléine- woning bouwen; hij is nog ongehuwd. Door de drukte zal hij wel maanden bij ons moeten wonen. Het betekent voor mij wel een groot gemak en ook tijdsbesparing. Ik kan dan -per rondschrijven- voorlichting geven aan de medewerkers, inzake theologie en onderwijs. Dat is zelfs nodig voor de gediplomeerden uit de ODO's! De minst bekwame, die nooit in staat zal zijn om ergens schoolhoofd te worden, heb ik afgeschoven als Sport- en Zangleraar naar de JVVS. Hij kan dan ook toezicht houden op de Internaten en de tuin, en de corveeërs.

De familie Westerbaan is vertrokken. De man moet eerst zijn Hoofdacte behalen vóór en aler hij weer in Nieuw Guinea kan werken.

Teminabuan, 3.9.

Mieneke aan haar Moeder:

We hebben een drukke maand achter de rug met het Werkkamp en de vele jonge mannen. Het was leuk, maar wij zijn wel erg moe. We hebben nu 2 Goeroe's in huis; daar is nog veel aan op te voeden. Ik ben druk bezig om de kreukels uit hun karakter te strijken; één werkt er op de MVVS en één in de Dorpsschool.

Op Kantoor hebben wij nu een meisje van 15 jaar als Klerk.

idem: 25.9.

Wij komen weer bij van het werkkamp. Er wordt nog steeds hard gewerkt; gelukkig komt er binnenkort hulp. De nieuwe Medische staf is heel prettig, en verder is er een vervanging voor de heer Westerbaan, waarmee wij eveneens tijdens ons verlof kennis hebben gemaakt. Voorlopig is geen tijd om op tournee te gaan. Nu worden de bijgebouwen opgeknapt.

idem: 25.9.

Brief aan mijn oom. De tijd is er niet naar om een lange brief te schrijven. Wij zitten deze dagen vol onder 'hoge druk', d.w.z. dat er een aantal hoge ambtenaren op inspectie zijn gekomen, natuurlijk uit de lucht neergedoken, en ieder van hen heeft wel iets dat hij 'haarfijn uitgeduid' wil hebben. Door de diversiteit van mijn functies heb ik wel met de meesten iets te bepraten. Mieneke heeft het eveneens druk, omdat het routinewerk door haar moet worden gedaan.

idem: 26.9.

Brief van Mieneke aan mijn moeder.

De administrateur komt waarschijnlijk eind november. Herbert bouwt nu een huis voor Ds.K. Voorts moet hij de begroting voor de JVVS (1958) maken en hij wordt 'doorgezaagd' over de Coöperatie, dat alles, naast het werk als schoolbeheerder.

Daarnaast werk ik als psycholoog in de gevangenis, bij moeilijke gevallen en als gesprekspartner voor de klerk, die in haar eerste verliefdheid is (15) jaar. De beoogde partner is een Papuse Bestuursambtenaar; zijzelf is van Molukse ouders.

Brief van Mieneke aan haar moeder.

Onze verliefde klerk heeft gezelschap van een andere tiener die op het Kantoor van de Controleur werkt; zij is al verloofd en wordt eveneens in de gaten gehouden en 'bijgepraat'. Van de 'Nieuweligen' krijgen wij af en toe aanloop; 't is voor mij wel gezellig.

Een onderwijzer werd tot 3 weken gevangenis veroordeeld omdat hij schoolkinderen had geslagen.

Teminabuan, 12.10.

Brief van Mieneke aan haar moeder:

Het is weer druk; Ds.K. komt pas in juli '58 in plaats van februari. Ook de administrateur komt nog niet; hij wordt vastgehouden in Hollandia. Het wordt te druk voor Herbert; hij krijgt af en toe nerveuze Hartkrampen. Het gaat niet zo langer, vandaar dat wij een weekje op tournee gaan. Ik hoop dat hij dan wat opknapt.

Begin december gaan wij voor een lang tournee de bergen in langs de verste buitenposten. Kerstmis hopen wij te vieren in Sea bij Goeroe Rumawi en zijn vrouw. Ze wonen 6 dagen lopen van ons af!

idem: 22.10.

Van nu af aan komt er 1x per week een vliegtuigje, een 'Beaver'. Ik werk -als invaller- weer in het ziekenhuis; de Coll. is op tournee en de verpleegster heeft geelzucht.

Ik heb het dus druk, zowel op de polikliniek als op zaal.

Herbert geeft aan de jonge juffers catechisatie.

De Coöperatie is omgezet in een N.V.; onze inbreng staat op mijn naam, op f 500,-- na, die Herbert nodig heeft om stemrecht in het Bestuur van de Coöp. te houden.

Kampong Baru, 19.11.

Brief aan mijn moeder.

Gezien de vertraging van de beloofde hulp, heb ik gedreigd het schoolwerk te laten liggen; in dit tempo kan ik niet verder werken zonder ernstige schade m.b.t. tot mijn gezondheid.

Op jouw verjaardag gaan wij weer op weg, via Ayamaru naar Sea en dan langs de Noord-Oostgrens naar Fuog. Wij zakken dan de rivier (Kamundan) af en komen onaangekondigd in het gebied van Negeri Besar. Dat zal bij sommigen een schrik te weeg brengen, en dat is ook nodig, want er is in jaren niet getourneerd. Wij zullen dus ca. 2 maanden wegblijven en een grondig onderzoek instellen, want ik krijg telkens klachten van de Dorpshoofden over de luiheid van de Guru's en Evangelisten.

Ik hoop intussen wat tot rust te komen. In Teminabuan wordt de sfeer verpest door één man, en niet alleen voor mij, ook voor anderen; hij maakt voor iedereen moeilijkheden. Als ik geen kerkelijke functie had zou ik hem graag een pak rammel geven; de f 40,-- boete van de Landschapsrechtbank heb ik er graag voor over!

De bouwtekeningen voor het huis van Coll.K. zijn klaar; dat moet ik er zo tussendoor doen. Gelukkig laat mijn lichamelijke conditie het toe, ± 10 uur per dag te werken, te lopen door de Jungle en over bergpaden. De spanningen werken zich uit in Migraine of andere krampen.

Wij hebben nu het beheer over 2 Vervolgscholen, en meer dan 86 scholen met 4000 leerlingen en bijna 130 man personeel.

(N.B.) Toen wij het werk overnamen in 1950, was dat resp. 0; 26; ± 750 en 34! Dat alles wordt als 'bijzaak' gezien, hoewel inmiddels daaruit vele nieuwe gemeenten zijn ontstaan, méér dan ooit in het District Inanwatan, bij de overdracht.

Indien ik de administratie en de schoolleiding niet 'naar behoren' doe, kan ik beboet worden!

Maar mijn belangrijkste functie is die van Opziener (episcopus, d.i. Bisschop).

Sedert kort wordt mijn locale post gecensureerd; de Politie rapporteert welke critische opmerkingen worden gemaakt en Papuse nationalistten worden geschaduw (N.B. Na klachten bij de Tweede Kamer bevestigt de 'Commissie Elias' dat het briefgeheim werd, en wordt geschonden!) Naar mijn mening zouden er in elke Residentie Adviesraden moeten worden ingesteld van gekozen leden uit elke bevolkingsgroep. Daar zal het merendeel van de Ambtenaren niet accoord mee zijn; velen van hen zijn van mening, dat de 'burgers' hun mond moeten houden. Vooral ambtenaren uit BB en Politie -veelal in 'ons Indië opgegroeid'- hebben nog rancunes t.a.v. de Republiek Indonesia- en zijn tegen alle streven naar zelfstandigheid.

Die is echter reeds door H.M. Koningin Wilhelmina in het vooruitzicht gesteld, en later door de Nederlandse Regering ook beloofd!

In Bloemendaal heb je mij eens verteld, dat Vader van mening was, dat de Missie de 'zwarten' bederft. Je zou niet verbaasd zijn, wanneer je eendere geluiden zou horen uit de kringen van Ambtenaren hier te lande. Natuurlijk zijn er ook uitzonderingen. Toen ik vorig jaar een lezing hield voor de Europese 'gemeenschap' hier, kreeg ik de wind van voren, toen ik pleitte voor een vertegenwoordigend Lichaam. Maar wij hebben te maken met de V.N., dus men zal het in afzienbare tijd niet kunnen tegenhouden.

Kampong Baru, 20.11.

Brief van Mieneke aan haar moeder.

Vorige week zijn met een motorboot op tournee gegaan op bezoek bij 2 kleine kampongs, waar mensen uit de bergen zich gevestigd hebben. Zij verkopen hun Damar. De eerste dag sliepen wij bij een Mantri van de Dienst Boswezen, de volgende dag bij het Dorpshoofd.

Nu logeren wij in K.B. bij een oude Ambonese Goeroe en zijn vrouw. Zij hadden geen hulp en het was er niet erg fris; de ratten gebruikten ons matras als brug. De school is beneden peil, geruïneerd door zijn voorganger, die niet onderwijst maar drilt.

Met zijn goedvinden plaats ik hem over naar Sisir, dáár zal hij welkom zijn. De leerlingen zullen wij testen; zij maken de indruk enigszins debiel te zijn. Hun voedingstoestand is nog slechter dan een jaar geleden. Er is veel inteelt.

Teminabuan, 15 november.

Brief van Mieneke aan haar moeder.

Deze heeft veel van onze wensen kunnen vervullen en voor de verzending gezorgd.

De Klerk heeft zich verloofd en zal ons binnenkort verlaten. Ik heb een infectie aan mijn boet en H. heeft Malaria. Idem, 6.12.

Eergisteren is de heer Van den Oever aangekomen, zodat wij nu een Administrateur hebben; voorlopig neemt hij zijn intrek in ons huis. H. probeert hem vóór 11 december in te werken. Wij gaan nog met v/d Oever naar Wersar om die School te inspecteren, opdat hij ook daarvan kennis kan nemen, al zal hij dat zelf niet hoeven doen.

Idem, 2.12.

Herbert aan zijn moeder.

't Is wel uitgekomen zoals ik dacht; ik heb je niet op tijd voor je verjaardag kunnen schrijven! Inmiddels is de Administrateur gearriveerd. Ik word bevrijd van het naaste deel van de administratie!

In hun ondoorgrondelijke wijsheid heeft de Overheid twee paarden naar Teminabuan gestuurd. De mensen zijn er bang voor; wat nog erger is: er is nog in vele maanden, of misschien wel nooit, emplooi voor!

Wij zitten nu met z'n vijven aan tafel: De admin., 2 meisjes en wij beiden. Het is wel gezellig; zij zijn allen nog zo jong, dat zij gemakkelijk onze kinderen konden zijn.

Idem: 28.12.

Mieneke aan haar moeder:

Hier in Sea, in de Noordelijke punt van ons werkterrein worden wij liefderijk verzorgd door Semuel Rumawi en zijn jonge vrouw Esther. Wij waren wel moe, want het is het zwaarste traject in deze regio. Het Kerstfeest was een daverend succes. Van heinde en ver was men naar het dorp gekomen. Zij wisten: Mama houdt polikliniek; Bapak spreekt de mensen in verstaanbare eenvoudige beelden toe, en de schoolkinderen genoten van de 'Toverlantaarn'. Bijbelse plaatjes, bergen en kustvormen etc. hielden hen en hun ouders geboeid.

Daar Semuel en Esther een kindje verwachten, maakten wij samen een wiegje en ook een box, zodat het kindje ook in de zon kan liggen. Van zeildoek werd een kinderbadje gemaakt. Ook daarvoor was grote belangstelling bij de dorpsbevolking.

Ik heb met Esther kleertjes geknipt. In Fak Fak op de MVVS heeft zij leren naaien, en zij kookt niet slecht. Toch functioneert het huwelijk niet goed; Semuel mist dieper contact. Maar Esther had in Eles een weinig geïnteresseerde onderwijzer, tenminste wat het kerkelijke betreft.

In Fak Fak werd op een traditionele wijze catechisatie gegeven, die de oude religieuze gedachten in tact liet. De meisjes kregen een lesje op om te leren, de geloofsbelijdenis, de gebeden en wat psalmen, maar alles zonder uitleg.

Het gevolg is dat Esther -trouw volgens de adat- met haar echtgenoot alleen over materiële zaken mag spreken, omdat zij tot verschillende stamgroepen behoren en ook verschillende Clans. Schending van het zwijggebod roept de wraak van de voorouder op, en als het ruchtbaar wordt dat de partner daardoor deelgenoot wordt van het Clangeheim, zou vroeger uitstoting, soms wel dood het gevolg zijn.

Een huwelijk is dus alleen een economisch contract. Een volgende keer nemen wij dit probleem opnieuw onderhanden.

DOOPSGEZINDE ZENDING.

Teminabuan.

JAARVERSLAG OVER 1957.

Algemeen.

In de loop van het jaar namen de moeilijkheden toe. De invoering v/d Lager onderwijs- en subsidie Ordonnantie (LOSO), betekende intensivering v/d Administratie. Het pastorale werk kwam dien ten gevolge nog méér dan voorheen in verdrukking. Het maakt intensiever tourneren noodzakelijk, om het contact met de medewerkers te onderhouden. Dit klemt te méér, omdat het aantal evangelisatie posten, scholen en medewerkers sterk is toegenomen.

Tegelijkertijd is de economische opbouw vertraagd; het Gouvernement moet bezuinigen! Ontevreden zijn vooral ouderen; zij propageren een terugkeer naar de oude samenleving, waarin alles geregeld was. Een symptoom hiervan is de stichting van nieuwe initiatie huizen voor meisjes (Samu feniamiger). Het is voor ons onbegrijpelijk, dat de Ctr., tevens voorzitter van de Landschaps Rechtbank, hiertegen niets onderneemt. Reeds éérder hebben Mieneke en ik, zowel Drs. J.E.Elmborg, als óók het BB ingelicht over deze praktijken. In de Samu feniamiger worden de meisjes geïndoktrineerd; oude vrouwen leren hen, dat alleen honden en varkens méér dan één boreling kunnen krijgen. Indien er méér geboren worden, dan is dit het werk van een boze geest (Kabes Fané). Daar men niet weet wèlk kind dit betreft, worden alle borelingen in het bos gelegd. Daar sterven zij, hetzij door koude en uitdroging, soms worden zij echter door roofmieren en wilde varkens nog tijdens hun leven opgevreten. Datzelfde moeten de meisjes doen, wanneer zij een buiten-echtelijk kind baren.

In het afgelopen jaar is in Gosam Es een drieling op deze wijze omgekomen. Van een tweeling uit Tehach werd er één gered; de echtgenote van Guru Izaak adopteerde het kindje. Voor Ambonezen is de Indonesische Burgerlijke stand verplicht (voor zover zij in Dienstverband bij Zending of Overheid werken) in verband met salarisberekening.

Personeel.

Door de D.Z.R. werd Mej. M.Bijlsma uitgezonden om de heer Westerbaan te vervangen. Reeds omstreeks half december werd haar door de Gouv.Arts dokter De Kuiper verlof vóórgeschreven; door te brengen in Sorong. Het geschil met het Hoofd van de JVVS over de wijze van optreden t.a.v. personeel en leerlingen, kon zij niet verdragen.

Tegen het einde v/h jaar kwam de Administrateur voor het Schoolbeheer, de heer Van den Oever. Na een korte inwerkperiode betekende dit voor Mieneke en mij een grote verlichting.

Van de 9 ons toegezegde gediplomeerde onderwijzers, kwamen er slechts 7; de andere twee moesten hun kerkelijk examen over doen. De Gouv.Arts te Ayamaru keurde Guru Izaak af. Op advies van de Schoolopziener werden de Gurus M.Marlissa en Laupatty gepensioneerd; Guru Tititheruw vroeg er zelf om (ouderdom).

Guru Parera werd overgeplaatst naar het Ressorst Sorong, en Mej. Tititheruw werd ontslagen wegens huwelijk. Ook werd een aantal Evangelisten ontslagen om verschillende redenen.

Gebouwen.

De komst van de Administrateur maakte voorzieningen in onze woning noodzakelijk. Onze logeerkamer werd hem ter beschikking gesteld. De Oostelijke galerij kreeg een vloer van planken en beglaasde ramen en werd ingericht als kantoor voor hem.

Dat werd mede mogelijk gemaakt, doordat Mej. Blonk een deel van haar Dienstwoning ter beschikking stelde van de haar toegevoegde Papuse onderwijzer, Guru J.Aragae.

Ook het huis voor Guru N.Jawa-Kreeuw werd door de aannemer opgeleverd, zodat deze zorgen van de Lijst geschrapt kunnen worden.

Opnieuw werd er een werkkamp georganiseerd, met een tweeledig doel: uitbreiding van de vakkennis op Bijbels gebied, en grondverzet en aansluitend het maken van de fundering voor het huis, dat voor Ds.Koopmans bestemd was. Eveneens was de vernieuwing van ons dak aan de orde en het leggen van een planken vloer in het 'werk- en ontvangstgedeelte' van onze woning.

Door de inkomsten uit deze opdrachten was de financiering van het werkkamp grotendeels rond.

Een forse tegenvaller was de occupatie van een deel van het terrein, in eigendom over gedragen aan de klassis Teminabuan voor onderwijsdoeleinden, door de Controleur BB. t.b.v. de bouw van een gevangenis! Om niet opnieuw in moeilijkheden te geraken met de 'overheid', heb ik er van afgezien te protesteren.

Datzelfde geldt voor de nog ontbrekende autorisatie voor de bouw van 2 slaapzalen, welke reeds per 1.1.1956 op de begroting stonden. Daardoor kon één jaargang niet toegelaten worden van meisjes, die graag wilden en geslaagd waren. Na protesten bij het Algemeen Schoolbestuur 'mocht' ik er 25 doorverwijzen naar Fak-Fak en Sorong.

Nog vóór ultimo 1957 kwam een bericht, dat het Diensthoofd Culturele zaken ópheffing van één MVVS overweegt, wegens gebrek aan leerlingen. Dat gebrek in Sorong en Fak-Fak kunnen wij gemakkelijk aanvullen en dan nog 30 van de besten voor Teminabuan aanhouden.

Dorpsscholen.

De bezetting laat nog veel te wensen over. Lang niet alle kinderen kunnen naar school, wegens het gebrek aan onderwijzers!

De -op verzoek v/d Dienst Boswezen geplande 4e Klas moet worden gestaakt, daar de Coöperatie van Copal tappers weigerde een déél van de internaatskosten voor de opleiding van bosarbeiders te betalen. Wij hoorden er niets van en de vakopleiding werd gestaakt. De Ctr.BB, welke reeds de Coöp. de T.O.B. had ontbonden, deed dit óók met de Coöperatie van de Copal tappers; een staaltje van economisch wanbeleid, waarvan alleen de Chinezen profiteerden.

De Gemeenten.

In 1927 werden er door de Zendelingen van de Utr.Zend. Verg., Evangelisaties geopend in Wersar en Teminabuan, en weinig later in Seribau en Konda, Mogetemin en Baraga; misschien ook in Kampong Baru. Vooral Mogetemin, Baraga en Kampong Baru hebben zwaar geleden tijdens de Japanse bezetting, niet het minst door het ontbreken van Medische hulp. Epidemieën, inteelt, sociale en economische achteruitgang zijn belangrijke oorzaken voor het verval.

Dat er in het huidige Ressorst Teminabuan Ayamaru gemeenten zijn geïnstitueerd, lijkt het gevolg te zijn van de wens succes te kunnen melden; massale doop werd hier en daar toegepast, zelfs met voorbij gaan aan de in de Kerkorde verordeneerde 'Dooptucht'.

Een groot probleem is dan ook geschikte kandidaten te vinden voor de functies van ouderlingen en diakenen, en niet 't minst ook voor Penningmeester; de Gurus zijn er niet voor opgeleid en de recent benoemde Predikanten evenmin. De functie van Voorzitter wordt vaak geclaimd door Ambonezen. Dit geeft nog al eens moeilijkheden, vooral wanneer men deze functie zeer autoritair invult.

Sedertdien zijn er ook Gemeenten ontstaan in een groot aantal andere dorpen in het hele berggebied, waarvan enkele eveneens evangelisaties organiseren.

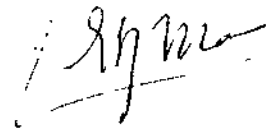
Ook de Catechese is nog steeds gebrekkig. De te verwachten Collega zal zich daar mee bezig houden, tot de ergste achterstand in de organisatie is ingelopen.

Datzelfde geldt voor de Evangelisten, welke ik tracht door rondzendbrieven, zo mogelijk 1 x per maand met preekschetsen en behandeling van een Bijbels begrip wat kennis en inzicht bij te brengen.

De meesten doen trouw hun werk; zij klagen alleen over het veel te lage salaris. De Algemene Synode geeft daarvoor wel normen, maar geen financiële steun. Die moeten zij van de Gemeenten hier -zelf ook armlastig door een ver achtergebleven economie- d.w.z. van de Ressor-Synode hebben. Daarvoor heeft deze óók te weinig geld; maar wij modderen door. De Dorpen, waar zij góed werken, geven steun in Natura.

Teminabuan, 17 januari 1958.

R.E.H. Marcus.

VERSLAG VAN EEN TOURNEE
VAN 11 december 1957 tot 12 januari 1958

Opvallend was de goede toestand in de mééste dorpen, in het gebied van de Mey Brat, vergeleken met het gebied van Tehiet en Ogit, d.w.z. resp. Teminabuan, Seribau, Wersar, en in mindere mate Skendi en Wehali. Het verschil in acceptatie v/d vernieuwing van de samenleving, wordt daardoor duidelijk zichtbaar.

Op verzoek van Mej. Blonk, Hoofd van de MVVS, hebben wij speciaal aandacht besteed aan meisjes, welke in aanmerking zouden kunnen komen voor toelating tot de MVVS; wij vroegen hen of zij graag zouden komen, want in Tehach maakt M.Asmeruf anti-propaganda; zij is weggelopen van school en ziet er even vies uit als toen zij de Dorpsschool verliet.

Wat het District Teminabuan betreft: Meisjes uit dit gebied hebben thuis een standje gekregen, omdat zij nog geen jongen hebben verleid! De familie wil een Bruidsschat of een boete zien; op korte termijn hebben 4 meisjes aan de wensen van hun familieleden voldaan! Onzerzijds moeten wij meer aandacht schenken aan meisjes uit de 'Bergdistricten' en Inanwatan. Tijdens dit tournee ontmoetten wij een meisje, afkomstig uit Seribau, bestemd voor de MVVS te Sorong. Haar ouders hebben haar niet laten gaan en een ander meisje van dertien jaar uitgehuwelijkt.

In het Mey Brat gebied zijn er nu al 24 meisjes die graag willen, het District Aitinyo nog niet inbegrepen.

1114 Kinderen werden gecontroleerd. In het algemeen was de indruk béter dan verleden jaar. De scholen in Djitmau, Tehach, Suiam en Tumpun waren goed vooruit gegaan. Dat dwingt ons voor de laatste 2 subsidie aan te vragen; er moet nu toch eindelijk iets gedaan worden aan subsidiëring van scholen in het District Ayamaru. Het betreft 8000 inwoners, en van de 21 scholen zijn er slechts 3 gesubsidieerd! Overal zijn er ruim voldoende leerlingen; de kleinste school (in Sawo, 102 inwoners) telt 18 leerlingen. Maar Jokwer (495 zielen) heeft er méér dan het dubbele en zal binnenkort uitgroeien tot ± 60, doordat de Kinderen van Semu, nú nog in Mefkhajim op school, met één onderwijzer van die school, naar Jowker moeten.

Gebouwen.

Doordat er te weinig Sagopalmen zijn, blijft het moeilijk om de regen te weren. Op den duur zal men op Aluminium of verzinkte golfplaten moeten overgaan.

Leermiddelen.

Weinig tekorten! Het personeel is zuinig op hetgeen men ontvangt; een ruimere voorziening met wit papier en potloden, eventueel óók kleurpotloden, is zeer wenselijk, maar voorlopig nog niet in zicht!

Schoolmeubelen.

Herhaalde malen is door de Schoolopziener en Ressort-schoolbeheerder attent gemaakt op het gebrek aan meubilair. Naar schatting is hiervoor f 6.000,-- nodig. Vanaf 1950, toen de D.V.t.E. dit ressort overnam, is er nooit rekening gehouden met de grote uitbreiding, welke het onderwijs te verwerken kreeg. Het is onlogisch, dat scholen met 100 of méér leerlingen evenveel (beter: even weinig) toegewezen krijgen, als scholen met 15-20 leerlingen (Wandammen en/of Sailolo (6 leerlingen)).

Direct na de overplaatsing van Guru J.Tenlima, werd de school van Wersar geïnspecteerd. Zoals verwacht, waren de prestaties van zijn leerlingen ver beneden peil. Het nieuwe hoofd zal er een zware dobber aan hebben. Ook hier wordt de voorgeschreven driehoek bij het schrijfonderwijs niet gebruikt.

Verslag van een tournee door het Noordelijk gedeelte van het District Ayamaru.

11-12-'57 Laat in de middag vertrokken naar Skendi om het volgende moeilijke traject te bekorten; het is zwaar! De volgende dag lopen naar Wehali. Door de lange periode van administratief werk, zijn wij niet meer getraind; hielen en tenen hadden te lijden.

In Wehali wordt de school geïnspecteerd; de 1e Kl. is iets achter. Met II & III wordt alléén gelezen; een opkomende Malaria maakt verder werken ongewenst; de rest doen wij op de thuisreis.

13-12-'57 Gelopen naar Mefkhajim. 's Middags de administratie gecontroleerd; die wordt in orde bevonden.

De volgende dag Inspectie van de school. De nieuwe school is nog steeds niet in gebruik, want er zijn nog geen deuren, evenals in de oude!

De fundering is van beton, het staande hout (Intsia Specia), het dak van zink. M.i. moet dat met menie geschilderd worden, om roesten te weren.

Woonhuis Schoolhoofd, nieuw en dakbedekking goed. De hulp-onderwijzer woont in een opgeknapt huis, de 2e woont in Semu ± 2 km westelijk, en niet ver van Jokwer. Hij kan beter met de dáár wonende kinderen naar Jokwer lopen.

De onderwijzers doen hun werk goed, maar de leerlingen gedragen zich onbehoorlijk tegen hen; zij worden opgehitst door een jonge man uit de Clan Salosa, welke met de andere Sa-Clans uit Onin gekomen is. Hij is boos omdat er zo weinig jongens geslaagd zijn voor de JVVS. Daar kunnen de huidige onderwijzers niet aansprakelijk voor zijn, zij zijn pas sinds kort hier geplaatst.

N.B. De oudste Clan is Blis, die ook de Natemakh 'stelt'.
16-12-'57 Per 'boomstam-kano' naar Sechior en Seta. Insp.

te Sechior; dit dorp groeit nog steeds en er is ook animo bij de omwonenden om zich hier te vestigen.

Op den duur kan hier een gesubsidieerde school komen.

Daarna verder gevaren naar Seta.

17-12-'57 Insp. te Seta. De resultaten zijn onbevredigend.

Het Hoofd doet vriendelijk. De hem in maart gegeven instructies heeft hij aan zijn laars gelapt. Hij is niet geschikt, daar hij meent alles beter te weten; in afzienbare tijd zal hij hier wèg moeten!

Te voet naar Tumpun (later Karet Tumpun). Voor deze school zal subsidie aangevraagd worden. Het dorp telt 30 huizen; 'Openbare' bouwsels: de school, onderwijzerswoning en pasangrahan niet meegeteld. Er zijn ± 350 inwoners, de school telt 33 leerlingen, die regelmatig komen. Er is goed water en badkamers en WC's voor de schoolkinderen. De Guru heeft alle medewerking van het belangrijkste deel van de bevolking; gezien de 12 meisjes, die regelmatig de school bezoeken.

Voor het volgende schooljaar zijn er 20, zodat de school dan meer dan 50 leerlingen kan tellen. In 1950 was hier al een gesubsidieerde school, maar daar de Guru geestesziek werd, verliep de school. Het huidige Hoofd heb ik hier in 1955 geplaatst.

18-12-'57 Gelopen naar Arné. Het traject van Tumpun naar

Sea is het zwaarste dat wij kennen. Ervaren inboorlingen komen op hun best slechts 3 km per uur vooruit! Wij hebben dan ook 5½ uur nodig voor 9 km! Wij overnachten hier en inspecteren de school. Uiterlijk lijkt alles goed in orde; het peil is onbevredigend. De onderwijzer is een eigenwijze man, dus eigenlijk niet bruikbaar. Het dorp telt slechts 7 huizen op ± 170 inwoners. Het absentisme van de kinderen is dan ook groot.

Er is druk verkeer met het 'Maré gebied' en hier is veel Palmwijn. De medewerking is gering en de 'wegen' beter 'voetpaden' zijn in slechte, tot zèer slechte staat.

19-12-'57 Gelopen naar Sidi, ± 216 inwoners. Het dorp ziet er redelijk goed uit; het nieuwe schoolhoofd doet zijn best, maar heeft 't moeilijk. Zijn vóórganger was onbekwaam en lui; veel vertrouwen van de inwoners is verspeeld. 's Middags de school geïnspecteerd; het peil is slecht.

De evangelist uit Fatasé neemt het over en ik verwacht dat het nu beter zal worden; in zijn vorige standplaats heeft hij goed voldaan. Geveld door de Malaria, neem ik de volgende dag noodgedwongen een rustdag.

21-12-'57 Op weg naar Rinis ($\pm$ 200 inwoners). De gebouwen zijn nieuw, moeten echter verbeterd worden.

De school is in goede staat. Het dorp beschikt over Sago-palmen en kan dus t.z.t. goede huizen bouwen; nu zijn zij technisch nog slecht. Het onderwijs moet ook verbeterd worden; dat zal wel lukken als de Guru zelfbewuster wordt in zijn optreden. Ook hij heeft te kampen met de slampamperij van zijn voorganger.

Een deel van de bevolking steunt hem. Men heeft verleden jaar een balletje opgegooid over subsidie; ik kan mij daar wel mee verenigen: er zijn nu 3 jaar achtereen 20 kinderen op school.

Déze school zou een streekcentrum kunnen worden, evenals Tumpun. Het dorp is redelijk schoon; men baadt in de rivier, en op school zijn geen kinderen met snotneusjes. Er zijn nog 16 andere kinderen, die de school zouden kunnen bezoeken, indien hun ouders hen laten gaan.

22-12-'57 Gelopen naar Sawo, (102 inw.) Ook dit traject is moeilijk; wij hebben $4\frac{1}{2}$ uur nodig voor 6 km.

Wij vertrokken 5.45 uur, maar kwamen pas 10.15 uur aan.

Ná de kerkdienst de school bezocht. Alles is vrij primitief, maar er is een goede sfeer tussen de kinderen en de Guru. Hij beheerst de streektaal en maakt daar ook goed gebruik van, óók in de Kerkdienst.

23-12-'57 Gelopen en gestrompeld naar Sea (252) inwoners.

Na 2 km val ik en krijg een stuk hout in mijn knie; ik heb een staf nodig om vooruit te komen; ik heb nog 7 km voor de boeg. De 9 km tussen Sawo en Sea vergen 6 uur; ik heb géén fut meer om de school nog te controleren.

Het dorp ziet er goed uit; het ligt op een plateau, naar schatting 20 m boven de rivier. Net als in Sawo, ligt Sea aan een bronrivier van de Auk. Er is Sago, Palmwijn en -bij hoog water- ook vis. De gebouwen zijn in redelijke staat; de school is ruim met wanden van 'bilik' (gevlochten bamboe). Alles ziet er netjes uit. Er staat ook een model van een goede woning; in handenarbeid gemaakt.

24-12-'57 Schoolinspectie. Lopen is pijnlijk; mijn knie wordt dik. De kinderen zijn gewillig, vriendelijk, vrijmoedig en beleefd. De Guru werkt er nu 3 jaar en wil in augustus overgeplaatst worden. Zijn vrouw moet in juli bevallen, en daar zit hij erg over in, gezien de afstand tot het ziekenhuis en de moeilijke weg: 53 km ver. Het is dus beter dat hij per 15 mei overgeplaatst wordt. Dan is er óók zekerheid of er nog een Papuse onderwijzer nodig is om de heer Brouwer te vervangen.

Daarvoor is hij de meest geschikte; hij leest goed Nederlands en is energiek en intelligent, alle talenten waarover de Papuse onderwijzer die deze functie nú heeft, niet beschikt.

25 tot 29 dec. Lopen is nog niet mogelijk; het plan om naar het District Aifat óver te steken, moeten wij opgeven. De bezoekende Gurus maken modellen voor een Wiegje, een kinderbedje, een box etc. Rotan en hospitaallinnen zijn het materiaal. De aanstaande moeder en Mieneke knippen kinderkleertjes; wij vermaken ons best.

30-12-'57 Met een geïmproviseerde draagbaar achter mij aan sukkel ik naar Sawo. Onderweg glijd ik uit op een dikke tak en stoot opnieuw mijn knie. Dat heeft een gunstig effect op mijn genezing. Een diep abces wordt daardoor léég gedrukt; Mieneke behoeft niet te snijden; daar is zij niet zo happig op, dat snijden in mijn vlees!

31-12-'57 - 03-01-'58 In korte etappes gelopen naar Tumpun, vandaar met een prauw naar Utwet, waar ik de school controleer. Wij vallen met onze neus in de boter: er wordt net een geval van overspel ontdekt. Men wil er meteen met speren op af naar het dorp, waar de onverlaat woont. Het kan úren duren voor de bestuursambtenaren of de politie bericht krijgen. Om ongelukken te voorkomen neem ik de speren in -uiteraard onder- luid protest. Die speren geef ik het dorps hoofd in bewaring. Daarna zet ik mijn inspectie voort en vertrek om 10.00 uur per prauw naar Kambuaya.

04-01-'58 Schoolinspectie in Kambuaya. Dit dorp neemt nog steeds toe in omvang en inwonertal. N.B. Drs. J.E. Elmberg heeft verklaard dat dit gebeurt onder dwang van de Radja en de onderwijzers.

Hij heeft nog steeds geen zicht op de structuur van deze samenleving. De Radja (Kawendake = Abraham) is niet de oudste agnaat v/d stamvader van de Clan! Hij is wel de intelligentste en besluitvaardigste van zijn neven en broeders; hém hebben zij uitgekozen om het bewind te voeren. Ook zij hebben de rugdekking nodig van de andere afstammelingen, voor zover zij daarvoor in aanmerking komen.

Het dorp is redelijk schoon; het is druk, want er staan 60 huizen, waaronder enkele nieuwe van een moderner model. Enkele mannen hebben het disselen van planken en balken geleerd en passen dit toe bij het bouwen van huizen. Ook bezoekt men regelmatig de polikliniek in Mefkhajim, eveneens zonder druk; vélen hebben al gewerkt voor de NNGPM en zijn gewonnen voor moderne hygiène. Zij bewegen zich in de richting van een moderne maatschappij.

Het peil van de school is zeer behoorlijk, óók Guru Padwa doet goed zijn best in deze -hem vreemde- omgeving. Zijn klas is goed; hij kan per 1.11. een weddeverhoging krijgen.

05-01-'58 Gelopen naar Tehach en daar de situatie opgenomen. Guru Izaak moet nog verhuizen en wacht op dragers. Zijn vervanger heeft een tijdelijk onderkomen. Deze heeft héél hard gewerkt.

06-01-'58 Bij de vorige inspectie behoorde Tehach tot de slèchtste scholen. Het nieuwe schoolhoofd, Guru D.Rumbiak, die het in Mefkhajim niet best deed, heeft de instructies en raadgevingen ter harte genomen; de resultaten overtreffen mijn verwachtingen.

Hij kàn dus wel, als hij zich maar inspant!

07-01-'58 Om 6 uur vertrokken naar Djitmau. Inspectie voor I & III. Ook hier zijn de resultaten tevreden stellend. Parera's Schoonzoon heeft het peil kunnen verhogen. In het dorp hebben zij gezag. Zij zijn goed gehuisvest. De bedoeling is, dat hun huis met zink wordt gedekt. Ook Djitmau is in de laatste tijd gegroeid; ik tel 65 huizen. Er zijn nu 108 leerlingen en voor volgend schooljaar zijn er al 60 nieuwe aangemeld.

08-01-'58 Gelopen naar Kambuaya. Daar klas II onderzocht. Op de afgesproken tijd zijn de schoolkinderen van Kofait, Kambuskato en Jokwer met hun onderwijzers present. De resultaten zijn bevredigend; Guru Watofa houdt toezicht op deze scholen, gelijk zijn voorganger, R.Rumbiak, die over enkele maanden beschikbaar is als Predikant. Voor hem en zijn gezin wordt een nieuw huis gebouwd. Hij zal voorzitter worden van de Klassis Ayamaru, Aifat en Aitinyo, in de wandeling 'A 3' genoemd.

De volgende dag zijn de scholen van Arus, Suiam en Jubiach aan de beurt. Jubiach is toebedeeld aan de goede Guru van Sasenek; het is te merken! De resultaten zijn nog niet goed, maar wel véél beter dan bij de vorige inspectie. Wat Arus betreft, deze was eertijds al goed! De Guru van Suiam heeft zijn leven gebeterd, en met succes! Eén ding staat vast: de mééste Hoofden zijn nu geporteerd voor het onderwijs, en vele Clangenoten óók, dàt is te merken.

Voor onze medewerkers en hun gezinnen wordt het leven ook plezieriger. Vooral oudere vrouwen en de Woflé's bieden nog wrokkend tegenstand.

10-01-'58 Gelopen naar Mefkhajim. Inspectie aldaar van de scholen te Sembaru, KomaKoma en Seroan. De nieuwe Guru van Seroan werkt hard om de brokken, welke zijn voorganger gemaakt heeft, te repareren, en het peil van de school op te vijzelen.

11-12. 1. Via Wehali, waar overnacht werd en de klassen I & II geïnspecteerd, gelopen naar Teminabuan.

XXX

1. 12 januari 1958 kwamen wij weer thuis, hartelijk begroet door de medebewoners, voorop de administrateur, de klerk en de huisjongen. De volgende dagen werden in beslag genomen door Correspondentie, Financiën, voor zover ik ze zelf moest doen; ik blijf comptabel, d.w.z. verantwoordelijk!

Ook moest ik nieuwe medewerkers zien te vinden voor de open gevallen plaatsen en de vervanging van onbruikbare Evangelisten. Mieneke moest naar Sorong voor Orthopedische hulp, op advies van de G.A. van Teminabuan; dus voeren wij met de 'Arfak' naar Sorong.

Wij vonden weer onderdak in de logeerkamer voor bezøkende predikanten in het Kerkgebouw v/d Nederlandstalige Gemeente. Aan een paar dagen had ik genoeg om mijn besognes te regelen en was op 12.2 weer op weg naar huis. De Tournee- en Jaarverslagen moesten vóór eind februari de deur uit. Ook moest ik zien hoe het met de bouw stond; dit jaar moet er 850 m² klaar komen en dat zal moeilijk worden, gezien het slechte functioneren van de bevoorrading door de 'Landsmagazijnen'.

Mieneke moest nog langer blijven; zij verhuisde na een bezoek aan de Leprozerie daarheen, op uitnodiging van de gezusters Bähler. Het was het begin van een vriendschap, die tot op de dag van vandaag stand houdt. In de Leprozerie kon zij zich nuttig maken met ziekenbezoeken; dat werd zeer op prijs gesteld; de opvolger van mijn Collega Beck -die in 1950 startte met de zorg voor Lepralijders in dit gedeelte van Ned.Nieuw Guinea- kon dit niet opbrengen.

Ik vond de toestand in Teminabuan zeer verbeterd; na het vertrek van het vorige Hoofd v/d JVVS, het derde sedert 1951, en door de vervanging van het HPB lijkt alles wat tot rust te komen. Iedereen lijkt opgelucht; er wordt weer gelachen en dat betreft zowel de Europeanen als de Papoea's.

Begin maart kwam Mieneke terug uit Sorong, zodat wij samen op weg konden gaan voor een inspectie van de toestand in het District Inanwatan. Als ik mijn nieuwe Collega moet inwerken, moet ik van de belangrijkste situaties 'man en paard' kunnen benoemen. Toen de méést dringende zaken afgehandeld waren, gingen wij op 13 maart weer op weg.

SCHOOLBEHEERDER DOOPSGEZINDE ZENDINGSRAAD

Tourneeverslag van de Schoolbeheerder

ALGEMEEN: Bezocht werden 9 scholen, waarvan er 4 gesubsidieerd zijn. De toestand op het merendeel is zeer slecht. 7 eerste, 4 tweede en één derde klas waren ver beneden peil! Gezocht werd naar mogelijke oorzaken. Plichtsverzuim kon niet worden geconstateerd.

Wat echter wel op valt is de geringe reactiesnelheid van de kinderen. In het bezochte gebied zijn alle clans endogaam. Bij navraag zeide men mij, dat bij trouwen in de clan meer kinderen geboren werden en mooiere! Ook werd als argument genoemd dat dan de harta-goederen niet de clan uit gingen. Men treft hier dus dezelfde mentaliteit aan als bij de clans aan de Metamani en Kais en het Ogit-gedeelte van het district Teminabuan, dat eveneens endogaam is. O.i. verdient dit gebied alle aandacht van de zijde van BB, DGZ en zending. Indien wij niet in staat zijn het probleem van de endogamie op te lossen op een bevredigende wijze, dan zal streekontwikkeling ook niet helpen. Het aantal achterlijke kinderen op de scholen is vrij groot. Mede in verband hiermede werd besloten in mei opnieuw dit gebied te bezoeken. Wij zijn van plan gezamenlijk een onderzoek in te stellen met de gouvernementsarts. Dit wordt dan een team van twee artsen, de schoolbeheerder, een administrateur plus één of meer autochtone hulpkrachten.

In de lengtegroei is er geen opmerkelijk verschil tussen de kinderen uit het gebied der endogame en die der exogame clans.

In Kasueri werden de schoolkinderen gemeten. Daar er geen burgerlijke stand of geboorteregister is, werd de leeftijd door Mieneke met behulp v/d Philippijnen normen en door het bekijken van het gebit getaxeerd. Daarbij wordt de rechter arm van de kleuter over zijn hoofd gelegd, hij moet dan zijn linker oor kunnen grijpen. Zo kwamen wij voor kinderen van 7 jaar op een gemiddelde lengte van 111 cm, 8 jaar 114½ cm, 9 jaar 123 cm, 10 jaar 128 cm bij resp. 11, 20, 12 en 14 kinderen. Daar deze aantallen te weinig zijn om conclusies te trekken, zullen wij proberen om grotere aantallen te krijgen bij het komende tournee.

In Kasueri was de toestand op school heel slecht. Wij hebben geconstateerd dat de meeste kinderen met 4-6 jaar door de onderwijzer op school toegelaten zijn. In de derde klas waren 10 kinderen, welke niet lezen konden. In de tweede klas kon geen enkel kind lezen, evenmin als in de eerste klas. Om een duidelijk beeld te krijgen werden kinderen uit de derde klas getest, ingedeeld in groepen. Daarbij werd gelet op hun vorderingen, d.w.z. getest werden kinderen, welke redelijk voldoende waren in alle vakken, kinderen welke niet lezen konden en wel rekenen, kinderen welke wel lezen maar niet rekenen en een controle groep, welke noch lezen, noch rekenen konden. Daarbij bleek de intelligentie van alle groepen géén grote verschillen te vertonen.

Eendere observaties hebben wij elders ook kunnen maken, n.l. in die dorpen waar eveneens van inteelt sprake is.

Gezien het gebrek aan personeel, en voorts de slechte opleiding in de Opleidingsscholen voor onderwijzers, zullen wij voor het volgende leerjaar de beginleeftijden voor jongens op ten minste 7 en voor de meisjes op 8 stellen.

De overweging is als volgt:

- 1e het is ons gebleken, dat kinderen die 8 of 9 jaar zijn als zij op school komen, lichamelijk in betere conditie verkeren (eveneens trouwens de kinderen welke het meest spijbelen). De oorzaak zoeken wij in het feit dat zij langer in staat zijn zelf visjes, schelpen en larven te zoeken.
- 2e zij hebben bij spel en eten zoeken in het bos meer gelegenheid gehad hun reactiesnelheid te ontwikkelen, zij kunnen in het algemeen vlugger opnemen op school.
- 3e de vlugge jongens zijn dan met 10 of 11 jaar klaar voor de JVVS en meisjes met 11 of 12 jaar. Nu vonden wij in Inanwatan 2 meisjes van 9 jaar in de derde klas. Het betreft twee meisjes, welke wat intelligentie betreft boven de middelmaat uitsteken en die nu, door de reglementen gedoemd zijn om nog 2 jaar extra in de derde klas door te brengen, iets wat hun ontwikkeling zeker niet ten goede kan komen. Als een kind 3 jaar in dezelfde klas moet doorbrengen, dan is de kans groot dat het alle interesse verliest.

Kinderen welke niet vlug genoeg zijn voor het vervolgonderwijs worden dan automatisch door de leeftijdsgrens uitgeschakeld. Zij kunnen zonder schade tot hun veertiende jaar op school blijven. Op deze wijze wordt voorkomen dat meisjes met 13 (en soms 12 jaar al) verkwanseld worden. Zij zijn dan beschermd tegen exploitatie door hun ouders op te jeugdige leeftijd.

Wij hebben reeds herhaalde malen attent gemaakt op de misstanden hier in het ressort dat meisjes van 4 jaar en ouder uitgehuwelijkt worden om harta-schulden te voldoen. Dit betreft vooral het gebied van de 'Tehiet', n.b. dus onder het oog van de belangrijkste Bestuursvestiging.

Waar zelfs India moeite doet om 'Kinderhuwelijken' te verhinderen, ware het zaak ook hier in Nederlandsch Nieuw Guinea, een 'mandaatgebied' van de VN, iets te ondernemen!

Op de bezochte scholen, was het vrijwel onmogelijk om geschikte kandidaten te vinden voor het vervolgonderwijs. De meeste kinderen zijn figuurlijk en soms letterlijk dichtgeslagen. De meeste onderwijzers kunnen zich geen voorstelling maken van discipline zonder hulp van rotan. Velen komen van de O.D.O. te Fakfak, waar het bijzonder moeilijk schijnt te zijn om de orde op de leerscholen te bewaren.

Dat duidt er op dat op de scholen van de MPK slecht onderwijs gegeven wordt. Bovendien hebben niet weinigen ook een minderwaardigheidscomplex. Ook zit de -in wezen heidense- gedachte er nog bij: 'Wij hebben het zelf zo ondergaan, wij kunnen het nú vergelden!'

Dit is niet een Hypothese; dit is gegroeid uit de ondervaring in herderlijke gesprekken met de jonge onderwijzers.

Dat niet vaker een klacht wordt ingediend (vooral waar het de oudere onderwijzers betreft) komt, omdat de dorpsbevolking bang is voor represailles. Vooral vroeger dreigde men bij voorkeur met vervloeking van het dorp of met klachten bij de bestuursassistenten tegen de hoofden in te dienen.

Door de slechte toestand van de scholen heeft het tournee veel langer geduurd dan de bedoeling was. Wij hebben dan ook de scholen aan de Metamani moeten laten schieten in verband met kerkelijke verplichtingen.

13 maart: Vertrokken per m.s. Walingen naar Inanwatan.

14 maart: Inspectie in Inanwatan II. Gebouwen: De school

lekt, de woningen voor hoofd en een onderwijzer zijn redelijk, al zal de woning van het hoofd over niet al te lange tijd hersteld moeten worden, in verband met de slechte kwaliteit van het gebruikte hout. Voor de derde leerkracht is nog geen huis. Leermiddelen en meubilair voldoende. Peil van onderwijs: redelijk, de onderwijzers doen hun best.

Gezien het werk en zijn gedrag kan o.i. de noodguru A.Waeleruno een V.G.I. krijgen. Het is jammer dat hij verhuizen moet vóór er inspectie is geweest, maar zijn schoonouders maken het hem lastig in Inanwatan en zijn vrouw gaat zich te buiten met een andere man. Het hoofd geeft goed leiding. De hulponderwijzer Abago is de minste van de drie.

Hij heeft wel een V.O.-diploma maar is tergend langzaam bij het werk, niet uit onwil maar uit onvermogen.

15 maart: Inspectie Inanwatan I. Gebouwen: het schoolgebouw hangt scheef in het middengedeelte; de woonhuizen zijn goed. Leermiddelen: Het hoofd, N.Joweni, klaagt over gebrek aan leermiddelen. Hij heeft niet het benul om van de Resorpsvoorzitter Wattimury hulp te vragen, hoewel het hem bekend is dat deze van de schoolbeheerder de meest dringende leermiddelen in voorraad heeft gekregen. Er waren o.a. geen potloden en niet voldoende griffels. 'De kinderen nemen ze mee naar huis' klaagt hij. Eén en ander werd in orde gemaakt. Peil van het onderwijs: slecht! De eerste klas, welke het schoolhoofd zelf doet, is op 4 na de slèchtste van alle in de laatste maanden bezocht!

Daarbij is hij gediplomeerd door de O.D.O. te Serui. Alléén de 3e, geleid door een eveneens gediplomeerde onderwijzer P.Kondjol, is redelijk op peil

De schoolleiding is slecht, de discipline beneden peil; af en toe moet het Hoofd van Inanwatan II, Ds.Wattimuri in Joweni's school de order herstellen.

's-Avonds de toestand besproken, o.a. met het districtshoofd de heer de Sain. Bij afloop van de cursus zullen beide scholen gecombineerd worden. Ds.Wattimury wordt dan hoofd van de gecombineerde school met drie onderwijzers als hulp. Zo mogelijk worden er dan 3 grote klassen gemaakt waardoor Wattimury dan zijn tijd kan verdelen en hier en daar in kan grijpen om het peil te verbeteren. Daartoe zullen alle kinderen uit de derde klas verwijderd worden, welke geen kans meer maken op voortgezette opleiding, zodat de derde klas niet te groot wordt en de werkelijke intelligente leerlingen meer aandacht kunnen krijgen. Vooral zal Ds. Wattimury op netheid moeten letten bij het personeel van de school, en dezen moeten leren op de kinderen te letten.

Bij vrijwel alle leerlingen, waarvan één der ouders geen functies bij de Overheid of de Zending hebben, is de voedingstoestand slecht. Bij een jongen van 12 jaar werd een lengte gemeten van 112 cm! Met de G.Arts zal besproken worden of door verstrekking van kalk-vitamine tabletten enige verbetering kan worden bereikt.

Laat in de middag moest ik het huwelijk inzegenen van Guru Hein Abago, afkomstig uit dit District.

17 maart. Vertrokken met 2 Kòle-kòle's met bestemming

Negeri-Besar. Na 2 uur moesten wij ons reisplan veranderen; buitengaats stond er zó veel golfslag, dat het onverantwoord was verder te varen. 's-Avonds nóg eens geprobeerd, en tegen de avond een bivak gemaakt op het strand. Mijn huisjongen verbaast zich er over, dat de roeiers zó onhandig te werk gaan. Met behulp van een 'pa jong' (Chinees voor 'paraplu') blijven wij redelijk droog. Het kost echter moeite, iets gedaan te krijgen; vóór Coll. M's overname van het District Inanwatan hebben wij nooit met onwil te kampen gehad! Alleen onder pressie en geleide halen de roeiers genoeg hout voor een vuur, dat de gehele nacht blijft branden; wegens het gevaar van krokodillen laat ik ook de Petromax onder een paraplu branden. Van slapen komt niet veel, en de volgende morgen gaan wij bij het aanbreken van de dag op stap. Vanwege de nog steeds sterke golfslag lopen wij tot voorbij de zuidelijkste punt van het District; altijd nog ruim 16 km van ons bivak verwijderd. De roeiers slepen de prauw door kniehoog water tot aan de monding van de westelijke afwatering van het grote moeras, en wij bereiken 's middags om drie uur het dorpje Migore. Wij overnachten in de Pasangrahan (logement voor tournerende ambtenaren) en proberen onze kleren te drogen.

19 maart. Het nieuwe schoolgebouw is nog verre van klaar.

Hier is op verzoek van de dorpsbevolking een school gesticht; dat brengt voor hen de verplichting met zich mee voor een School en huisvesting voor het personeel v/d school te zorgen; hier met kennelijke tegenzin; de meerderheid is Moslim en is onder de plak van de Imam van Tarof, een luie handlanger van de Radja's van Rumbati. De woning v/h Schoolhoofd is in redelijke staat; ik denk, dat hijzelf daar een groot aandeel in heeft gehad. De man werkt hard en ik raad hem aan om in de Pasangrahan school te houden. Het peil v/d 1e klas is slecht; in de 3e klas, 9 jongens en één meisje is het beter: zijn één jongen en het meisje misschien in staat om het toelatingsexamen voor het vervolgonderwijs met succes te doen?

Van het schoolhoofd v/d school te Kasueri krijgt hij echter geen steun of raad; daartoe heb ik alle hoofden van de gesubsidieerde scholen verplicht, maar mijn laatste inspectie was in 1954; mijn Coll. heeft naar de scholen nooit omgekeken.

Met de Evangelist van Migore is wel wat te beginnen: hij is intelligent en neemt goede raad aan; wij maken hem wegwijs wat de leermiddelen en hun gebruik betreft. Ik verwacht, dat het beter zal worden.

21 maart. Gevaren naar Negeri Besar. Daar is de toestand onveranderd, d.w.z. niet vooruit gegaan. Er zijn géén nieuwe huizen bijgebouwd, behalve voor de Coöperatie. Deze is echter als 'Productie-Coöperatie' ten gronde gegaan. Steeds meer inwoners ruilen hun Sago in Tarof om tegen ijzerwaren; de Imam heeft wèl de prijzen daarvoor verlaagd, daarentegen de 'leges' voor zijn rituele verrichtingen verhoogd. Sedert kort is hij verhuisd naar Neg.Bes., hetgeen het schoolbezoek aldaar zeker niet ten goede zal komen.

Op de school is aan alles te merken, dat het beleid van mijn Coll. nog niet is omgebogen door de zelfstandig opererende Gurus in het District Inanwatan; Ds.Wattimury, c.s.

Het Hoofd v/d school, Guru E.Kewetare doet erg zijn best, evenals zijn medewerkers, maar o.i. zijn veel leerlingen ten onrechte verhoogd van I naar II en van II naar III. Maar dat komt voor rekening van het vorige hoofd, N.Joweni, nu in Inanwatan. De gevolgen van 3 jaar wanbeleid en incompetentie kan men echter niet in 7 maanden goed maken. De éérste klas is achter op het leerplan, maar een verbetering is al merkbaar; trouwens ook hier is het tempo te langzaam; dat merk je op de vervolgscholen, ook bij diegenen, welke daar toegelaten zijn.

23 maart. Alle onderwijzers en Evangelisten zijn door mij naar Negeri Besar ontboden. Wij hebben technische voorlichting gegeven, wat betreft de L.O.S.O., en het gebruiken van de leermiddelen. Opnieuw worden de Evangelisten toegewezen aan de bekwame onderwijzers, om daar één ochtend per week onder hún leiding les te geven op de school van Negeri Besar, bij vóórkeur op vrijdag, opdat Guru Kewetare met hen Preekschetsen kan bespreken.

24 maart. De leien gekeurd, want vrijwel alle leerlingen schrijven slecht, maar dat is geen wonder: de leien zijn door Joweni, of onder zijn leiding met spijkers gelinieerd, zodat er diepe groeven zijn ontstaan.

25 maart. Inspectie in Kasueri. Daar is de toestand méér dan erg! Dat is een tegenvaller, want ik moet de hele school reorganiseren. Het Hoofd, de gediplomeerde S.Bereway is intelligent, maar wilde géén onderwijzer worden! Zijn voorkeur ging uit naar een technisch beroep. Vanwege zijn goede leerprestaties stuurde men hem toch naar de ODO, niet indachtig het aloude spreekwoord: 'Met onwillige Honden is het slecht Hazen vangen!' Hij zal dan ook overgeplaatst moeten worden naar Inanwatan, waar hij vandaan komt. Eventueel moet éérvol ontslag voor hem worden gevraagd; ik kan hem wèl aanbevelen bij de NNGPM.

27 maart. Terug gevaren naar Inanwatan, maar bij dezelfde plaats waar wij de héénreis aan boord gingen, moeten wij nú de wal op. Wij blijven in het gehucht Isogo, de bagage wordt later vervoerd. Ook hier is inteelt; de plaats zèlf is toe aan een reorganisatie. Nog steeds staat de West-Moesson door. De mannen van Negeri Besar hebben onze bagage hierheen gedragen. Pas 31 maart kunnen wij te voet naar Inanwatan.

Daar bespreken wij onze bevindingen met de Ressorts-voorzitter Ds.Wattimury en het Districts hoofd, de heer Sain. Ons lijkt het aanbevelenswaardig een Bestuurspost te openen in Negeri Besar; per slot van rekening wonen in het gebied van de Sagomoerassen méér dan de helft van alle inwoners van het District Inanwatan, bovendien is het ook het meest belovende gebied en grotendeels vrij van Malaria!

Een nader onderzoek is gepland voor juni met betrekking tot het voorkomen van Filariasis (abusievelijk vaak 'Elefantiasis' genoemd). Dat zal tevens moeten uitwijzen, in hoeverre déze ziekte invloed heeft op de vruchtbaarheid, de intelligentie van de kinderen en de werklust van de bevolking.

Negeri Besar zou ook een goede standplaats zijn voor een gediplomeerd verpleger en een Polikliniek. Dit dorp ligt centraal voor het gehele gebied tussen de bovenloop van de Metamani en de Kamundan. De rivier is de grens tussen de Onderafdelingen Teminabuan en Steenkool.

Op goede vrijdag zijn wij weer thuis. In Teminabuan bedien ik het Avondmaal en de dag daarop in Kambuaya.

Lieve Moeder,

Ik heb jou noodgedwongen al een hele tijd niet geschreven. De maanden januari en juni-juli zijn de drukste maanden van het jaar. Na Koninginnedag zijn Mieneke en ik op tournee gegaan, langs de kust, via Kampong Baru en Jahadian naar Inanwatan en verder Oostwaarts.

In de eerste twee dorpen hebben wij getracht de oorzaken van de vele debielen op te sporen. Wij zijn er 4 dagen mee bezig geweest. Van sommige families trouwden er meer dan 56 % onder elkaar.

Ik wil nu, nadat ik al 7 jaar op deze misstanden geweest heb, met exacte cijfers komen en die rechtstreeks naar Hollandia sturen in de hoop dat men daar wakker schrikt.

Ik vraag mij af, welke moreel recht wij nog over houden, als wij deze mensen niet beter helpen dan hen alleen maar hun gang laten gaan, uit vrees onrust te veroorzaken. De lagere ambtenaren zijn zich niet bewust van de verantwoording welke zij dragen. Daarom zoek ik het nu hogerop.

Op deze wijze heb ik in Jahadian, Saga, Kasueri, Migore, Siwatoiri, Negeri-Besar en straks in Tarof en Tambani of alle, of een gedeelte van de clans uitgedplozen in 4, of meer generaties, zover als het herinneringsvermogen van de oudjes reikt. In één geval kreeg ik een stamboom, welke inclusief de nu levenden 14 generaties omvatte. Daar ontbreken dan wel de zijtakken aan, maar kan jij het hen nadoen?

In Inanwatan hebben wij namelijk onze expeditie gecombineerd met die van de Gouvernementsarts en wij hebben Van den Oever óók laten komen. Zo zijn wij nu met 4 blanken (3 v/d Zending) op onderzoek uit. Ik heb dus de adat, soms gecombineerd met de grondrechten, dit in verband met het zoeken naar de gronden welke het zwaarst besmet zijn met filariasis. N.B. 'Elefantiasis' is alleen een ziekteverschijnsel!

De gang van zaken is als volgt:

De Gouvernementsarts onderzoekt alle mensen, die opgeroepen zijn; ik krijg de namen en de Clans, waarvan zij deel uit maken. Van deze Clans zoek ik de 'Grondrechten' te vinden, registreer die. Tevens zoek ik uit wie degene is, die optreden kan, en mag als Hoofd van de Clan; want er zijn nogal wat mannen welke géén recht hebben deze functie uit te oefenen. Voor het Binnenlands Bestuur is dit van belang; wie géén 'Agnaat' is van de Stamvader, heeft in feite ook géén macht, en kan dus ook geen bindende afspraken maken, met wèlk Diensthoofd dan ook!

Mieneke krijgt de vrouwen voor het onderzoek naar miskramen, totaal aantal geboorten, dóódgeboren kinderen, etc. Zo kan zij een goede gis maken of elefantiasis invloed heeft op de vruchtbaarheid.

Ons beider gegevens zijn van belang voor de inspectie van de scholen, voor zover het inzicht geeft op de eventuele beïnvloeding van de intelligentie van de kinderen.

In gesprekken met de 'echte' Hoofdelingen, heb ik een vrijwel complete beschrijving van het 'Koppensnellen' in dit gebied omstreeks 1900, dat is vóór Gouvernement en Zending zich hier vestigen. Ik kreeg genoeg gegevens voor een schets van de geschiedenis en de Adat van de 'Jamueti'. Daarom ben ik ook niet mee gegaan naar het Noordelijk gelegen Benawa, Atori, Udahaga en Kebibir; de éérste twee behoren ethnologisch niet tot dit gebied, en de scholen hebben wij in maart onderzocht.

Teminabuan, 16.06.'58

Brief a/d Penningm.
v/d DZR.

Beste Lukas,

Hartelijk dank voor je brief d.d. 23.05. Inmiddels is ook de remise v/d Bank aangekomen, zodat ik verlicht adem kan halen.

Ik stuur een tourneeverslag a/h D.B.; je kunt het daar opvragen; het betrof het gebied om Negeri Besar, waaraan de laatste jaren geen aandacht is besteed, hetgeen merkbaar was.

Van de zijde van de Overheid horen wij vrijwel niets van hetgeen in de wereld gebeurt. Wij lezen TIME, de NRC dundruk en dergelijke, Vrij Nederland en de Nieuwe Linie, en blijven zó op de hoogte.

De economische moeilijkheden zullen ook hier wel moeilijkheden veroorzaken; wij redden ons wel, omdat wij leven van hetgeen het land hier opbrengt, met hoogstens wat extra's in de vorm van rijst, Blue Band en blikjes vlees, wanneer wij Europ. gasten hebben. Binnenkort komt Rumbiak vrij en hij kan het voorzitterschap v/d Synode overnemen; het in hem geïnvesteerde Kapitaal zal zijn rente wel opleveren. N.B. de candidaat van het DB is al weggestuurd; ik heb hem geplaatst in Negeri Besar, waar hij als Schoolhoofd goed voldoet.

De ressortsynode heeft nu een 2e student naar de Predikants opleiding gestuurd, maar de Synode moet daar zelf voor opkomen.

Gisteren had ik een lang gesprek met een Ambtenaar, die zich bij mij meldde, mét Attestatie. Hij was geïnteresseerd in de gang van zaken; toen het onderwerp werkkosten door hem aangesneden werd en ik hem opening van zaken gaf, zei hij: 'Waarom vraagt u niet méér geld in Nederland?' In 't kort heb ik toen iets verteld over de samenwerking in EMEK, het aantal Doopsgez. in Europa en elders.

Toen raadde hij samenwerking met andere kerkgenootschappen aan, hetgeen ik afwees. De kerk moet ook kunnen bestaan zónder steun uit de koloniserende landen, want zij moet zelfstandig worden.

Slechts voor bijzondere projecten mag o.i. steun gegeven worden. Hij zag dit in en zou onder zijn personeel (de Dienst Boswezen) dit inzicht trachten door te geven. Dat is van belang, want hij is nà mij de grootste werkgever, als leider van het 'Bosveredelings project, halverwege Konda en Teminabuan. (N.B. Het bestaat nú (1993) nog steeds). (N.B. Merle Davis: 'The financial Basis of the Church').

Er zijn zorgen genoeg. Vanuit Sorong worden de subalterne medewerkers systematisch verziekt met politieke propaganda.

Ze gaat éénsdeels uit van sympathisanten van Indonesia, andersdeels uit 'Nonvaleurs' in maatschappelijk opzicht, die hun opleiding niet hebben kunnen voltooien, en dit wijten aan 'discriminatie'.

Natuurlijk is dit geen 'uniek' verschijnsel; in de Literatuur zijn voorbeelden te over te vinden, wéreldwijd! Voor ons is er dan nog de complicatie, dat men de schuld niet alléén toeschrijft a/d koloniale Overheid en haar ambtenaren en medewerkers. Hier speelt ook een grote rol het geloof in magische practijken, zowel ten kwade als ook ten goede. Iedereen die succes heeft, wordt ervan verdacht magie te zijnen gunste te gebruiken. De mens, die zich 'achtergesteld' voelt, zal pogingen ondernemen achter het 'geheim' te komen, van degene welke succes heeft, in zaken of in zijn carrière. Eén van hen werd boos toen ik antwoordde: 'spaarzaamheid en hard werken' tijdens je opleiding èn daarna.

Hier ligt een taak, juist voor onze christelijke onderwijzers èn het Overheidspersoneel. De meesten van hen draaien hun dienstjes in het oude patroon van het begin dezer eeuw: 'Geschiedenis' is de geschiedenis van West-Nederland: aardrijkskunde dito, en van Economische Aardrijkskunde weten ook de meesten van hen wèinig of niets, laat stáán van de náoorlogse ontwikkelingen. Vragen worden gesteld door 'Zuid-Molukkers' als: 'Waarom stuurt de Koningin niet een vloot om de 'Republiek der Zuid-Molukken te bevrijden?' Voor hen geldt: 'Ooit Machtig, altijd machtig!' Op dit punt hebben de 'Zending' en haar onderwijs evenzeer gefaald als de Overheid met haar vóórlichting. De meesten varen dezelfde koers als ná 1918!

Men maakt dezelfde fouten, en dat is een onprettig vooruitzicht, voor àllen. Ik voorzie binnen enkele jaren een crisis, met het lééd dat daarvan het gevolg zal zijn.

Zodra Ds.Rumbiak en zijn voor Inanwatan bestemde collega aankomen en geïnstalleerd zijn, zal ik hen zo veel mogelijk de uitvoerende taken laten doen, na een gemeenschappelijke planning.

Bij mij berust toch het toezicht op het onderwijs en de controle op de kwaliteit er van. Maar ook hierbij zal ik hen inschakelen; zodra er politieke veranderingen komen, moeten zij in staat zijn om mij te vervangen. Door mij op tijd terug te trekken, is er één motief minder om een functie in een andere omgeving te zoeken zoals nu in onlangs 'vrij' geworden Naties gebeurt. (Afrika en Azië)

Veel gurus vragen overplaatsing naar Openbare scholen. Dáár hebben zij géén kerkelijke functies, want meestal betreft het mannen, die ontslagen zijn wegens malversaties (in het bèste geval), of echtbreuk, veelvuldig overspel etc.

Ik zal nog eens met Coll. Rumbiak overleggen, nú er binnenkort twee Papuse Predikanten door de Algemene Synode beschikbaar zijn, of er nog plaats is voor een tweede Nederderlandse Zendings Predikant.

Het kon wel eens zijn dat het béter is, niet nog meer 'witten' hier te plaatsen, juist nu de drang naar zelfstandigheid hand over hand toeneemt.

Wat betreft de beloofde 'Autonomie' ben ik niet optimistisch. Zolang nog zó velen, zowel in de bestuurlijke sector, als ook in Onderwijs en zèlfs bij Ambonese en Papuse kèrkelijke functionarissen nog niet vrij zijn van magische en totemistische 'Denkpatronen', heb ik er een hard hoofd in. Juist in deze denkpatronen ligt het gevaar, dat men niet rationeel en nuchter zijn plannen maakt en beslist, maar emotioneel. Bovendien moeten zij met Familie- en Clanbelangen rekening houden. Ik zeg dus: 'Zelfstandigheid', ja dat is vanzelfsprekend in de 20e eeuw, maar pas wanneer er een groter percentage betrouwbare en bekwame Kaders zijn, aan wien de macht overgedragen kan worden.

Hartelijke groeten,

F. Verbeek

5 juni, Tarof.

Mieneke, de G.A. en V.d. Oever kwamen één dag eerder hier aan. De 'medische ploeg' ging hier aan het werk; om de paar minuten klinkt er een prachtige gil, wanneer al weer een kind een prik in zijn billetje krijgt. Hier blijkt opnieuw Framboesia te zijn, vermoedelijk door contacten met Oostelijk gelegen dorpen in het gebied van Steenkool. Daar liet de opkomst veel te wensen over tijdens de 'anti-Framboesia campagne in 1957. Gelukkig kan de infectie niet langer geleden zijn dan 6-7 weken, want toen wij hier in april waren, hebben wij er niets van bespeurd; er is dus voor ons niet veel meer te doen. Over 3-4 dagen worden wij weer opgehaald door de Motorboot; wij hebben dus even een rustig weekend voor de boeg.

Mieneke en ik worden in Konda afgezet: ik heb daar nog iets uit te zoeken, evenals trouwens in Puragi. De G.A. moet er in juli ook heen en ik kan met hem daarheen.

Allen zijn wij erg tevreden met dit reisje. Wij hebben ons niet al te veel behoeven in te spannen, wat het karkas betreft, varen is altijd nog beter dan lopen. Wel was er veel werk. Wij hebben werkdagen gemaakt van 9-10 uur en soms meer. In totaal zijn het zowat 3.000 mensen en van 1.100 mensen heb ik de stambomen 'Patrilineaal' uitgezocht. Van den Oever, mijn administrateur, geniet er van. Hij heeft tot nu toe Nieuw-Guinea alleen vanuit vliegtuig en schip gezien, en kan nu echt iets beleven van het werk in de praktijk. Het is een gezellige jongen en wij hebben echt hulp van hem. Hij is alle huizen in geweest voor de registratie (volkstelling). Daarmee is hij wel de enige. Ik heb er geen tijd voor gehad, al ben ik wel hier en daar bij de Clanhoofden binnen geweest.

Het uitwerken van alle gegevens zal nog wel de rest van de maand in beslag nemen. Het is een taai werkje met veel statistisch verwerken van de gegevens. Een paar resultaten werpt het zeker af. Wij kunnen met zekerheid zeggen, dat Filariasis géén invloed heeft op de vruchtbaarheid, wij kunnen met zekerheid zeggen dat een aantal hoofden nóch het recht, nóch de macht heeft als hoofd op te treden en dat daardoor in verschillende dorpen voortdurend onrust is en geen vooruitgang. Eveneens zeker is, dat deze streek toeneemt in zielenaantal en dat dus met alle uitbreidingsplannen rekening dient gehouden met de belangen van deze mensen. Zij hebben meer scholen en een haven nodig. Inteelt komt niet veel voor, maar een gebod tot trouwen buiten de kampong is wenselijk. Zo zijn er meer adviezen, welke wij straks op zullen stellen en aan verschillende instanties doorgeven.

Teminabuan, 27.06.1958.

Beste Daniel,

Hartelijk dank voor je brief van 30 mei. Ik had niet meteen tijd om hem te beantwoorden; wij zijn 5 weken in het District Inanwatan op tournee geweest, tezamen met de Administrateur, Ds.de Kuiper en één van zijn verplegers. Er lag dus heel wat dringend werk op mij te wachten, toen wij half juni weer thuis waren. Vandaag zijn eindelijk de achterstallige brieven afgehandeld, op één na, waarin het Hoofd Plaatselijk Bestuur vraagt om mijn kennis omtrent echtscheidings procedures bij de inheemse bevolking. Dat vereist véél werk, en dus tijd: er zijn in ons werkgebied tenminste 6 verschillende systemen, met een aantal varianten, maar jouw brief krijgt voorrang.

De moeilijkheden stapelen zich op, want Coll.M. heeft zonder overleg met mij, de Ressortsynode én het Dagelijks bestuur van de Evang.Christelijke kerk, het hem toegewezen werkterrein, dat is eigenlijk het héle Kustgebied, maar speciaal de Klassis Inanwatan, zelfstandig verklaard. Daar hij zelf met de scholen niets van doen wilde hebben, bleef ik belast met het beheer over de scholen in het nú zelfstandige gebied. Dat houdt in: toezicht op de gang van zaken, de salariëring van het personeel en hun overplaatsing, terwijl àllen ook een kerkelijke functie hebben!

De hele 'afscheiding' van deze Klassis is mijns inziens uit den Boze! Financieel missen wij de steun van de oude gemeenten en zij missen het contact met de belangrijkste Evangelisatie posten waar velen van hún leden werken; déze Evangelisten voelen zich in de steek gelaten!

Zij missen het contact via de centrale organen, HPB en Algemeen Schoolbeheer, en Dagelijks Bestuur van de Ev.Chr. Kerk, terwijl de overgrote méérderheid van de Voorgangers in die streek niet meer dan 6 jaar lager onderwijs heeft genoten. Bij hen functioneert de Kerkorde niet, hoewel hun afgevaardigden 2 Ambonese Gurus zijn, die door Ds.Slump tot Pendeta zijn benoemd.

Jongere Onderwijzers, met een betere opleiding, óók theologisch, komen niet aan het woord bij de vergaderingen: er ontstaat een machtsstrijd tussen de oude Ambonezen en de Papuse Gurus. Dat geeft moeilijkheden, vooral, wanneer in augustus de jonge, bevoegde en afgestudeerde Papuse predikant aankomt. De Klassis moet zijn salaris uitbetalen en de Synode v/d ECK heeft hem benoemd tot Voorzitter, en dat is een functie, welke iedere oude Ambonees begeert. en als machtsinstrument gebruikt.

Voor mij blijft het Schoolbeheer, dat wil zeggen: het Leeuwedeel van alle personeelsaangelegenheden, d.i. 'moeilijkheden', waarvoor ik verantwoordelijk ben tegenover het BB én de Zending.

Wel heb ik nu de hulp van een administrateur; maar voor zijn vergissingen ben ik eveneens verantwoordelijk, en moet daardoor ontstane schade uit mijn privé inkomen dekken; en dat heeft al plaats gehad!

Wij hebben nú vier Europ. Leerkrachten, 55 Ambonezen en 60 Papa dito; van de 'Zuid Molukkers' hebben er slechts 5 een Onderwijzers opleiding gehad; van de Papua's 24.

In Totaal zijn er 84 dorpsscholen, 2 Vervolgscholen. Op alles moet ik het oog houden; zorgen voor huisvesting en het onderhoud van de gebouwen, zorgen voor voldoende leermiddelen, vervoer bij plaatsing bij aankomst en vertrek (Van Sorong naar Teminabuan en dan naar hun standplaats).

Ik heb de zorg voor 121 leerkrachten en hun gezinnen, en moet ook op de hoogte blijven van de situatie in de dorpen, waar zij werken, en zo mogelijk met de ± 200 Clan- en Dorpshoofden.

Mocht je vragen waarom ik deze heren moet kennen, dan is het antwoord: 'van hun medewerking hangt het af of onze medewerkers krijgen wat zij nodig hebben, en hoe veel kinderen de scholen bezoeken'; tot die medewerking moet ik hen overhalen!

Dat alles brengt dus véél reizen met zich méé: Mieneke en ik lopen honderden Kilometers per jaar; in dit jaar (1.1. tot heden) ben ik niet meer dan 81 werkdagen in Teminabuan geweest.

Van de 25 Zon- en Feestdagen ben ik 10 keer voor gegaan in een dienst; dat is opzet! Het is belangrijker, dat ik mijn medewerkers hoor prediken; dan weet ik, wat zij als 'verkondiging' brengen.

Meestal zitten wij dan ná de dienst bij elkaar en kan ik op te korten in de opzet en fouten in de uitleg wijzen, en waar nodig, corrigeren.

Eigenlijk zou ik juist daarom, méér tijd voor studie moeten hebben. Op de prauw of motorboot is dit ook mogelijk, omdat wij soms Eb of Vloed moeten afwachten. In de bergen is dat moeilijker, maar meestal hebben wij wat vakliteratuur in onze 'handbagage', welke met wat eten en drinken door één van de dragers in onze buurt wordt gehouden.

Zo mogelijk houd ik 1 x per maand een Nederlandstalige dienst voor de medewerkers en hun gezinnen en de Ambtenaren.

De hoofdzorgen voor ons zijn de geestelijke armoede en het óngeloof in de oude gemeenten; Collega Koopmans en Pendeta Rumbiak zouden dan ook in éérste instantie Cursussen moeten geven voor Voorgangers, Kerkeradsleden en Evangelisten. Hoe graag ik dit zou willen, dat kan er écht niet meer bij!

N.B. De beslissing van de D.V.t.E. om Matthijssen naar Java te laten gaan heeft mij het werk van 2 Zendingspredikanten opgehald in één van de gróóste en moeilijke ressorten, jaar in, jaar uit.

Wat het kerkelijke werk betreft: het pastoraat voor de medewerkers, en het Secretariaat van de Ressortsynode, kan ik nog niet afstoten; daarvoor is een gedegen detailkennis nodig, welke Coll.K. zich ter plaatse zal moeten verwerven. 't Liefste zou ik dat zelf ter hand nemen, alleen al omdat de kinderen in de dorpen te veel onder invloed van de grootouders zijn, welke hen veelal opvoeden, wanneer de ouders in de tuinen werken, en juist die gróótoouders zijn nog niet vrij van de heidense tradities. Juist daarom is het werk van de Christelijke scholen van het grootste belang.

Een andere zorg is het -meestal- 'anti vreemdelingen nationalisme'. Jij hebt dit op Java meegemaakt, en weet dus wat dit aan moeilijkheden veroorzaakt. Het is echter ook gericht tegen àlle andere groepen, dus ook anti Republiek Indonesia.

Men wil zich zelf regeren als 'vrije Natie', terwijl 't nog jaren duren zal, voor er genoeg opgeleide mensen zullen zijn, met voldoende kennis van zaken om de leiding over te nemen, en indien mogelijk zónder bindingen met Clan- en familieleden dicht bij de plaats waar hij werkt.

De derde grote zorg is het geld. In de jaarverslagen is te lezen, dat wij aan terreinkosten krijgen ongeveer f 13.000,-- per jaar. Wij hebben echter alleen per maand al meer dan f 2.000,-- nodig voor salarissen van ongesubsidieerde (want ongediplomeerde) evangelisten. En dan krijgen ze dus nog maar een schijntje. Daarnaast is er dan nog het salaris voor Coll. Rumbiak, de onkosten van de opleiding van voorgangers en ons deel in de gemeenschappelijke kosten van de Algemene Synode. De totale begroting belooft dit jaar f 40.000,-- (zonder de salarissen van Koopmans en mij). Daarvan betaalt de D.Z.R. nog niet één derde deel. Het personeel van de D.Z.R. èn de andere Europeanen brengen zelf vier tot vijfduizend gulden bijeen, dat zijn 4 gezinnen en 4 ongehuwden.

Wij bidden wel: 'Heer, zendt dan arbeiders uit naar uw wijngaard', moeten er echter aan toevoegen: 'Geef ons heden ons dagelijks brood'.

Met Mieneke gaat het goed, d.w.z. ze heeft werk genoeg (school voor nederlands sprekende kinderen, bijlessen voor maleis sprekenden) en verder de zorg voor de gevangenen als psychologisch raadsman èn ook de evangelisatie in de gevangenis.

Wij zullen ook verder wel samen op tournee gaan, voor zover zij het aankan met haar knieën. Volgend jaar krijgt zij er dan nog lessen bij in hygiëne en ziekteleer op de vervolgscholen, en er is nog veel aanloop van mensen, die haar hulp nodig hebben voor medisch-pedagogische moeilijkheden. Maar ja, de artrosis wordt nooit meer goed. Dat is mijn lot óók. Bij onvoldoende voeding hebben wij te zwaar moeten werken en wij mogen God danken, als het alléén maar stijve knieën oplevert en niet iets ergers. Voor de rest zijn wij gezond en er is aan de kust toch werk genoeg. Trouwens, ik ben nu 43 jaar en dat is een mooie leeftijd om het zware lichamelijke werk over te doen aan jongere krachten. De levensomstandigheden worden nu ook beter. Men begint aan de aanleg van een autoweg en aan het aanleggen van vliegvelden, zodat in de toekomst de predikanten een deel per vliegtuig af kunnen leggen en niet voor elke inspectiereis eerst 60-80 km moeten lopen voor ze in de buurt van het gebied kunnen komen waar zij eigenlijk zijn willen.

Na onze thuiskomst komt één van de Indonesische Gurus bij mij met de mededeling, dat guru Tenlima -overgeplaatst nà zijn horizontale avonturen met jonge meisjes- een nieuwe actie tegen mij gestart is; bij de Algemene Synode beschuldigt hij mij van discriminatie. Gesteund wordt hij door Pendeta Guru Wattimury en Parinussa, resp. schoolhoofden in Inanwatan en Jahadian. Men is te weten gekomen dat de jongere Coll. Ds.K. in de bergdistricten zou werken en ik de Kust te verzorgen zou krijgen, daar niet alleen Mieneke last heeft van artrose, maar ik eveneens. Zij voelen zich 'Ambtenaar' in dienst van het Gouvernement en willen géén inmenging door mij in hun doen en laten. Evenmin accepteren zij de inspectie door de Schoolopziener.

Mijn informant weet te vertellen, dat ook mijn voorgangers Ds.Kieft en óók Ds.Slump met déze groep, die per sé zelfstandig wil zijn, moeite en tegenwerking hadden: zij willen zelf 'Baas' zijn.

Uit: 'Tourneeverslag Kokoda en Inanwatan' d.d. 27 juni '58.

In de paar weken, die wij thuis zijn is het ook nog druk met logées. Het zoontje van onze vrienden in Sorong en Ruth Bähler en enkele Gurus verlevendigen ons huishouden, waarvan de Administrateur ook nog deel uitmaakt, maar 't eind van de maand ben ik al weer weg, met de Hoofden van MVVS en enkele 'loslopende' onderwijzers uit andere ressorten, die een vacantiereis maken, worden toelatings-examens afgenomen in Kambuaya en Inanwatan.

Wij krijgen bericht, dat de komst van Ds.Rumbiak vertraagd is omdat in Serui zijn jongste zoontje overleden is.

Overigens is de vergadering van alle Schoolbeheerders in Hollandia uitgesteld. Dat komt mij zeer van pas, want het nieuwe H.P.B. verzoekt mij om gegevens over de tot heden gangbare procedure bij Echtscheiding. Hij is in het onzekere of hier het Wetboek van Strafrecht van kracht is. Hieronder mijn antwoord aan hem.

Zeer geachte Heer Capetti,

Het lijkt mij inderdaad betwistbaar dat Artikel 284 van het W.v.S. hier van toepassing is. Immers de bevolking van dit gebied was, althans nominaal een deel van Ternate, dus een 'zelfbesturend Landschap'. Ik lees bij Nederburgh: 'Hoofdstukken over Adatrecht' (1933) pg. 39 als volgt: 'De instelling van eigen rechtspleging bestaat al van ouds; ....., vooral in eerst later rechtstreeks onder bestuur gebrachte streken, waar de toestanden invoering der gewone rechtspraak voorlopig niet gedoogden, al nam het bestuur ook in dit opzicht wel de leiding, of tenminste het toezicht, op zich'.

Dit wordt erkend door het R.R. 1854 (art. 74, nu art. 131 St.R.). 'De vraag welke verordeningen in zulke streken toepasselijk zijn en in hoever, hangt dus af van de aard der aan de bevolking gelaten eigen rechtspleging....'

Het ontgaat mij in hoeverre Mr.Dr.Nederburgh autoriteit heeft in deze tijd. Als ik het goed begrepen heb gaat het om de vraag of Nieuw Guinea bij verdrag door de Sultan is overgedragen aan de Nederlands Indische Regering of niet. Gezien het feit dat hij in 1947 nog een reis langs de Noordkust ondernomen heeft om de bevolking te bewegen hem weer als soeverein te erkennen, en deze reis met toestemming van het Gouvernement ondernomen is, doet twijfel rijzen aan de bevoegdheid van de uitgeoefende rechtspraak, indien gebruik van het W.v.S. wordt opgelegd.

Voor zover mijn gebrekkige kennis reikt is de onderafdeling Teminabuan een deel van een zelfbesturend landschap geweest, is daarmee eeuwen lang in het genot van een eigen rechtspleging geweest, en kan niet zonder overleg en uitleg beroofd worden van dit recht.

Ik laat expres utiliteitsoverwegingen buiten beschouwing. Of het beter is die eigen rechtspleging op te heffen blijft dus buiten beschouwing. Die eigen rechtspleging is er echter nog wèl. Wij kunnen dus niet eenzijdig nieuwe rechtsregels toepasselijk gaan verklaren, zònder instemming van althans het merendeel der clanhoofden. Hier doet zich weer het gemis aan een raad gelden, een raad welke -wil het zin hebben- bindende beslissingen kan nemen met betrekking tot het geldende adatrecht.

Toen tijdens de ambtsperiode van uw collega, de heer Massink, een dergelijke overeenkomst gesloten werd met betrekking tot het boetestelsel en de bruidsschat verklaarde evenwel het Kantoor voor bevolkingsaangelegenheden de zaak onwettig.

Bij Nederburgh lees ik hier over dat het juist één van de déugden van het adatrecht is dat het zich gemakkelijker aan de veranderde toestanden kan aanpassen, het behoeft niet per sé oud te zijn en evenmin heeft het de 'erkenning' van de rechter nodig. Of wel Nederburgh, of wel het Kantoor Bevolkingszaken is fout.

Het staat mij niet toe hier een eigen oordeel te hebben. Ik signaleer alleen het verschil in opvatting.

In beginsel zullen wij ons dus aan het geldende boetestelsel moeten houden tot er uitgemaakt is wie de rechtsregels op stelt. Pijnlijk is alleen, dat het zo lang duurt, terwijl juist in een tijd waarin de toestand zo vlug verandert als heden ten dage in deze onderafdeling, snel een beslissing genomen moet kunnen worden op het punt van vernieuwing van de geldende regels.

Ik vrees dat men het ons allen later -en ik meen terecht- zal verwijten dat wij niet begrepen hebben dat levend recht meer is dan gecodificeerd recht, tenminste in een tijd waarin het culturele patroon aan het veranderen is, nog veel te meer als daarnaast ook nog het economische patroon verandert.

Om dwingend iets op te leggen dat in een andere cultuur en onder andere economische omstandigheden gegroeid is, lijkt mij kortzichtig.

Als wij in aanmerking nemen dat overspel in de door mij onderzochte gebieden zwaar wordt gestraft, eerst met de doodstraf en later met een zware boete, dan geloof ik inderdaad dat het wenselijk kan zijn om de geldboete te vervangen door gevangenisstraf.

Wij moeten dan echter wel overwegen dat de landschapsrechtbank dit toch als een verlichting van de straf zal zien. Immers de gevangene krijgt huisvesting, ruimschoots eten en kleding. En hij behoeft niets te betalen, hij krijgt zelfs zijn prestatiepremie voor het werk dat hij verricht.

Het gewraakte artikel van het W.v.S. eist daarbij echtscheiding, en dat is mijns inziens uit den boze, indien het als rechtsregel voorgeschreven wordt. N.B. Ik veroordeel een echtscheiding niet, indien het een gezin betreft, als er niet de minste genegenheid meer is, en de kinderen allen daardoor de dupe worden; ik heb het zèlf ervaren.

De beste weg lijkt mij handhaving van de boete, evenwel met de bepaling dat deze door beide overtreders opgebracht moet worden en als rechtstreekse boete in 's-Landskas gestort moet worden. Zo lang de eigen familie nog voordelen kan plukken van overspel of vrij sexueel verkeer door het boetestelsel zijn wij niet beter dan de eerste de beste bordeelmoeder in Parijs.

Indien dus het Gouvernement het recht heeft om dwingend iets op te leggen, laat men dan niet art. 284 van toepassing verklaren maar een nieuw artikel scheppen, dat, zonder echtscheiding te eisen, beide betrokkenen laat straffen.

Voor het gebied van de Tehit komt er dan nog bij dat men vrouwen en meisjes evenzeer wegens verkrachting zal moeten straffen benevens de medeplichtigen.

Zonder de medewerking van de clanhoofden komen wij er echter niet. Het strafbaar stellen door gevangenisstraf kan alleen in extreme gevallen -zoals in de zaak Jarangga- bij de rechtbank komen. In de meeste gevallen zullen de clanhoofden, immers zelf ook belanghebbenden bij al deze geschillen, zorgen dat de zaken binnenskamers worden afgehandeld, d.w.z. buiten de landschapsrechtbank om. Daarmede zijn wij dan nog veel verder van huis.

Het lijkt mij goed als hierover eens contact opgenomen wordt met de betrokken instanties in Hollandia. Is het niet mogelijk een soort van 'wetgevende' vergadering op te roepen voor de verschillende adatgebieden. Deze wetgevende vergadering zou een rechtbank moeten kiezen voor een bepaalde duur, na overleg met de betrokken bestuursambtenaren en eventueel anderen zodat wij iets krijgen als een juryrechtspraak.

Mej-Brat.

Het merkwaardige is dat slechts de man van de overspelige echtgenote schadevergoeding kan eisen. Indien de echtgenoot zelf overspel bedrijft dan staat het de vrouw echter vrij om naar haar eigen familie terug te gaan. De overspelige echtgenoot heeft dan geen recht op terugbetaling van de bruidsschat.

De vrouw heeft het recht de kinderen mee te nemen.

Bedrijft de vrouw overspel dan is het onverschillig of het een gehuwde man betreft of een vrijgezel. In vroeger tijden was dit aanleiding tot een hongi (Mej.Brat: SAFO). De nu nog gebruikelijke naam voor de te betalen boete en het bijbehorende ritueel heet: 'Ra make safo'. Waar het om gaat is, dat de eer van de man gewroken wordt. Zijn aanzien heeft schade geleden en daarom eist hij vergelding.

Deze vergelding moet onder getuigen afgedaan worden. Het geldende tarief is 25 barang, bestaande uit 5-6 Bokek, 2-3 Toba en gewone sarungs. Daarbij moet er ook een varken geleverd worden dat ten overstaan van alle getuigen door de beledigde echtgenoot gedood wordt. De aanwezige getuigen van mans en vrouws familie krijgen elk een stuk.

De vader van de overspelige vrouw is aansprakelijk voor het gedrag van de overspelige. Indien hij te arm is om de boete te voldoen dan kon hij haar vroeger ook zèlf doden, of wel ruilen tegen een jong meisje.

Mij zelf is het een keer overkomen, dat een man uit Rinis zijn overspelige zuster wilde doden daar hij niets had om te betalen.

Ook de echtgenoot, indien hij zijn vrouw op heterdaad betrapte, mocht de vrouw doden met haar minnaar. Daarmee verloor hij echter het recht op schadevergoeding.

Bij de boetebetaling wordt dus de man 'ten aanschouwen van het gehele volk' in het gelijk gesteld.

Bij verkrachting -iets wat mij bijna nooit ter ore is gekomen- wordt de schuldige gestraft met dood of boete. De echte aanranding en verkrachting komt alleen voor bij minderjarige meisjes. Daar de mannen de vrouwen als 'sterker' zien dan zich zelf, zullen zij er zich voor hoeden om 'zo maar' een vrouw aan te randen. Te recht gelooft géén Mej Brat, in de onschuld van de overspelige vrouw.

Jamueti.

Ook hier werd vroeger overspel met de dood gestraft. Kon men de eigenlijke dader niet te pakken krijgen, dan nam men een familielid. Op deze wijze werd de eer gewroken. Later kwam in zwang een boete van 60 barang, d.w.z. 3 x de bruidsschat! Dit is wel een teken hoe zwaar men daar overspel op vat. Dit is ook logisch omdat hier, evenals bij de Mej-Brat de huwelijksluiting vrijwel steeds op vrije keuze berust van de betrokken partners. De bovengenoemde straffen hebben betrekking op verkrachting van een gehuwde vrouw.

Acht men de vrouw medeschuldig, dan betaalt zij (c.q. haar familie) de helft van de boete en de man met wie zij overspel gepleegd heeft de andere helft.

De boeten werden vroeger aan de betrokken familiehoofden betaald. Tegenwoordig zijn zij verlaagd tot 15 'barang'; zij worden geïnd door de Dorpshoofden en gebruikt ten behoeve van het algemeen belang, bij voorbeeld om een bruidsprijs te betalen.

Essentieel bij deze regeling is, dat niet de betrokken echtgenoot de boete ontvangt, maar de gemeenschap. Dat geldt ook indien het een 'perkara' betreft tussen ongehuwden. Dat voorkomt een 'souteneursmentaliteit'.

Echtscheiding wordt door de hoofden in vergadering uitgesproken. Daarbij nemen de echtgenoten een rotan tussen zich in welke door één der hoofden doorgesneden wordt. De kinderen worden verdeeld tussen man en vrouw; betalingen van harta's vinden niet plaats.

Reden voor echtscheiding: kinderloosheid, constant ruzie, en het nemen van een tweede vrouw door de echtgenoot.

N.B. Is dit niet ook een verwijzing naar een oorspronkelijk

Matriarchaat vóór de invasie vanuit Onin ± 1725?

De vrouw staat hier dus als een volkomen gelijkwaardig individu naast de man en kan zelfstandig een eis tot echtscheiding indienen.

Desondanks schijnt het niet vaak voor te komen, dat men echtscheiding vraagt.

Brief 15.07.'58

Mieneke aan haar moeder:

Hier is het druk, zoals gewoonlijk; twee keer op tournee geweest. gezondheid goed. (Ds.) Ruben Rumbiak komt deze maand. Samuel Rumawi gaat in sept. naar de Theologische school; wij zijn blij voor hem.

In huis logeert een onderwijzer, welke overspannen is. Verder krijgen wij een logée uit Sorong voor de duur van de schoolvacantie, en ook Ruth Bähler. Volgende keer meer.

Idem 31 juli: Herbert moet op reis om Toelatingsexamen af te nemen, samen met de Hoofden van MVVS en JVVS. Verder zijn er nog een paar jongens van Dorpsscholen welke ik bijles geef, evenals twee Nederlandse kinderen, welke in Nederland naar school moeten.

De komst van Ds.Rumbiak is uitgesteld, zijn jongste zoon-
tje, Richard, is overleden.

Brief van Herbert aan zijn moeder d.d. 11.08: Ik zal vermoedelijk pas tot rust komen, als ik met pensioen ga, en ook daarvan ben ik niet zo zeker. Wel zal ik -indien mogelijk- een héél jaar naar Europa gaan, om nog wat bij te studeren.

Het schijnt er toch van te komen dat mijn Coll. eind van het jaar komt. Dan zijn de 2 Papuse Collegae er ook, en met drie man moeten zij mij kunnen vervangen, te meer daar de Administrateur veel werk kan verzetten.

Dat zal niet betekenen dat ik geen kerkelijk werk zal doen, maar dat mijn Ned.Coll. het administratieve deel kan overnemen.

Het 'Examen-tournee' naar Djitmau en Inanwatan was wel prettig; onderweg kregen wij nog gezelschap en medewerking van 3 Nederlandse onderwijzers uit Biak en Sorong. Dat was voor mij extra interessant, omdat zij vergelijkingen konden maken met de Dorpsscholen in die Ressorten. Het peil van onze scholen viel hen op.

Tijdens de bootreizen van en naar Inanwatan, vermaakten wij ons met vissen op tonijn. Daarvoor gebruik je een sleeplijn met haken; aan elke haak een witte lap als lok-aas. Je moet wel goede armspieren hebben, want het inhalen is zwaar werk; wij vingen op de heen- en terugreis ± 120 grote vissen van 3-5 kg gewicht per stuk.

Hoe langer ik in Nieuw Guinea leef en werk, hoe meer begrip ik heb voor de haat van sommige Indonesiërs. De onbeschaamdheid en domme eigengereidheid van sommige Ambtenaren, is zelfs de leden van de Commissie uit de Tweede Kamer opgevallen, ondanks de 'beschermde' maatregelen, welke men van de zijde van sommige Ambtenaren heeft genomen. Iedere poging om op 'democratische' wijze samen te werken, wordt in de kiem gesmoord. Erg is daarbij dat ook sommige functionarissen van de ZNPK het eveneens doen.

Wie echter het spel niet meespeelt en niet bij elke maatregel 'Hoera' of 'Accoord' roept, wordt gekoeieneerd. Het is inderdaad wenselijk dat de UNO het bewind overneemt!

Idem 23.09. Lieve moeder, Ruben Rumbiak is er nu wel, maar dat betekent nog geen verlichting, omdat hij ingewerkt moet worden in alles wat zijn taak betreft. Voorlopig blijft hij hier, omdat er in Kambuaya nog geen huis voor hem klaar is. Er was een besparing in tijd geweest, indien ik hem en mijn Nederl.Coll. tegelijkertijd had kunnen inwerken.

Er is nog een tegenslag; Ruben's 'praktijkstage' was de zielszorg in het Ziekenhuis op de afdeling TBC. Daarbij is er misschien onvoldoende voorlichting geweest, de stage werd een succes voor Ruben, en voor de TBC ook; Ruben hield er een besmetting aan over. Mieneke kreeg er dus een patiënt bij, die zij in 6 maanden tijd genas met moderne middelen.

Dank zij een artikel in 'Time', waar iets over TBC stond.

De woning voor de Administrateur is bijna klaar; binnenkort zien wij hem slechts tijdens de werkuren.

Idem 08.11. aan Coll. L.K.

Beste Lieuwe, Jouw brief kwam met de laatste post, maar er waren ook zó veel dringende zaken, dat ik jouw brief niet meteen kon beantwoorden. Ik ben bovendien aan het sukkelan zodat ik niet méér dan een uur of vier aan de schrijftafel kan werken. Ik heb een defect aan mijn nieren en daarbij Rheuma, zodat ik telkens een tijdje moet liggen om de pijn te doen bedaren.

Bijgaand een briefje aan Coll. W. te Sorong met het verzoek de Connossementen aan hem te zenden, die voor doorzending van jouw inboedel zorg zal dragen. Als ik zèlf naar Sorong moet gaan, dan kost dat de DZR f 250,-- aan reis en verblijfkosten, waarbij verbetering van mijn conditie een absolute voorwaarde is.

De Conferentie van alle schoolbeheerders begint pas zes januari a.s. en het is dus zeer wel mogelijk dat ik niet voor eind januari terug ben, tenzij er zéér gunstige verbindingen zijn, en dat is een 'Wensdroom'.

Idem 10.11. Lieve moeder, Het is al lang geleden dat ik je geschreven heb, maar je weet wel: dat is niet uit gebrek aan liefde. Ik heb een tijdje gesukkeld met rugpijn; een combinatie van Rheuma en Nieren.

Tijdens 'rusturen' heb je tijd tot nadenken, en deze keer dacht ik aan jouw verhalen over Mozambique. Daarbij is déze opmerking bij mij blijven hangen: je citeerde toen Vader (de Missie bederft de mensen!).

Mutatis mutandis geldt dat natuurlijk óók voor de Zending; éénderse opinies ben ik hier natuurlijk eveneens tegen gekomen, vooral bij mensen welke géén, of weinig contacten hebben met de bevolking.

Overziende de vele opmerkingen dienaangaande, hebben mij bewogen een onderzoek in te stellen naar de factoren, welke een rol spelen bij de overgang van animistische Heidenen naar het Christendom, èn de aanpassing bij de, door de Koloniale Overheid ingevoerde nieuwe 'Orde'. Dat vergt echter méér tijd dan ik beschikbaar heb; ik zal dan ook zo veel mogelijk werk overdragen aan de Administrateur en mijn Collegae.

Ik zie er wel al een lijn in, maar zou graag méér tijd hieraan besteden. Het is namelijk niet alleen voor ons ter plaatse van belang, maar ook voor ànderen, die met soortgelijke problemen te maken hebben, zowel op cultureel en geestelijk niveau, als ook bij bepaalde sectoren van de economie en techniek.

De aanpassing aan veranderingen, die in steeds vlugger tempo nodig zijn, brengt ernstige crises te weeg in het gedachtenleven van een primitief mens en daarmee óók een verval van hun eigen sociaal en economisch leefpatroon.

In die zin had Vader gelijk, echter slechts gedééltelijk. Niet alleen Missie en Zending, maar evenzeer Handel en Verkeer, en niet in 't minst 't Koloniaal Bestuur veroorzaken een desintegratie van een primitieve samenleving. Wat dát aangaat, is er nog al wat literatuur over dit onderwerp.

Want óveral in de ex-Koloniën neemt de ontevredenheid toe, en daarmee de Jeugdcriminaliteit, men wil 'NU' de 'Macht' en de rijkdom. Dit probleem is nog lang niet in zijn omvang en consequentie doordacht, ook nú nog niet, véertig jaar nà de éérste Wereldoorlog.

De beïnvloeding van een Cultuur begint al met de éérste contacten; in de geschiedenis, zowel van Europa als ook elders in deze wereld, zijn er genoeg voorbeelden te vinden, zónder gespecificeerd onderzoek. Mij gaat het om de verschijnselen die wij samenvatten als 'Folklore' en 'Bijgeloof' waarbij ik veel gemak heb aan de Dissertatie van jouw 'oom' Prof.Dr.L.Knappert, Dr.A.Kruyt en anderen.

Wij hebben bezoek gehad van de voorzitter van de Algemene Synode. Hij was van mening dat ik 'harder' moest optreden tegen 'overtreders' En ik dacht nog wel dat juist mijn gedrag reden was voor Ambonezen en Papuse medewerkers hun beklag te doen bij de D.Z.R. over mijn 'hardheid!' Graag had ik nu een copie van jouw Regensburger blauwe bord met de spreuk: 'Wie man's macht, ist's falsch' omdat in mijn werkkamer op te hangen!

Mutatis mutandis geldt dat natuurlijk óók voor de Zending; ééndere opinies ben ik hier natuurlijk eveneens tegen gekomen, vooral bij mensen welke géén, of weinig contacten hebben met de bevolking.

Overziende de vele opmerkingen dienaangaande, hebben mij bewogen een onderzoek in te stellen naar de factoren, welke een rol spelen bij de overgang van animistische Heidenen naar het Christendom, èn de aanpassing bij de, door de Koloniale Overheid ingevoerde nieuwe 'Orde'. Dat vergt echter méér tijd dan ik beschikbaar heb; ik zal dan ook zo veel mogelijk werk overdragen aan de Administrateur en mijn Collegae.

Ik zie er wel al een lijn in, maar zou graag méér tijd hieraan besteden. Het is namelijk niet alleen voor ons ter plaatse van belang, maar ook voor ànderen, die met soortgelijke problemen te maken hebben, zowel op cultureel en geestelijk niveau, als ook bij bepaalde sectoren van de economie en techniek.

De aanpassing aan veranderingen, die in steeds vlugger tempo nodig zijn, brengt ernstige crises te weeg in het gedachtenleven van een primitief mens en daarmee óók een verval van hun eigen sociaal en economisch leefpatroon. In die zin had Vader gelijk, echter slechts gedeéltelijk. Niet alleen Missie en Zending, maar evenzeer Handel en Verkeer, en niet in 't minst 't Koloniaal Bestuur veroorzaken een desintegratie van een primitieve samenleving. Wat dát aangaat, is er nog al wat literatuur over dit onderwerp.

Want óveral in de ex-Koloniën neemt de ontevredenheid toe, en daarmee de Jeugdcriminaliteit, men wil 'NU' de 'Macht' en de rijkdom. Dit probleem is nog lang niet in zijn omvang en consequentie doordacht, ook nú nog niet, véértig jaar nà de éérste Wereldoorlog. De beïnvloeding van een Cultuur begint al met de éérste contacten; in de geschiedenis, zowel van Europa als ook elders in deze wereld, zijn er genoeg voorbeelden te vinden, zónder gespecificeerd onderzoek. Mij gaat het om de verschijnselen die wij samenvatten als 'Folklore' en 'Bijge-loof' waarbij ik veel gemak heb aan de Dissertatie van jouw 'oom' Prof.Dr.L.Knappert, Dr.A.Kruyt en anderen.

Wij hebben bezoek gehad van de voorzitter van de Algemene Synode. Hij was van mening dat ik 'harder' moest optreden tegen 'overtreders' En ik dacht nog wel dat juist mijn gedrag reden was voor Ambonezen en Papuse medewerkers hun beklag te doen bij de D.Z.R. over mijn 'hardheid!' Graag had ik nu een copie van jouw Regensburger blauwe bord met de spreuk: 'Wie man's macht, ist's falsch' omdat in mijn werkkamer op te hangen!

Brief 3.12, van Herbert.

Lieve moeder, Vóór ons vertrek, kregen wij nog de nieuwe Gouverneur op bezoek; het lijkt er op dat hij minder koude drukte heeft dan de subalterne BB-Ambtenaren ter plaatse; wel prettig als afwisseling. Met zijn 'Jacht' konden wij méé liften naar Sorong.

Dat was dringend nodig, want de Gouvernements Tandarts had vorige maand 2 grote gaten 'over het hoofd gezien'. Die twee kiezen moeten nú getrokken worden en een derde gevuld, ná een zenuwbehandeling.

Mijn Coll. vertrekt half januari; het zal voor hem een hele toer zijn met dit salaris rond te komen! Van 'standes-gemäss' leven is daarbij geen sprake. Toen hij enkele maanden geleden om een 'duurte toeslag' verzocht, antwoordde één van de HH Regenten: Maar Dóminee, ik dacht dat 'zending' een ROEPING was! Wij zijn 'ingeschaald' op het niveau van een Inlandse Commies, zodat leven, zoals andere Europeanen onmogelijk is zónder hulp van Familie of privé inkomsten uit vermogen.

Brief 9.12, van Mieneke.

Lieve moeder, Er is een foto gemaakt van mijn knieën; de toestand is gelijk gebleven, maar met lopen heb ik geen pijn meer.

Herbert vertrekt de 17e naar Hollandia en ik ga terug naar Teminabuan. Hij komt dan eind volgende maand weer thuis; tot ik 'vervoer' heb naar huis zoek ik 'onze' mensen en kennissen op.

Idem 18 december. Herbert vloog gisteren via Manokwari en Biak naar Hollandia, maar vóór eind januari zal hij wel niet terug zijn. Wij hebben hier een kleine Vacantie gehad bij de Zusters Bähler in de Leprozerie.

Ik logeer nú bij Ds.S.S.van Dijk, de voorganger van de Nederlandse Gemeente te Sorong. Het is een gezellig gezin en Ds.Van Dijk kent ook Lamkje Werkhoven.

Brief 15.12, van Herbert.

Sorong Klasaman.

Aan het D.B. v/d DZR.

Waarde broeders en zusters,

Ik wend mij tot u met een verzoek om hulp voor mijn beide Papuse Collegae. Zij hebben jaren lang van een 'krappe beurs gestudeerd, resp. 175 en 165 Gulden per maand, waarvan zij ook nog hun gezin moesten onderhouden. Beiden hebben zij dus geen cènt kunnen sparen om wat elementaire vakliteratuur aan te schaffen.

Zelf kunnen wij nú niet helpen, want wij persoonlijk zijn aansprakelijk voor het dekken van de schade door diefstal, uit de Kas v/h Schoolbeheer, door onnadenkendheid van de Administrateur mogelijk geworden.

Ik verzoek u dus om hen, indien mogelijk, in de gelegenheid te stellen om wat boeken te kopen in Nederland. Voorts lijkt het mij een dringende zaak dat er een 'Uitleenbibliotheek' komt voor die Gurus, welke Nederlands kunnen begrijpen, van eenvoudige Theologische boeken, zodat zij zich verder kunnen ontwikkelen voor hun geestelijke taak.....

Op beide verzoeken heb ik nooit antwoord gehad en ook nooit méér geld voor de werkkosten.

Wij hebben nu het beheer over twee Vervolgscholen en ruim 86 Dorpsscholen, met 4.000 leerlingen en bijna 130 personeelsleden.

Toen wij hier begonnen in oktober 1950, waren er alleen 26 Dorpsscholen, met 5 gediplomeerde en 29 ongediplomeerde onderwijzers. Daaruit zijn een aantal nieuwe gemeenten ontstaan, naast de 10 welke er al in 1950 waren, die echter nog niet zelfstandig waren.

Daardoor vereist het Schoolbeheer ook méér arbeidsuren, te meer daar het door de L.O.S.O. nodeloos gecompliceerd wordt, zoals dit voor een 'Ambtenarenstaat' normaal geacht wordt. De kosten nemen daardoor hand over hand toe.

Sedert kort wordt nu ook mijn post gecensureerd, voor zover die in Nederlands Nieuw Guinea verzonden wordt. De Politie rapporteert welke critische opmerkingen worden gemaakt en Papuse nationalistena worden geschaduwde. Ik had in 1956 al het ernstige vermoeden, dat wij goed 'op koers' liggen op weg naar een Politiestaat naar het één of andere totalitair model. ('Big Brother Watches you!') In mijn ogen is hier sprake van 'ONBEHOORLIJK BESTUUR', te méér, daar niemand mij ooit gevraagd heeft wat mijn politieke voorkeuren zijn! Ik kreeg één keer van de Insp.v.Politie de vermaning, dat ik in het vervolg mijn brieven aan de Resident bij adressering 'Mijnheer de Resident' moest gebruiken, en niet meer 'Mijnheer.....Jansen of Pietersen'. En dat, terwijl Hare Majesteit genoeg neemt met 'Mevrouw', en de 'Rode Czaar' in Moskou met 'Tovaritsch'. Het is in wezen in triest en duidelijk anti-democratisch. Men wakkert op deze wijze de verspreid aanwezige haat tegen Nederlanders aan.

Na klachten gericht aan de Tweede Kamer der Staten Generaal bevestigde de gedetacheerde Commissie 'Elias' dat het Briefgeheim werd, en wordt geschonden.

Ik ben dan ook van mening, overwegende dat Nederland slechts Mandataris namens de V.N. is, dat er zo spoedig mogelijk Advies Raden moeten worden ingesteld van gekozen leden uit alle groepen van de bewoners welke hier werken: Clanhoofden en mensen welke het vertrouwen genieten van de Papua's.

Daar zal het merendeel van de Ambtenaren niet accoord mee zijn; velen van hen zijn de mening toegedaan, dat de 'burgers' hun ????? hebben te houden, in de eerste plaats diegenen, welke reeds in Ned.O.Indië bij het B.B. of de Politie een functie bekleedden.

Daarbij is een niet gering deel van hen niet op de hoogte, dat Nieuw Guinea deel uit maakte van een 'Zelfbesturend Landschap' en wat dit voor gevolgen heeft voor de 'Rechtsbedeling' van de Inwoners.

N.B. Eén van hen wilde zelfs een Grondbelasting heffen op de eigendommen van de Clans! Hij was diep beledigd, toen ik hen wees op de desbetreffende Reglementen; hij heeft ze tijdens zijn studie in Leiden moeten kennen.

De Strafzaak tegen Guru Nussi.

Tijdens ons Tournee naar de Kokoda voor het Fialriasis onderzoek, kwam een jong schoolhoofd in moeilijkheden. Zijn leerlingen werden opstandig en enkelen weigerden hem te gehoorzamen. De twee 'Raddraaiers' kregen van hem een paar slagen met een Rotan. De volgende morgen, overwegende dat nog zeven anderen eveneens de gehoorzaamheid weigerden, gaf hij ook deze een paar slagen, om geen ongelijkheid te veroorzaken, en daardoor nog meer ongenoegen te wekken.

Enkele ouders waren erg boos en dienden een klacht in bij de Bestuursassistent van Konda, in die jaren nog de Districtshoofdplaats. Deze trad op als Aanklager en voorzitter van de Rechtbank, en Guru M.Nussi werd veroordeeld, maar wat de ouders gehoopt hadden tot een forse boete, waarmee zij dan hun Belasting konden betalen, maar tot Negen maanden gevangenisstraf, waarvan drie maanden voorwaardelijk.

Ik hoorde pas later van het hele geval, en deed bericht aan de waarnemend A.S.B., en oudere Collega, welke al jaren dienst had gedaan in Java.

Hoewel ik Guru Nussi's Chef was als R.S.B. en Diensthoofd Culturele zaken, ontving ik géén afschrift v/d Aanklacht en ook geen oproep tot het bijwonen van de Rechtszitting en een Afschrift van het vonnis. Gerechtelijke Bijstand was er evenmin.

Bij deze een Copie van mijn Brief aan mijn Collega.

Teminabuan, 8-07-'58

Betreft: M.Nussi

No. 1-2049

De Weleerwaarde Heer

Ds. H.A.C.Hildering

Algemeen Schoolbeheerder

Hollandia

Amice collega,

In mijn tourneeverslag d.d. 18-04-'58 maakte ik reeds de opmerking dat slaan door onderwijzers veroordeeld wordt terwijl men de ogen dicht knijpt indien het functionarissen van het B.B. betreft. Zo durfde niemand een klacht in te dienen toen de CHBA een slag in het gezicht kreeg van het H.P.B. alhier. Eveneens ongestraft worden de slagen die de HH Bestuursassistenten uitdelen. Daar kan ik echt niet tegen.

Nu hebben ze weer een jonge onderwijzer die zich geen raad meer wist en die negen lastige jongens een paar klappen op hun billen heeft gegeven veroordeeld tot NEGENTIG DAGEN. 1)

Hij was al schoolhoofd; sedert dien werkt hij weer als Onderwijzer aan een andere school, en onder toezicht. Daardoor ontgaat hem de toelage van f 28,-- per maand. Daar komt dan nu nog eens f 500,-- bij. Ik vind dit de spuigaten uitlopen.

Vóórzitter van de Rechtbank is een B.A., welke zèlf herhaaldelijk mishandelingen pleegt; bijzitters zijn de aanklagers zelf, maar het Clanhoofd ontbreekt. 2) Juridisch is dit misschien toelaatbaar, moreel echter niet!

Zelf krijg ik pas bericht, dat de rechtzitting plááts zal vinden, wanneer die reeds voorbij is. Van het vonnis krijg ik géén mededeling.

Het Proces verbaal is in der tijd (verplicht!) opgezonden naar Hollandia, naar mij hier verteld werd. Men kreeg het terug met de VERMANING de omstandigheden in de Kampong na te gaan. 3)

Het proces is toen uitgesteld, omdat ik op tournee was. Men heeft mij -chef van de betrokkene- echter niet geraadpleegd. 4)

Nu men weet, dat een Guru met Gevangenis gestraft kan worden, vrees ik dat het hek van de dam is. Begrijp mij góed, ik ben tegen lijfstraffen, en heb dit telkens weer laten weten. Maar als ik zie dat zelfs onderwijzers en onderwijzeressen van de vervolgscholen, hun handen niet thuis kunnen houden, al is het dan -net als Guru Nussi- ongerechtvaardigde verontwaardiging, dan kan ik dat van mijn 'jongens' best begrijpen.

Bovendien bestaat het gevaar dat de één of andere kwaadwillende -en die zijn er hier genoeg zowel onder de bevolking als onder anderen- dat de één of andere keer een europese onderwijzer ook op de bon wordt geslingerd en dan cement moet pikulen of kleren nazien en verstellen.

Het probleem -geestelijk- voor de jongeren hier is de, ook in het verslag van de Parlementaire Missie gesignaleerde, ondemocratische -lees kolonialistische- houding van vele bestuursambtenaren. Wij krijgen steeds meer moeite, en zullen hoe langer hoe meer haat verwekken en de evangelieverkondiging blokkeren, als hier geen verandering in komt.

Ik heb 2 verzoeken aan u naar aanleiding hier van:

- 1e een onderhoud met de Procureur Generaal over dit geval in het bijzonder en over 'slaan' als straf op school.
- 2e een exemplaar van het verslag der P.M. Het H.P.B. heeft er wel één gekregen maar daar heb ik niets aan.

Bij voorbaat mijn dank,

t.a.t.
 Teminabuan,
 de Ressortsschoolbeheerder D&R
 Teminabuan,

R.E.H. Marcus

- 1) Oorspronkelijk Negen Maanden, waarvan 3 voorwaardelijk.
- 2) Daarbij was de Clanoudste, tevens Dorpshoofd, niet aanwezig.
- 3) Met dit Clanhoofd heb ik al enkele jaren een zeer goede relatie, hij wist hier niets van!
- 4) In dit dorp heeft men eerder al 8 onderwijzers weggepest, ten tijde van het vorige Clanhoofd.

o-o-o

Algemeen Schoolbeheer Zendingsscholen Nieuw-Guinea

Hollandia, 24 juli 1958
 No.: 2771/3/H
 Bijl.:
 Ond.: klacht

Aan de Ressortsschoolbeheerder/DZR

ds.R.E.H.Marcus

T e m i n a b u a n

Amice Collega,

Naar aanleiding van uw ingezonden klacht betreffende M.Nussi bij schrijven no.1-2049 d.d. 8 juli j.l., heb ik mij cf uw suggestie verstaan met de P.G. Deze heeft de Gouverneur geraadpleegd, met het gevolg dat de Gouverneur een onderzoek terzake heeft gelast.

Daar zult u dus binnenkort wel iets van merken.
 Met vriendelijke groeten,

t.t.

ds. H.A.C.Hildering

GOUVERNEMENT VAN NEDERLANDS-NIEUW-GUINEA

Parket van de Procureur-Generaal bij het hof van justitie

A A N :

De Schoolbeheerder Doopsgezinde
Zendingsraad

(Ds. R.E.H.Marcus)

te

TEMINABUAN

Uw Kenmerk	Uw brief van	Ons Kenmerk	Datum
Onderwerp : <u>M. NUSSI.</u>	1938/Div/58/Vertrouw-	Hollandia-Binnen,	
	welijk.	4 augustus 1958.	

Van de waarnemend Algemeen Schoolbeheerder der Zendingsscholen alhier ontvang ik een afschrift van uw aan hem gericht schrijven van 8 juli 1958 No. 1-2049 betreffende M. NUSSI.

Uit hetgeen daarin door U wordt medegedeeld kan ik mij geen duidelijk beeld vormen van de feiten, waartegen zich uw klacht richt. Derhalve zou ik gaarne, voor zover U dat mogelijk is, van U ontvangen een nauwkeurige en uitvoerige beschrijving van de gebeurtenissen en handelingen, welke u aanleiding hebben gegeven tot uw hogergenoemd schrijven.

De Procureur-Generaal bij
het Hof van Justitie,

Mr. P. OKMA.-

DOOPSGEZINDE ZENDINGSRAAD
SCHOOLBEHEER TEMINABUAN

Teminabuan, 26 augustus 1958
No.: 9-2394
Betreft: M.Nussi
Uw brief: 1938/Div/58/Vertr.
dd. 04-08-'58

Aan: de Procureur-Generaal bij het
Hof van Justitie
HOLLANDIA (Binnen)

In antwoord op uw in de aanhef genoemd schrijven kan ik U slechts mededelen dat M.Nussi, hoofd van een grote dorpsschool, in een opwelling van drift twee kinderen welke zijn bevelen niet opvolgden heeft geslagen. Daarna overleggende dat er 7 anderen eveneens schuldig waren aan het zelfde feit, heeft hij de volgende dag de 7 anderen ook met een rotan geslagen.

Hij werd veroordeeld tot 9 maanden gevangenisstraf, waarvan 3 maanden voorwaardelijk. Tot op heden heb ik geen afschrift van dit vonnis. Evenmin ben ik zelf gehoord, terwijl er toch van de zijde van het parket op aangedrongen was de omstandigheden te onderzoeken.

Nu is het mij in eerste instantie niet te doen om tegen het vonnis te protesteren. Ik ben zelf opgevoed met slaag en weet dat het resultaat maar al te vaak haatgevoelens zijn waar men jaren onder lijden kan. Het is een kwestie van temperament of men slaat of kankert of wel dat men met woorden een kind schade toebrengt. De laatste is m.i. veel gevaarlijker dan slaan; ironie en satire zijn echter niet strafbaar, hoewel zij vaak minderwaardigheidscomplexen veroorzaken. De ervaring heeft mijn vrouw, van beroep arts, en mij geleerd dat deze verschijnselen hier net zo frequent zijn als in Nederland, en dat zij veroorzaakt worden door dezelfde opvoedingsfouten als ginds.

Mijn vraag is dus niet in eerste instantie clementie voor M.Nussi, eventueel kwijtschelding van de voorwaardelijke straf, als wel: bij de slechte opleiding welke de autochtone onderwijzers krijgen is het onvermijdelijk dat zij tot slaan komen en dus strafbaar worden; waar liggen de grenzen? En wie legt welke norm aan?

In Fuog werd een onderwijzer welke een dorpshoofd en een paar schoolkinderen geslagen had veroordeeld tot f 75,-- boete, in Teminabuan wegens het slaan van schoolkinderen een ander tot 9 maanden gevangenisstraf.

Er komt dan nog bij dat er geen werk van wordt gemaakt als een bestuursassistent of H.P.B. hetzelfde doet. Natuurlijk geldt voor de bestuursassistenten eveneens dat zij slecht zijn opgeleid en dus weinig zelfbeheersing kennen. Het zijn opvoedingsfouten welke inharent zijn aan de opvoeding in een primitieve omgeving welke zich wreken. Maar dan vraag ik mij af: Waarom tweërlei recht, een soort voor onderwijzers en een soort recht voor ambtenaren? Als voorganger van een christelijke gemeente kan ik mij hier niet bij neerleggen.

Dit onderwerp leent zich meer voor een gesprek dan voor correspondentie. Gaarne zou ik dan ook een onderhoud met U hebben tijdens de conferentie der schoolbeheerders te Hollandia in okt./nov. aanstaande.

Met de meeste hoogachting,

R.E.H. Marcus.

DOOPSGEZINDE ZENDINGSRAAD
SCHOOLBEHEER TEMINABUAN

Teminabuan, 6 oktober 1958
No.: 1-2668
Betreft: Besluit M.Nussi i/z
verlof b.b.v.d.l.

Aan: het Algemeen Schoolbeheer ZNHK
HOLLANDIA (Berg en Dal)

Met verwijzing naar ons schrijven dd. 08-07-'58 no. 1-2049 inzake de veroordeling van guru M.Nussi tot 90 dagen gevangenisstraf wegens slaan van schoolkinderen mogen wij U verzoeken hem een verlof buiten bezwaar van den Lande te verlenen voor de duur van de gevangenisstraf, verminderd met 1 maand vacantiетijd. Zijn gevangenisstraf ving aan op 7 juli j.l.

Met vriendelijke groeten,

de Ressortsschoolbeheerder DZR

R.E.H. Marcus.

Algemeen Schoolbeheer Zendingsscholen Nieuw-Guinea

GEHEIM

Hollandia, 17 oktober 1958

No.: G 32-geheim

Bijl.:

Ond.: M.Nussi

Aan de Ressortschoolbeheerder/DZR

te

T e m i n a b u a n

In antwoord op uw schrijven d.d. 6 okt. 1958 no. 1-2668 betreffende M.Nussi, delen wij U mede dat wij ons in verbinding hebben gesteld met de Advocaat-Generaal te Hollandia, mede naar aanleiding van uw brief d.d. 8 juli '58 no. 1-2049, die door ds. Hildering destijds in afschrift aan de P.G. is aangeboden, en waarop de P.G. in opdracht van de Gouverneur, een onderzoek heeft ingesteld.

Hoewel wij nog een officieel schrijven hierover zullen ontvangen en vooruitlopende hierop door de Advocaat-Generaal geen bijzonderheden zijn medege-deeld, raadde hij ons ten sterkste aan om M.Nussi geen verlof b.b.v.d.Lande te geven maar hem m.i.v. zijn gevangenisstraf te ontslaan.

Conform deze suggestie zal Nussi daarom door ons worden ontslagen op 7 juli 1958.

Wellicht ten overvloede delen wij U mede, dat deze brief geheim is. In een persoonlijk schrijven komen wij nog nader op deze zaak terug.

Met vriendelijke groeten,

de Algemeen Schoolbeheerder
Zendingsscholen,

P. de Bruin.

DOOPSGEZINDE ZENDINGSRAAD
 Schoolbeheerder Teminabuan

Teminabuan, 22-10-'58
 Betreft: M.Nussi.

Aan het Algemeen Schoolbeheer,
 Hollandia.

Uw beide brieven (G 32 & G 33) zijn door ons in goede orde ontvangen. Het zij ons vergund hier nader op in te gaan opdat er belangrijke principiële vragen aan de orde zijn.

Het volgende dient te worden overwogen:

1. Voor de overdracht van het Zendingsressort Inanwatan aan de Doopsgezinde Zendingsvereniging werd overeengekomen dat men om allerlei praktische redenen bij de instituering van een kerk en in schoolzaken zou samenwerken met de V.N.Z. Daarbij werd echter duidelijk uitgesproken dat de verantwoordelijkheid voor de goede gang van zaken zou blijven berusten bij elk der partners afzonderlijk.
 Deze samenwerking houdt echter o.i. niet in dat, waar er principiële geschillen zijn, deze zonder meer eenzijdig worden opgelost door de instanties welke verantwoording verschuldigd zijn aan de V.N.Z. (nu Z.N.H.K.) d.w.z. het A.S.B. en de terreinleider.
2. Bij herhaling is gebleken dat in beleidsvragen, het personeel betreffende, verschillen in opvatting zijn tussen de uitgezonden krachten van Z.N.H.K. en mij. Dit is gebleken bij de behandeling van allerlei gevallen welke wij trachtten te reclasseren en welke ontslagen waren door zendingspredikanten of schoolbeheerders van de Z.N.H.K. Ons standpunt in dezen is dat ontslag slechts ultima ratio mag zijn, nadat alle ernstige pogingen tot heropvoeding gefaald hebben. Herhaalde malen hebben wij minder geschikte krachten een tijd in huis genomen en hen getracht tot beter begrip voor hun taak te brengen. Vanzelfsprekend zijn de resultaten niet altijd bevredigend, een deel echter is goed terecht gekomen.
3. Nu wordt door U zonder nader overleg, de heer M.Nussi ontslagen welke o.i. zwaar genoeg is gestraft met 6 maanden gevangenisstraf waarvan 3 maanden voorwaardelijk. Als bijkomende staf ware 3 maanden weddeverlies aan te zien, in feite dus een boete van enige honderden guldens.

Juist de voorwaardelijke straf doet uitkomen dat men tracht hem op het goede pad te brengen. Daartoe is hij geplaatst in Inanwatan, onder toezicht dus van Ds. Wattimury, Ds.Prawar en een A.A.A.

U verzwaart eigenmachtig de straf -door de Rechter opgelegd- en maakt een gezin brodeloos, dat toch al alle reserves moest uitgeven, in de tijd dat Guru Nussi zijn gevangenisstraf uitzat. In de gevangenis werd hij regelmatig bezocht door de Geestelijke Verzoekers; hij heeft zich daar goed gedragen.

Eveneens ware in rekening te brengen, dat hij op een leeftijd van 20 jaar, noodgedwongen wegens het ontbreken van ouders en wijzere gurus - hoofd van een school moest worden in een uitzonderlijk moeilijke omgeving.

4. Indien ik hier nog al eens de meervoudsvorm gebruik, is 't niet, dat ik mij zelf het 'pluralis majestatis' permitteer, maar omdat over beleidsvragen overleg gepleegd wordt met andere zendingsarbeiders (de hoofden der vervolgscholen en de beide artsen). Onze mening is, dat er geen termen aanwezig zijn om M.Nussi te ontslaan, althans dat het niet getuigt van wijs beleid. De door hem gepleegde mishandelingen mogen dan afkeurenswaardig zijn, hij heeft ze gepleegd nadat herhaalde waarschuwingen geen effect sorteerden.

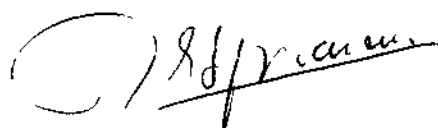
Dat ik in mijn correspondentie hierover met collega Hildering voorbeelden uit de praktijk van een andere dienst heb genoemd doet in dezen niets ter zake. In tegendeel, juist het feit dat er mishandeling gepleegd wordt door hen die tot voorbeeld moeten strekken werkt er toe mee dat de onderwijzers het niet als een ernstig vergrijp tegen de persoonlijke vrijheid zien als zij een kind aftuigen.

5. Guru Nussi is direct na het uitzitten van zijn straf weer te werk gesteld. Ontslag met terugwerkende kracht zou betekenen dat het hem rechtens toekomstige salaris voor het -goede- werk dat hij doet uit particuliere fondsen betaald moet worden.
6. De beslissing welke U gemeend heeft te moeten nemen gaat lijnrecht tegen de beslissing van mij, als verantwoordelijk terreinleider van de D.Z.R. en van het Moderamen van de E.C.K. in.

Dit brengt ons in een conflictsituatie en het is en het is daarom dat ik U verzoek om uw besluit in te trekken. O.i. zal de Zendingsraad in Nederland, de instantie waaraan U en ik verantwoordelijk zijn, moeten uitmaken wat er gebeuren moet.

7. In beleidsvragen als deze moet m.i. de autonomie van de D.Z.R. gehandhaafd worden, daar onze beslissingen stoelen op een opvatting van de Bijbel welke niet door iedereen gedeeld wordt. Wij bestrijden niet het feit dat Nussi heel erg verkeerd heeft gehandeld, evenmin als wij dit bestreden hebben bij andere 'kneusjes' welke wij trachtten te reclasseren. Wij behouden ons slechts het recht voor om in dezen zelfstandig te denken en te handelen, te meer waar het van Nussi een beleidsfout is en geen misdrijf als gevolg van een zwaar moreel defect.
8. Het is niet zo dat wij alles maar goed vinden! Binnenkort zullen wij waarschijnlijk zelf moeten besluiten om iemand te ontslaan.
Dit is echter dan ook een belijdenis van persoonlijk te kort schieten in het geven van leiding aan de betrokkenen. In het geval Nussi is dit te kort echter nog niet gebleken en er bestaat gerechtvaardigde hoop dat deze talentvolle jonge man een goed onderwijzer kan worden onder leiding van ouderen welke met dezelfde moeilijkheden te kampen hebben gehad, maar niet veroordeeld zijn omdat het toenmalige H.P.B. overplaatsen en opvoeden en toezicht houden een b eter middel vond dan vervolging.
Wellicht ten overvloede moge ik U er op wijzen dat dit geschil geenszins persoonlijk opgevat dient te worden.

Met vriendelijke groeten,

N.B. Een 2e straf, en nog wel met terugwerkende kracht is Juridisch zeer aanvechtbaar.

Op 23 oktober stuur ik dan brieven met de feitelijke inhoud en de meningsverschillen aan de D.Z.R. en Oegstgeest met het verzoek mijn oude Collega te raadplegen die de functie van A.S.B. waargenomen had. Uit Oegstgeest kreeg ik géén antwoord, en evenmin op een korte brief aan beide Coll. gezonden.

Van de D.Z.R. kreeg ik te horen dat ik géén rekening gehouden heb met de volmacht, die de DZR aan de A.S.B. gegeven heeft, tijdens diens verlof!

Hoe kan ik dat, alsⁿ iemand de beleefdheid heeft, mij er van in kennis te stellen. (Brief - Secr.DB d.d. 12-11)
De Alg.Schoolbeheerder beschuldigt mij van 'negeren van de bepalingen, waaronder de subsidie gegeven wordt'. '...en eigenlijk verdraagt U geen controle op uw beleid als RSB, n och van de Gouvernements-Inspectie, n och van het Binnenlands Bestuur, n och van de Algemeen Schoolbeheerder.

Dit is een scherpe uitspraak, maar wij menen die te moeten stellen in het belang van uw gesubsidieerde scholen en in uw belang.

Waar de man zijn gegevens vandaan heeft, weet ik niet, ze zijn op z'n minst tendentieus geweest. Bovendien werd de Conferentie over de LOSO méér dan 6 maanden uitgesteld - tot december '58 - terwijl wij nog niet eens één exemplaar er van hadden ontvangen, ter voorbereiding.

Eén mogelijkheid is, dat de Censuur mijn kritische opmerkingen m.b.t. de Rechtspositie van het BB en diens Rechtsbediening heeft doorgegeven, benevens de klacht over mishandeling door BB Ambtenaren en Politie. Maar als het om 'Gerechtigheid' gaat, wil, kan én mag ik niet zwijgen, c.q. de feiten verdoezelen, dat is een Nederlands belang.

SCHOOLBEHEERDER DOOPSGEZINDE ZENDINGSRAAD

Teminabuan, 20-11-'58.

Betr.: G-38-U

No.

Aan A.S.B.-Z.N.H.K.

Hollandia

Over het gestelde in de eerste twee alinea van uw brief laat ik mij verder niet uit. Ik heb mijn standpunt uiteen gezet en het is aan de betrokken instanties in Nederland om er in te beslissen.

Het lijkt mij evenwel goed om in te gaan op enkele van uw punten welke allen hier op neer komen: Marcus kan en wil niet samenwerken met wie dan ook.

1. Subsidie en Inspectie.

Ik meen dat ik geleidelijk weg de leeftijd en de ervaring, ook de ervaring in Nieuw Guinea, heb om een standpunt te mogen verdedigen. Uitgangspunt is daarbij voor mij: le: het belang van de evangelisatie; immers dat is de taak waarvoor U en ik uitgezonden zijn.

Aan dit belang moet al het andere ondergeschikt worden gemaakt. Het is daarbij onverschillig of het standpunt hetwelk wij innemen overeenkomst met het standpunt en de belangen van een aantal ambtenaren. In concreto: Het is immoreel om iemand met terugwerkende kracht te ontslaan. U behoort U te herinneren wat er in de Wereldopinie gezegd is over wetten en bepalingen met terugwerkende kracht.

Het is daarbij niet van belang of het Parket (dat zelf de strafmaat voor M.Nussi herzien heeft door de 3 maanden voorw. te schrappen) er mee ingenomen is of niet dat hij blijft werken.

Reeds eerder is beslist dat een onderwijzer zijn bewijs van goed en zedelijk gedrag niet verliest door een veroordeling wegens mishandeling.

Wel van belang is dat de plaatselijke autoriteiten: Cntr. I. F.M.Capetti, A.A.Veerkamp, Mej. A.S.Blonk, Hr. J.Bakker, Ds. R.Rumbiak en ik het niet met U eens zijn en geen overwegende redenen zien om M.Nussi te ontslaan.

Om aan de bezwaren van het Parket (dat de bevolking wil en moet beschermen) tegemoet te komen is M.Nussi onder toezicht van een A.A., een P.H.C. van de A.P. en de voorzitter van het Ressort Inanwatan geplaatst. Welke waarborgen wenst U nog meer?

2e: het belang van de betrokkenen, d.w.z. de bevolking in eerste instantie en daarna ook het personeel.

Het belang van de bevolking is gediend met een zo groot mogelijk aantal onderwijzers en niet met onruststokers in de kampong.

Ontslaat men een man dan ontnemt men zich zelf en hem de kans hem verder op te voeden. Het zou U goed doen de rapporten te lezen betreffende de oorzaken van rassenhaat annex het oordeel van Nehru over de zending in India. Ik meen dat wij hiervan te leren hebben.

Misschien zullen wij nog veel meer dingen anders moeten doen dat strookt met de opvatting van wereldlijke gezagsdragers. Daarbij is onderzoek naar de gedachtenwereld van de bevolking, en vooral ook van de hoger geplaatsten onder hen, strict noodzakelijk. Ik kan het niet anders zien, nadat ik mij jaren met onderzoek heb bezig gehouden, dat ook de beste autochtone onderwijzers nog vrijwel geheel in een primitieve gedachtenwereld leven. Hun handelen wordt dus niet beheerst door rationele of morele overwegingen maar door affecten. De processen verbaal, de preken die men houdt, de redevoeringen op vergaderingen en de dagelijkse gewoonten, alles wijst daarop. Wij zullen ons in ons beleid daarbij aan moeten passen en trachten er van te maken wat er van te maken is.

Zo zal Uw beslissing zeker geen rationeel overleg bij Nussi te weeg brengen en evenmin een moreel schuldgevoel. Dat heeft huisbezoek in de gevangenis als resultaat gehad. Uw beslissing zal slechts een gloeiende haat in hem wekken tegen alles wat europeaan is of daarop lijkt.

Is daarmee het belang van het B.B. (daar bent U immers zo bezorgd voor) of van het Onderwijs of van de Zending en evangelisatie of van Nussi zelf mee gebaat?

Is opvoeding onder toezicht van deze redelijk intelligente man niet beter? Hebben wij niet meer kans van slagen met een snelle harde straf en dan clementie dan met Uw -in mijn ogen- immoreel besluit waarbij U tegelijk het beleid van Uw voorganger desavoueert?

Ik kan mij niet -gezien ook de opmerkingen t.a.v. de Resident en t.a.v. de I.V.O.- onttrekken aan de indruk dat dit alles een prestigieuse kwestie is voor U. U moge daarbij bedenken dat het mij niet gaat om Uw prestige -het zou ernstige schade nemen door het ontslag van Nussi- maar om recht en billijkheid.

De L.O.S.O. is bindend verklaard door de Gouverneur zonder voorafgaand overleg met de schoolbeheerders. Vindt U dat zo in orde? Zijn wij allen welke hier jaar en dag werken nullen waarvan het niet de moeite waard is om notitie te nemen of leeghoofden?

In de overtuiging dat Nederland een democratisch land is heb ik naturalisatie aangevraagd toen ik meerderjarig werd in 1936. In alle regelingen echter hier in Nieuw Guinea wordt met de eerste beginselen van democratie (zelfstandig nadenken en een eigen mening mogen hebben een straffeloos mogen uiten) gespot.

Ik heb gemeend dat dit standpunt in de Zending ten minste nog 'recht van bestaan' had. Ook dat schijnt een vergissing te zijn. U stelt het hebben van een eigen standpunt -tegengesteld aan het uwe en tegengesteld aan dat van enkele ambtenaren- voor als een gebrek aan medewerking.

Uw opmerking t.a.v. de Resident zal ik nader onderzoeken, het betreft het aantasten van eer en goede naam, mijn eer en mijn goede naam, indien U zonder meer dit zo in een brief schrijft en daarvan een doordruk stuurt naar de D.Z.R. en anderen.

Het spreekt vanzelf dat ik mij bij een beslissing van mijn superieuren, en alleen de D.Z.R. erken ik als zodanig in schoolzaken, zal neerleggen.

Maar het spreekt, althans voor mij, even zeer vanzelf dat zulk een beslissing in overeenstemming moet zijn met mijn geweten. Indien noodzakelijk, zal ik verzoeken mij te ontheffen van de last van mijn bestuurlijke functie. Ik moet de noodzakelijk geachte maatregelen ook ten volle kunnen verdedigen. U kunt hier natuurlijk tegen inbrengen dat U de verantwoording draagt. En dat is nu precies het punt waarbij ik niet mee kan gaan.

In processen te Neurenberg en Tokio is deze stelling ten enen male veroordeeld, al wil ik hiermede geenszins insinueren dat U in staat zou kunnen zijn een misdadige beslissing te nemen.

Dat zij verre van mij. Maar ook een beleid moet de instemming van de 'ondergeschikte' hebben. Dit is mijn standpunt, een standpunt dat gebaseerd is op een traditie van eeuwen, zowel in mijn moeders land als in mijn vaderstad.

Zelfs al zou men mij in het gelijk stellen in dezen, dan nog zou het aanbeveling verdienen om een schoolbeheerder aan te trekken, welke het met U eens kan zijn. Trouwens de opbouw van het onderwijs maakt dit toch noodzakelijk, vooral nu de verantwoordelijkheid van het peil bij de plaatselijke organisatie komt te liggen. Dit wil niet zeggen dat ik mij geheel van het schoolbeheer zou distanceren. Ik wil met genoeg voor zover het mij mogelijk is medewerken door controle bij tournee's, controle op de bouw etc. Het kost mij geen moeite om het bevel van een ander op te volgen, ook niet als er hier een jong mannetje komt zoals Voordouw. Daar gaat het niet om. Ik kan en moet en mag echter niet zwijgen, waar het om de belangrijkste principiële beslissingen gaat.

Dit betreft eveneens Uw houding t.a.v. de dames Blonk en Bijlsma. De waarschuwing, vervat in mijn laatste schrijven blijft van kracht. Of dit strookt met andere belangen, zoals U aanduidde, is van nul en gener waarde. Uit alles blijkt dat wij het principiële niet eens zijn, ondanks Uw verzekering in alinea 3 van Uw brief.

Bij U gaat het belang van de mens niet voor bij Uw beleid en Uw gezag. Deze houding is niet in overeenstemming met hetgeen ik heb leren begrijpen van de boodschap van Christus. Dit echter is de laatste en belangrijkste norm van mijn denken en beslissen.

Hoogachtend,

R.E.H. Marcus

cc: D.Z.R.,
Rd.v.d.Zend.
Mod.E.C.K.

DOOPSGEZINDE ZENDINGSRAAD
TEMINABUAN

Teminabuan, 20.11.'58
Betreft: G-38/U (A.S.B.)
No. (Geheim)

Aan den HoogEd.Gestr.Heer,
den Resident van W.-Nieuw Guinea,

Manokwari.

Naar aanleiding van het meningsverschil hetwelk bestaat tussen het A.S.B. en mij t.a.v. M.Nussi, welke wegens mishandeling tot 3 maanden gevangenisstraf is veroordeeld, welke het A.S.B. met terugwerkende kracht heeft ontslagen, komt in een brief het volgende te voorschijn: 'Veel te veel stof is daardoor opgewaaid en misschien is ook hiervan een gevolg dat de Resident van West Nieuw Guinea een heel lelijke brief over de toestanden in uw ressort aan DBZ heeft gestuurd, waarin ook o.m. gesproken wordt over het vonnis van de evangelist R.Kondrorik die tot 4 jaar is veroordeeld wegens geregelde vleselijke gemeenschap met aan zijn zorg toevertrouwde meisjes en ook genoemd wordt het vonnis waarbij K.Serkadifat veroordeeld werd tot 2 maanden, omdat hij het hoofdhaar van één van zijn leerlingen had afgebrand, nadat hij het met petroleum had bevochtigd'.

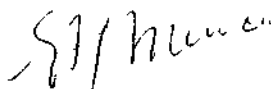
Het is een lange zin. Dit geheime schrijven, waarin mijn beleid wordt becritiseerd met een vernietigende critiek, werd ook gestuurd naar de Doopsgezinde Zendingraad in Amsterdam, zodat men daar de indruk moet krijgen dat van mijn werk niets deugt.

Ik wil best aannemen dat het A.S.B. overdrijft en de feiten verdraait of althans uw mening onjuist weergeeft. Ik kan mij tenminste niet voorstellen dat ik door een redelijk denkend mens verantwoordelijk gesteld wordt voor de misdaden van derden, ook al zijn het werknemers van de organisatie welke ik dien. Evenmin zou het iemand in zijn hoofd opkomen en U of het H.P.B. verantwoordelijk te stellen voor de handelingen van de Bestuursassistenten, o.a. de tot 3 jaar veroordeelde H.B.A. Manufandu, of wel de Pastoor te Aiwassi welke ook genoeg zorgen heeft over de vele ondergeschikten welke in de laatste maanden wegens onzedelijke handelingen veroordeeld werden of in voorarrest zitten.

Ik stel er dus prijs op door U te worden ingelicht welke bezwaren U tegen mijn beleid heeft daar ik door het A.S.B. er van wordt beschuldigd dat ik door mijn optreden en beslissingen geen goede samenwerking heb met het Binnenlands bestuur.

Dat ik het niet altijd met de ambtenaren eens ben welke hier het gezag uitoefenen mag hierbij, meen ik geen rol spelen. In een democratisch staatsbestel mag iedereen uitspreken wat hij denkt, zelfs al denkt hij fout. Dat men mij echter er van beschuldigt dat ik niet wil samenwerken is aantasting van eer en goede naam. Ik meen getoond te hebben in de 8½ jaar dat ik in Nieuw Guinea werk dat ik ten volle bereid ben om mede te werken aan het opbouwende werk dat hier gedaan wordt door alle diensten met elkaar.

Hoogachtend,

R.E.H. Marcus.

cc: D.Z.R.

SCHOOLBEHEER DOOPSGEZINDE ZENDINGSRAAD

Jaarverslag schooljaar 1957/58I Algemeen

Het verslagjaar kenmerkte zich door toenemende moeilijkheden met het personeel zowel als met de bevolking van het district Teminabuan. De reeds in het vorige jaarverslag gesignaleerde tandens, wat betreft de opleving van de oude adat, zette zich verder door. Dit kwam tot uiting o.a. doordat uit het district Teminabuan vrijwel geen meisjes naar verdere opleidingen mochten vertrekken en zelfs pogingen in het werk werden gesteld om meisjes welke reeds in opleiding waren, weer naar huis te halen. In Konda, Teminabuan en Wersar kregen de meisjes geen toestemming om naar de M.V.V.S. te gaan, zelfs de dochter van de Posthuiscommandant niet. Alleen het dorpshef van Bariat - het dorp op welks gronden de dienst Boswezen een ontwikkelingsproject gestart heeft - stond zijn dochter toe om toelatings-examen te doen.

Eén en ander is het gevolg van de consequente opvoeding op de meisjesschool, welke de ouders niet naar de zin is. Zelfs werden enkele meisjes in de kerstvacantie door hun ouders verweten, dat zij nog geen 'perkara' hadden gemaakt, ondanks het feit dat er genoeg jongens op de J.V.V.S. zijn en genoeg jonge onderwijzers en ambtenaren.

Het lijkt ons wenselijk dat er eindelijk eens door een vakethnoloog een onderzoek wordt ingesteld naar de sexuele opvoeding van de meisjes. Voor zover wij konden nagaan is het hier gebruikelijk, dat de meisjes er op uit worden gestuurd om mannen en jongens tot geslachtsgemeenschap te bewegen. Zodra deze heeft plaats gehad geeft het meisje kennis hiervan aan de ouders, welke dan een eis tot boete indienen. Met deze practijken wordt begonnen zodra de meisjes 12-13 jaar zijn. Dat over het algemeen slechts onderwijzers worden aangeklaagd heeft echter mede zijn oorzaak hierin, dat zij niet over harta-goederen beschikken om de boetes te voldoen, vooral als het onderwijzers van 'buiten' de Onderafdeling betreft. De opgelegde boete kan dus in geld worden voldaan, en daar gaat het om: de ouders en andere gerechtigden komen op deze wijze -zonder zelf te werken-

Ook de mannen vinden dit heel gewoon en verklaren telkens weer dat dit reeds van ouds her zo is. Het behoort bij het Kain-Timur-spel zoals dit vooral in het district Teminabuan wordt gespeeld. De clan die de boete moet betalen stuurt er wel weer een meisje op uit om te zorgen dat men de schade op een andere clan kan verhalen.

Heeft een man de durf om er niet op in te gaan, dan wordt hij nagejouwd in dusdanig duidelijke termen, dat de meesten er de voorkeur aan geven om dan maar de boete te betalen.

Ter illustratie het volgende. Een jonge guru wordt aangetrokken door een meisje uit Wersar en vraagt haar ten huwelijk. Dit wordt geweigerd, omdat hij van buiten het Kain-Timur gebied komt. Wel probeert het meisje in één der daarop volgende nachten bij hem binnen te dringen, want ze wil wél een perkara met hem maken, immers dit levert boete op.

Deze 'Souteneurs practijken' zijn echter onaanvaardbaar, zowel om sociale als Godsdienstige reden, onverschillig of dit Hindu's, Moslimin of Buddhisten betreft.

II Het Peil v/h Onderwijs

De inspectie nota's v/d Schoolopziener wekten de indruk, dat in het Distr. Inanwatan het peil bevredigend is. Niets is minder waar; bij persoonlijke inspectie -nù mogelijk door de komst v/d Administrateur- bleek het tegendeel. In de 3e Klassen bleek een belangrijk percentage analfabeten te zijn; in de 2e klassen te Saga en Kasueris kon geen enkele leerling lezen. Wat het verschil in beoordeling van de resultaten betreft, zijn wij van mening dat het de techniek van inspecteren betreft.

De slechte resultaten zijn o.i. te wijten aan laksheid en onbekwaamheid, hoewel alle betrokken Gurus een verklaring van de Inspectie hebben, dat zij 'Geschikt' zijn.

Ik was dus genoodzaakt een ver gaande reorganisatie door te zetten, en bovendien de oudste en onbekwaamste leerkrachten ter pensionering voor te dragen.

Voor zover hier ook jongere gediplomeerde onderwijzers bij betrokken zijn, hebben zij nooit voor dit vak gekozen. maar de schoolhoofden van de Dorpsscholen hebben hun ouders bepraat; zij werden dus gedwongen, terwijl er andere mogelijkheden waren.

Schoolverzuim kan niet de reden zijn van de slechte resultaten, want juist op de slechtste scholen, is het percentage spijbelaars te verwaarlozen.

Daarentegen is het peil op de School te Sea, waar door sociale omstandigheden 30 % spijbelaars zijn, uitstekend. Deze school werd pas in 1956 gesubsidieerd, maar leverde reeds in 1958 één leerling voor de J.V.V.S.

Het peil van de ongesubsidieerde scholen werd verder verbeterd. In verschillende gesubsidieerde scholen, welke centraal gelegen zijn, komen de leerkrachten 1 x per week onder leiding van een goede onderwijzer samen, om de kunst van het 'lesgeven' te leren en te oefenen. Het resultaat is zichtbaar; dit jaar waren ± 30 % van de scholieren, welke toegelaten zijn tot de Vervolgscholen, van deze ongesubsidieerde scholen afkomstig.

Vooral de oudere, veelal Ambonese onderwijzers zijn hier niet gelukkig mee en spreken van 'discriminatie' en 'voortrekken' van Papuse leerkrachten. Gelukkig werden de examens door Nederlandse onderwijzers afgenomen.

III Schoolbeheer

Eind november 1957 kwam de heer Van den Oever om het administratieve werk over te nemen. Daardoor werd het mogelijk om weer meer op tournee te gaan. Van 14-22 november werd getourneerd naar de Kais. In december en januari werden de scholen in het district Ajamaru bezocht en Djitmau en Tekhach. Wegens een blessure kon het bezoek aan het Aifatdistrict niet doorgevoerd worden. In januari werden voorts een aantal scholen in het district Teminabuan gecontroleerd, in februari en maart Inanwatan en de scholen in de streek ten oosten van Inanwatan, in mei en juni de scholen in de streek langs de Metamani. In verband met de slechte toestand van het onderwijs in het gebied van de Kokoda (ten oosten van Inanwatan) werd daar in aansluiting van het bezoek aan de Metamani gezamenlijk met de beide artsen van Teminabuan en de administrateur een onderzoek ingesteld naar de verhoudingen in dat gebied. Eind juli - 10 augustus werd een tournee gemaakt met de hoofden van de vervolgscholen om examens af te nemen in Djitmau en Inanwatan. In totaal werden 138 tourneedagen gemaakt, 2 dagen werd verzuimd wegens ziekte, 66 kerkelijke en wereldlijke vrije dagen (zon- en feestdagen) waarna nog 150 kantoordagen overbleven. De dienstreis naar Sorong.

1 x bezocht werden de scholen te Mefkhajim, Sea, Djitmau, Tekhach, Kabuaya, Teminabuan, Seribau, Sisir, Kampong Baru, Jahadian, Mugim, Saga, Puragi, allen gesubsidieerd; voorts Mogororo, Kamanggo, Sekhendi, Sekhior, Seta, Arus, Kami en Bagaraga.

2 x bezocht werden de scholen te Wersar, Inanwatan I, Inanwatan II, één poging om nog eens de 'zeer slechte' school te Kampong Baru te bezoeken, stuitte op tegenstand van de hoofdonderwijzer, omdat het bezoek in zijn vacantie viel. Eveneens 2 x werden de scholen te Karettumpun, Wehali, Migore, Siwatoiri, Udagaga, Tarof en Jokwerd bezocht, allen ongesubsidieerd.

Opgeroepen naar 'centrum scholen', de scholen en leerkrachten van Utwet, Jubiach, Suiam, Kofait, Komakoma, Sembaru, Seroan, Sumano, Benawa I, Benawa II en Atoiri. De aldaar werkende Evangelisten willen zich niet schikken in het feit, dat het schoolbeheer blijft berusten bij de D.Z.R., omdat mijn Coll. M. het District zelfstandig heeft verklaard. Het lijkt mij dan ook wenselijk, dat er een Condominium wordt georganiseerd, waarin de Zending en de Klassen van de Ev.Christ. Kerk samen de verantwoording voor het Dorpsonderwijs regelen.

IV Onderwijzend personeel

Mej.M.Bijlsma werd uitgezonden en op de JVVS geplaatst, ter vervanging v/d heer A.B.Westerbaan. Pogingen om nieuwe werkkrachten te werven mislukten, zodat de heer J.Bakker, tot dan werkzaam in Joka, overgeplaatst werd naar de JVVS.

De Gurus M.Marlissa, J.C.Titiheruw en J.A.Loupatty vloeiden af wegens pensionering; de jonge gediplomeerde onderwijzers: J.Eregua, D.Flassy, B.Wanane, B.Kondrorik, P.Mondar, L.Dahar en P.Mondar, kwamen de gelederen versterken. Onderwijstechnisch betekent het een verbetering, maar op het persoonlijke vlak veroorzaken zij enige moeilijkheden. Te weinig zijn zij voorbereid op hun sociale en kerkelijke taak in de dorpen. Bovendien zijn zij veelal onder invloed van de Clanoudsten en hun familieleden.

Ons inziens zouden zij éérst een paar jaar búiten hun eigen gebied moeten werken.

Er zal tijdens de opvoeding op de Vervolsscholen en O.D.O.S. méér aandacht moeten worden besteed aan gééstelijke vorming en maatschappelijke vraagstukken, voor zover ze verband houden met de problemen van de Aculturatie. Daar zijn de Europese Onderwijskrachten echter niet toe in staat, omdat zij deze problemen vaak niet onderkennen en weinig of niets van de Adat en de geloofsvoorstellingen van de bevolking af weten. Bij hun vooropleiding in de 'Korte Cursus' in Oegstgeest is daar ook te weinig tijd voor, omdat de studie van de 'Bahasa Indonesia' veel tijd vergt.

V Subsidiëring van nieuwe scholen

Volgt men de bepalingen van de nieuwe voorschriften van de L.O.S.O., ten aanzien van meubilair en gebouwen, dan is de subsidiëring vrijwel onmogelijk zonder grote investering door de Zending. Doordat Houtzagerijen, Meubel- en Cementfabrieken ontbreken, moet vrijwel al het materiaal van Overzee worden aangevoerd. De Autochtone bevolking is er nog vele jaren niet aan toe, om voor dit doel geld beschikbaar te hebben.

In deze zin is de LOSO in tegenspraak met het streven van de UNESCO, ook wat betreft het opleggen van een 'internaaits bijdrage' aan de ouders.

Zowel het Oostelijke- als het Westelijke Blok streeft er naar het Primaire Onderwijs, en zo mogelijk eveneens het Secundaire Onderwijs, geheel kosteloos te maken. In déze Eeuw kan geen enkele regering zich meer de luxe permitteren, om Intelligente jonge mensen goede scholing te onthouden. Dat is niet eens uit morele overweging, maar uit een puur zakelijk inzicht, dat dan een deel van het nationale vermogen renteloos blijft en in kwaliteit ook nog achteruit gaat.

Dit jaar mochten verscheidene intelligente leerlingen niet naar de Vervolgscholen, omdat de ouders bang waren, dat een op komst zijnde verplichte bijdrage op hen verhaald zou worden.

De verstrekking van lesmateriaal behoeft o.i. verbetering. Elke 'centrale' school zou over een Projector moeten kunnen beschikken en een filmstrip archief. Maar wat begin je met Leerkrachten uit Nederland, die niet eens ons materiaal (Projector en Strips) willen gebruiken! En de UNESCO heeft veelsoortig en goed materiaal, dat overal in de Ontwikkelingslanden gratis ter beschikking kan worden gesteld, of wel tegen een geringe vergoeding, behalve in Nederlands Nieuw Guinea! Ik krijg regelmatig Catalogi toegezonden, want ik ben op hun Bulletins geabonneerd, evenals op de 'South Pasific Quartely'.

Het is een urgente zaak, want te veel personeel van BB, Politie en Onderwijs hebben nog een primitief-magisch denkpatroon, en menig 'Indisch Nederlander' zijn de sociale opvattingen daar niet vrij van. En zelfs sommige kerkelijke Ambtsdragers zijn er niet vrij van.

Een groot deel van de moeilijkheden, veroorzaakt door jonge Gurus, komt voort uit de gebrekkige voorlichting en jammer genoeg óók soms 'autoritaire' leiding op Dorps- en Vervolgscholen, waar lijfstraffen niet zelden zijn. Voor 'slagen' in de dorpen en kleine kantoren v/h BB, is de parate kennis minder belangrijk dan begrip en genegenheid voor de kinderen en ouderen, die thuis moeten raken in een 20 eeuwse samenleving, met internationale beïnvloeding.

Ons inziens zal de Geschiedenis van Nederland ten dele vervangen moeten worden door een summiere beschrijving van de ontwikkeling van noordelijk Europa en West Azië.

VI Schoolbezoek

Aan de hand van het verslag, dat jaarlijks moet worden gezonden aan de U.N.O., is te berekenen, dat van de jongens in de leeftijdsgroepen van 7-14 jaar, en van de meisjes van 8-14 jaar, wat betreft de Protestantse scholen 41 % v/d jongens en 36 % v/d meisjes de scholen bezoeken. Daarbij moet nog in rekening gebracht worden de leerlingen van de Missiescholen, waarvan ik geen cijfers heb.

In het algemeen kan men stellen, dat de belangstelling voor onderwijs groot is, zeker wanneer wij dit vergelijken met landen in Afrika.

Voor zover het de Districten van de Onderafdeling Teminabuan betreft: hier is de belangstelling véél groter. District Inanwatan resp. 70 en 71 %, Teminabuan, 75 en 68 % waar de ZNHK al vóór W.O. II werkte.

Voor de districten Aitinyo (sedert 1939 werkterrein v/d ZNHK) en Ayamaru, ná 1948 werkterrein van de ZNHK tot oktober 1950, zijn de cijfers resp. 51 en 43 % en 72 en 71 %.

Voor de Aifat, dat pas enkele jaren in opbouw is, zijn nog geen gegevens van belang. Slechts komen de dorpen Konda, Teminabuan en enkele andere uit de bus.

De scholen in de bergdorpen van de Onderafdeling leveren 'betere' leerlingen af op elk niveau. Eensdeels een betere arbeidsdiscipline, andersdeels door de exogamie, welke inteelt voorkomt. Dit bleek door de analyse van 'doublures' van klassen door de leerlingen en de resultaten bij voortgezette opleidingen. Vanuit de 'kust' zijn er hoogst zelden leerlingen geslaagd voor de Primaire Middelbare School ('n soort U.L.O.) en weinig voor de O.D.O.

Om deze reden willen wij proberen in Kambuaya aangepaste 4-Klassige school te stichten, waar de intelligentste leerlingen, welke wegens gebrek aan plaatsen en de rest van de Vogelkop, gebruikt kunnen worden voor vernieuwing van werkmethoden in de Land- en Bosbouw, en eventueel woningbouw. Wij hopen daarbij op uw medewerking.

N.B. Kambuaya is een belangrijk centrum voor een bevolking van meer dan 3.000 inwoners, allen op minder dan één uur lopen.

Ook voor andere activiteiten hebben wij méér geld en materiaal nodig. Nu wij volgend jaar met 4 predikanten, 2 artsen en een Administrateur aan het werk zijn, is het dringend dat wij een Maandblad kunnen uitgeven voor de Gurus en voor Evangelisten en Ouderlingen, en ook Conferenties voor deze groepen medewerkers. Doel is dan de versterking en uitbreiding van kennis en vaardigheden; noodzakelijk voor de zelfstandigheid van de Gemeenten en hun Apostolische taak.

Teminabuan, 1 oktober 1958.

w.g. R.E.H. Marcus.

Aantekeningen betreffende de Bevolking
van het zoetwatermoeras tussen de bovenloop van de
Metamani en de benedenloop van de Kamoendan.

Deze aantekeningen werden gemaakt tijdens een tournee, waarbij de onderzoeken van de Gouvernementsarts naar Filariasis, dan van Mieneke naar gezondheid en groei van de schoolkinderen en hun intelligentie, en het mijne naar de Adat en de geschiedenis en de legenden m.b.t. de praktijk van het "Koppensnellen".

Deze aantekeningen zijn alléén voor 'intern gebruik' voor uitgezonden krachten van de DZR en de ZNHK.

Naar wij konden concluderen uit de mededelingen van de bevolking zélf, wordt het onderzochte gebied, en de aangrenzende kuststrook ten Oosten van de Kamundan, bewoond door één stam, de Jamueti. Het is één taalgebied, dat 4 dialecten kent. Het bewoonde gebied bestaat voornamelijk uit Zoetwatermoerassen achter een strandwal, die slechts op enkele plaatsen onderbroken wordt.

Ons doelgebied wordt bewoond door homogene groepen. Enkele afsplitsingen wonen op de strandwal zélf, en dan meestal vermengd met immigranten uit de eilanden in de Macluergolf of Kokas. Wij kregen de indruk, dat de Jamueti's de oorspronkelijke bevolking zijn. Zij zijn knappe 'scheepstimmerlieden', die Boomstamkano's hakken en branden, die zeewaardig zijn, bétér dan die van de immigranten uit de Molukken en Biak. N.B. pg. 16

Contacten worden onderhouden met de als 'broeder' aangesproken andere groepen. Zo zijn er inwoners van Puragi, die nú in Indora en Jakati wonen; ik vermoed, dat ook déze dorpen op de één of andere wijze in het stamverband passen. Dat zij een andere taal spreken, doet niets ter zake; reeds eerder heb ik er op gewezen, dat in dit gebied een taalgrens niet ook een ethnologische grens is.

De bevolking onderscheidt de volgende groepen:

- I
  - a. de Clans Rariaru en Siniriago, wonende in Saga.
  - b. " " Bawei, Gerurisarú, Uraresaru, Tawirasaru, Karesaru, wonende in de wijk Saga-Marei.
  - c. " Clan Nuaru, wonende in Saga-Nusa.
Totaal in 1957 ± 200 zielen.
  - d. de Clans: Awia, Aremiak, Baumadak en Bobino (Sawei),
wonende in Puragi en Inanwatan.
" Clan Bodori, wonende te Negeri Besar.
Totaal in 1957 ± 90 zielen.

- II
  - a. de Clans: Takoje, Taune en Borowe, wonende te Udagaga,
Totaal 355 zielen.

- b. de Clans: Bugadje, Tarage, Djare, Mudaje,
wonende in Negeri Besar, Totaal ± 900 zielen.
- c. " " : Biaure en Bijoma, wonende in Tarof, ± 100
zielen.
- d. " " : Kiawa en Marifije, wonende te Tabani, ± 80
zielen.
- e. " " : Namogur en Bugadje, wonende te Siwatoiri (e),
Totaal ± 75 zielen.
- III a. de Clans: Adine, Atune, Bebaure en Edoba, wonende te
Siwatoiri, Totaal ± 200 zielen.
- b. " " : Adinua, Nagora en Simurut, wonende te Migore,
Totaal ± 200 zielen.
- c. " " : Erare, Kae, Nagora, Tanebe en Katoiri, ± 370
zielen.
- d. " " : Tatare, Arivine en Owoba, Totaal 4 zielen!
N.B. Arivine en Owoba zijn uitgestorven;
zij woonden langs de Tapas.
- IV a. de Clans Tabane en Tobije; van hen heb ik géén andere
gegevens. Zij hebben woonplaatsen in of bij
Kenara, Arandai, Bibiram en Mogetiro.

Het woongebied is een areaal van ± 125 x 30 km. Daarvan is het gebied tussen Bobino-lama en Tabanini-toiri het dichtst bevolkt.

In de Districten Steenkool en Arandai wonen, het Personeel van de NNGPM niet meegeteld, ± 3500 zielen. Daar zijn echter de (Mey ?) Mantions bij inbegrepen. Zij wonen vooral in het heuvelland; de Jamueti in de kuststrook. Op de ± 200 km² van het gebied rond om Negeri Besar, door de Hoofden 'Mare Tinania' genoemd, wonen ruim 2500 leden van de stam, een dichtheid van ± 13 zielen per km², hetgeen véél is voor Nieuw Guinea.

De leefomstandigheden zijn voor de groepen II & III gunstig; dit gebied is ruim voorzien van sago, terwijl men regelmatig vist met behulp van fuiken, waar bij aflopend tij de vis in de fuik blijft liggen op een ondiepe plaats. Als groente wordt het merg van de jonge Sagopalmen (beter: de toppen vóór hun ontplooiën) gegeten, rauw of geroosterd in een holle bambu, evenals jonge varens. De meeste conglomeraties hebben vaste Bivaks op de strandwal, waar men krabben vangt en vissen; en schaaldieren zoekt. De vis wordt ten dele gerookt en de schaaldieren soms mee genomen naar hun dorpen, meestal de vangst van de láátste dag.

De laborant vond weinig Malaria; de besmetting zal waarschijnlijk in brakwater poeltjes op de strandwal heersen.

Om déze reden werden de dorpen Kasueri en Migoro verplaatst op last v/h Binnenlands Bestuur naar de stroomopwaarts gelegen zoetwatermoerassen. Dáár zijn wel veel Culices, maar zeer zelden Anopheles.

Een echte volksziekte is de Filariasis. Registratie per Clan van de lijders aan deze ziekte deed ons vermoeden, dat de besmetting in de Sago-arealen geschiedt. Diegenen, welke in de paaldorpen woonden, Jamueti's zowel als de Guru's en hun gezinnen, zijn in overgrote meerderheid bij Lab. onderzoek negatief.

Om de ergste haarden van besmetting te kunnen localiseren, werden de territoria van elke Clan genoteerd, als er véél lijders aan Filariasis werden gevonden. Het betrof het gebied ten Oosten van Bobino-lama (halverwege Benawa 1 en Benawa 2), voorts het gebied van de Clan Simurut tussen de dorpen Kasueri en Migore. Eveneens het gebied ten Oosten van de Siwatoiri, de 'Dusuns' van Atune, Adine (vlak bij Migore), Edoba en Namogur. Ten Oosten van de Siwatoire vonden wij geen besmetting.

Op het kinderaantal scheen dit géén invloed te hebben: het aantal kinderen per gezin is omstreeks 3,9; gezinnen met 5-9 kinderen zijn geen uitzondering.

Dat bij deze kinderrijkdom de Stam niet talrijker is, zou kunnen wijzen op een hoog percentage Malaria bij de genoemde groepen I & IV, het gebruik van het 'Koppensnellen', soms ook binnen de grenzen van de stam. Daarbij werden de gezinnen van vrouwelijke Clanleden, die exogame huwelijken hadden gesloten, gespaard. Het 'Koppensnellen' binnen de groep kwam slechts voor, indien er èchte véten waren.

Daarbij is mij niet duidelijk geworden, of de koppen van leden van de groep gebruikt (konden) worden voor rituele functies. Er bestond tientallen jaren een vete tussen de Djare's en de Marifije's; oorzaak was de verkrachting van een vrouw van de Marifije's door een Djare in 1870, (II b & d). Marifije vestigde zich toen aan de bovenloop van de Tabanini, en werd sedert dien ook regelmatig 'bestookt'.

Voor zover ik het kon nagaan, hebben de mannen in de leeftijdsgroep van 60 tot 70 jarigen, àllen nog deelgenomen aan de laatste sneltochten. Sommigen vertellen er van met glinsterende ogen, voor mij een teken dat zij het node hebben opgegeven. In de tegenwoordige tijd vinden zij het 'man' zijn een verwaterde aangelegenheid. Vroeger mocht een man geen schaamlap dragen, voordat hij met een gesnelde kop thuis kwam. Ná het verbod door de Koloniale Overheid, werden deze proeven van moed vervangen door deelname aan verre tochten.

Voor zover wij konden nagaan, was er geen indeling in standen; ook waren er geen titels; ook de kleinste kleuter spreekt het Hoofd van de Clan aan met de classificatore aanduiding van de leeftijdsgroep, terwijl de volwassen Stam- en Clanleden elkaar aanspreken als 'Broeder' (anje).

Werd bij een 'Hongi' een aantal kleinere kinderen buit gemaakt, dan werden deze verkocht naar Kokas. Hield men ze echter zelf, dan zorgde men er voor dat zij trouwen konden en nam hen op in de Clan; óók kon het gebeuren, dat zij zelf een sub-clan stichtten. Dit is het geval bij de Clan Agia; bij een Hongi werd Bereware van de Clan Waurau 'buit gemaakt' door de Clan Djare.

De Waurau behoren niet tot de Jamuete. Men behield de jongen en liet hem later trouwen. Dit gebeurde in het begin van de 19e eeuw. Toen in de 2e helft van de 19e eeuw Kokas veel invloed kreeg, werd de kleinzoon van Bereware door de Radja van Kokas, benoemd tot Hoofd van de clan Djare, een functie waarop hij in het geheel geen aanspraak op kon maken. Men kon mij niet vertellen, of Berewares Kleinzoon door de Clan oudsten naar voren geschoven werd om het 'vuile werk' op te knappen, zoals dit bij de Mey Brat de gewoonte was ten aanzien van het BB, waar men 'opgezetenen' en zwagers naar voren schoof om Dorpshoofd te worden.

N.B. Deze Bereware werd aangeduid als een 'Maku Wenia'. (zou het kunnen zijn dat het zoiets als 'zusters zoon' betekent? en is 'wenia synoniem met het Mey Brat' fenia?). Misschien had de Radja van Kokas een 'steunpunt' nodig in de Mare Tinania, waar Djare de machtigste Clan was. Of waren de Waurau's verwant aan de Radja's, die zelf door Tidore benoemd waren, uit autochthone machthebbers?

Zagen zij dus de Clan Agia als verwanten en stelden zij het hoofd aan als meest geschikte kandidaat en dekten deze met hun gezag, om de macht van de Djare te fnuiken?

Want omstreeks diezelfde tijd scheidde de Clans Biaure en Bijawa zich af van Daubak (het dorp van de Djare) op aanstichten van Kokas. In enkele namen, welke óók gebruikelijk zijn bij de Djare en Bejete, meen ik aan aanwijzing te zien, dat het eertijds subclans zijn geweest van de Djare. Daarvoor pleit ook de nog steeds zeer grote invloed van de Djare op genoemde kleinere Clans.

Eén ding was duidelijk: een erfelijke Hoofden familie ontbreekt; de titel 'Radja' of 'Kapitan' werd verleend door de Radja van Kokas, zelf niet meer dan een zetbaas van de Radja van Salawati, als gemachtigde van de Sultan van Tidore. Later geschiedde het door de Ambtenaren van het BB, ondanks het feit dat juridisch dit héle gebied een zelfbesturend landschap was in de zin der wet.

(N.B. Encyclopedie van Nederlandsch Oost Indië, Red.G.F.E. Gonggryp)

Deze 'benoemde' Radjas, Majours en Kapitans hebben echter géén adatrechtelijk fundament; dat geldt voor de héle bevolking van de 'Vogelkop'. Voor zover wij, mijn vrouw en ik, hebben kunnen nagaan, is er nóóit een centraal gezag geweest; de Clan oudsten kózen, c.q. erkenden een bekwame agnaat van de stichter van de Clan (soms de Mythische voorvader) als Hoofd. Een voorbeeld daarvan is de fungerende, en door de Republiek erkende Radja Abraham Kawendake Kambuaya. Het valt dan ook op, dat de oudste agnaten ook de waardevolste inlichtingen geven over geschiedenis en rechtspraktijk van hun Clan. De door inlandsche Hoofden of het BB benoemde Hoofden moeten meestal éérst ruggespraak houden met de oudsten, die vaak hóger in rang zijn.

Het zou mij niet verbazen, indien bij later onderzoek een oorspronkelijk Matriarchaat geconstateerd werd. Daarop wijst eveneens de belangrijke positie van de 'Moedersbroer' zowel voor de Mey Brat, als ook voor de Jamueti. Bij beide groepen heeft de vrouw een sterke positie; bij beiden is er Initiatie, en is zij in hoge mate vrij in haar huwelijkskeuze. En ook bij beide groepen zijn 'bindende' afspraken met Clan- of familiehoofden niet goed mogelijk, dan ná overleg met de vrouwen.

Ons inziens zijn de werkelijke machthebbers de Clan-oudsten van Tarage en Djare geweest. Bugaje -door het BB abusievelijk gespeld: Wugadji- is wel talrijk, is echter géén vooraanstaande groep; het Clanhoofd ontleent zijn titel aan het BB., Tarage en Djare daarentegen hadden van oudsher de leiding bij de sneltochten, die groepsgewijs werden gehouden.

Naam v/h dorp	Titel verleend door	Clan	Fungerend Hoofd	Vermoedelijke eigenaar v/d grond	Oudste agnaat.
Siwatoiri	Radja v. Kokas	Adine Atune Bebaure Adoba Bugadji Namogur	...Adine	Bebaure	Bune Bebaure
Migore	"	Adinua Aserai Nagora Simurut	Siruma Simurut	Nagora	Abiate Simurut.
Kasueri	"	Kas	Marten Kéjore	Kas	Kiriboje Kas.

Naam v/h dorp	Titel verleend door	Clan	Fungerend Hoofd	Vermoedelijke eigenaar v/d grond	Oudste agnaat
		Erare Nagora Tarage		Nagora	
Udagaga	Binl. Bestuur	Dorowe Takoje Taüne		Dorowe ?	
Najarago	"	Tarage Djare Umene- Bugaje	Tarore	Tarage	Tagodje Tarage.
Kimiago		Wugadji- Bugaje Turaë- Gogoba Bodori.			Jabera Turae
Toperago	B.B.	Turaë- Gogoba	Paduri Gogoba		Tabune Gogoba
Danega	"	Mudaje Tatare	Nuga Mudaje		Tanakoje Mudaje
Daubak	? Radja Kokas	Djare Gogoba Agia Waurau	Idabe Agia		Agia- Agia
Tarof	"	Biaure- Bijowa	Daif Biaure	Bijowa	Awa Biaure Enan Bijowa
Tambani	"	Waurau- Waurau Kiawage Tarage	Waurau	Marifije	Chaweti- Marifije

Eén en ander, wat de autorisatie betreft, lijkt het ook elders gepraktiseerde systeem: Verdeel en heersch! Het lijkt ons aanbevelenswaardig, nu de door het BB benoemde Dorpsraad een volslagen mislukking gebleken is, evenals de Coöperatie, de oude toestand te herstellen.

Het gebrek aan energie, dat kenmerkend is voor de bevolking in het overige deel van het District Inanwatan, wonende langs de Metamani en de Kais, hebben wij hier niet geconstateerd.

De door ons gebruikte verwantschapsterminologie vertoont zeker nog fouten. Het lijkt mij onwaarschijnlijk, dat de oudere broeders en zusters van de schoonvader eveneens met 'zwager' en 'schoonzuster' aangesproken worden. Bij gelegenheid zal ik trachten deze dingen te corrigeren, zodra ik meisjes uit deze streek op de MVVS heb.

Opvallend is voorts:

- a) dat de man van vaders oudere zuster en de oudste moeders broer met dezelfde verwantschapsterm aangesproken wordt;
- b) dat de cognaten tot in het 3e geslacht in termen van Bloedverwantschap aangesproken worden.
De oudste zwager als oudste moeders broer krijgt een aparte benaming.
- c) allen, welke aangesproken worden met 'agename, of agenamo', 'marakene' of 'marakeno', 'utapaga' of 'utapago', 'nateta' of 'nateto' vallen onder de Naamtabu.

Onduidelijk is nog voor ons, welke rol de 'vaders broers echtgenoten' en de moeders zusters spelen in het leven van een meisje. Eveneens rijst deze vraag met betrekking tot vaders zwagers en moeders broers; allen hebben dezelfde titel.

De kinderen van deze groepen, hebben groepsgewijs dezelfde titel.

Leeftijdsgroep:	geslacht: man.	vrouw.	een man zegt:
Zuigeling	Tokunië /Apiae	Tokunomo /Apaimo	
Kleuter	Nétare +)	Nétaréa	
Puber	Tanitië	Jagomo	
Ongehuwde	Upiaë	Jagomo	
Gehuwden	Bomitia	Metago wowotaje x)	
		Metago akotje = moeder	
		van	
		kinde-	
		ren	
	+) <u>netare is lopen</u>		
	x) <u>nog geen kinderen gebaard</u>		

Ons werd medegedeeld dat van mannelijke kinderen de eerste drie groepen naakt liepen; bij de meisjes waren alleen de zuigelingen naakt. Reeds de kleuters krijgen grasrokjes, die ze met veel zwier weten te dragen.

De Sneltochten (Name tiguari, d.w.z. gevecht, individueel en in groepen van man tegen man)
 Ging een man alléén dan heette dit 'Dane tionate'.

Deelnemers waren de leeftijdsgroepen III tot V. Doel was uitsluitend het verkrijgen van koppen. Deelnemers uit groep III hadden een kop nodig om te 'promoveren' naar groep IV, d.w.z. om te kunnen trouwen. De groepen IV en V om de belangrijke functie van Moeders broer te kunnen vervullen: het kind van zijn zuster een naam te kunnen geven.

De kepala van Daubak, Idabe Agia probeerde mij wijs te maken dat het alleen een wraakneming betrof voor de sneltochten van anderen, hetgeen ànderen logenstraffen. Bovendien behoort hij niet tot de Jamuti, maar tot de immigranten. +Ik houd mij dus aan de Clan oudste van Tarage en oude mannen van Djare en Bejete, afstammelingen van de oude leiders van sneltochten. Het is vanzelfsprekend dat er ook vergeldingstochten werden gemaakt.

Het méést te lijden heeft de stam gehad waartoe Bena-wa, Atoiri en één v/d Clans, die nu in Puragi wonen. Eveneens slachtoffer was de Clan Bodori, de meest Oostelijke groep; uiteindelijk zijn zij komen wonen in Negeri Besar, (Kimiago) zoals ook anderen in Puragi. (Misschien op aandringen van het BB), toen zij dreigden uitgeroeid te worden.

Voorts zijn er enige Clans van de Zuidelijke groep geheel verdwenen. Dat ontdekte ik, bij het opstellen van de Stamboom van Mudaje; er zijn stammoeders met afwijkende namen. Zij bleken de laatste afstammelingen te zijn van uitgestorven Clans. (+ IIIId)

Veel te lijden hebben gehad Kenara en delen van Inanwatan, de Clan Besam.

Vroeger bleef de jongen in de 'Kenia', dat is het huis waarin de gehuwden met hun kinderen woonden. Die benaming is misschien afgeleid v/h woord 'Kenu' of 'Nedi Kenu' = mijn vrouw. Zodra bij een jongen de schaambeharing groeide, werd hij opgenomen in de 'Titaraja', het huis van de ongehuwde mannen, waar ook de gasten werden ontvangen. Het is mij nog niet bekend of aan deze 'verhuizing' een 'rite de passage' verbonden was. In de Titaraya werd hij bekend gemaakt met de stammythen, hij werd geschoold in het speerwerpen en boogschieten. Hij leerde de sagen en heldendaden van zijn voorouders uit het hoofd. Dat betrof vooral de oudste zoons, inclusief de namen van hun slachtoffers. Pas nadat hij zelf met succes aan een sneltocht had deelgenomen mocht hij, bij een feest, een schaamlap dragen, geklopt uit Boomschors.

Wilde een jonge man trouwen, dan moest hij weer mee op sneltocht. Zo'n gemeenschappelijke sneltocht werd ingeleid door 'wichelen', (Inanwatan). Men spleet een pijl, en als het snijvlak glad was, verwachtte men succes. Men ging 's-Middags op weg en verschuilde zich tegen het vallen van de nacht in de buurt van het doel van actie. Meende men dan dat iedereen sliep, dan sloop men de huizen binnen. De volwassenen werden dan gedood en de kinderen weggevoerd. Meestal werden zij verkocht als slaaf naar Kokas. De prijs voor een mooie jongen werd voldaan in ijzerwaren; voor een mooi meisje kreeg men porseleinen vazen en andere handelswaar b.v. ijzerwaar en textiel. Was de kwaliteit van de kinderen minder, dan zakten de prijzen, tot resp. 1 tot 4 vazen met wat kleingoed.

Vóór men op weg ging werden de wapens geslepen en fak-kels gemaakt, die dienen moeten bij de terugtocht. Direct ná de overval keerde men nog in diezelfde nacht terug. Het kapmes, waarmee men een hoofd had afgehakt, mocht niet gereinigd worden; het werd opgehangen aan de Middenpaal de 'Mitoraja' van het huis tot ná het feest, dat op de sneltocht volgde.

Als wapens werden gebruikt het Kapmes, pijl en boog, vervaardigd resp. uit de bladnerven van de Sagopalm en Bamboe. Speren werden gemaakt uit Nibung, waarvan de punt gemaakt werd uit het scheenbeen van een Kasuaris; een gedroogde poot van een Kasuari werd gebruikt als Knots.

De weke delen van de gesnelde kop werden gekookt en opgegeten; het afkooksel goot men over alle deelnemers van de sneltocht uit. Men meende zich daartoe te verzekeren van succes bij volgende sneltochten.

Weigerde een 'weekhartige' manspersoon deel te nemen aan een sneltocht, dan werd hij door de jonge meisjes in het openbaar gehoond, waarbij zij twijfels uitten aan zijn mannelijkheid, in niet mis te verstane woorden en gebaren. Met zó iemand wil geen meisje trouwen, want een man moest een kop veroveren, opdat het kind, dat hij zou verwekken, een ziel zou krijgen.

De Clan Djare deelde mij mee wáár gesneld werd: Tabate Djare snelde Tabano, wonende te Tjeguri, een dorp aan de benedenloop van de Siwatoiri. Djare snelde mensen van Puragi; Kajoë snelde eveneens mensen van Benawa en Atoiri (géén Jamueti). Ook Amerië snelde mensen van Benawa en Atoiri, en Noware eveneens, en óók Waurau, de Stamvader van Agia.

Andere namen werden genoemd: Nanoga I snelde eveneens in Benawa en Atoiri; Bewae daarentegen Marifije in Tabani-ni.

Van Kaiwaë wist men het niet meer, en evenmin van Eware, overleden ongeveer in 1915, en Kojete, die in 1935 overleed; hij was Hoofd van de Clan, maar zijn oudste zoon, Papaïne wordt op de achtergrond gehouden, door zijn broer Nanoga II, want hij is niet energiek en niet bijster intelligent. Er is nog genoemd de naam Kajoe.

Nanoga I werd op een feest vermoord, tezamen met Nanoga Bejete (een sub-clan van Djare), omdat zij geweigerd hadden Tupa Bejete te straffen. Deze had een getrouwde vrouw verkracht. Toen zij van een boom Arueni (Maleis: Tomi-tomi) vruchten plukte, wachtte Tupa haar op, deed zijn schaamlap af en verkrachtte haar.

Merkwaardigerwijze bemoeide Tarage, Hoofd van Najarago, (Negeri Besar) zich hier niet mee, hij werd ook niet verantwoordelijk gesteld. Dit zou er op kunnen wijzen dat Marifije (toen nog?) een zelfstandige Clan was, óf dat Tarage de suprematie van Djare erkende.

Op een feest, gegeven door Marifije, werden Nanoga Djare, Nanoga Bejete en Tupa Bejete uitgenodigd. Tupa ging er wijselijk niet heen, maar de beide Nanoga's werden dronken gevoerd en vervolgens afgemaakt. De Marifije's vluchtten toen naar de moerassen ten Oosten van Mari Unanië en namen woonplaatsen aan de Tabanini-Toiri (Tabanini rivier). Zij woonden dicht bij Najarago, een dorp van de Tarage's.

Van Iriwe Djare werd verteld, dat hij gewoonlijk 2 pinangnoten aan een touwtje reeg en die aan de Mitoraja ophing. Desgevraagd deelde men mij na enige aarzelen mee, dat deze noten symbolen waren van de testes. Eens waren Iriwe en een andere man niet, wie een bepaalde man had gedood. Beiden hadden bij donker met hun speer gestoken, en toen niet precies gezien, wie men geraakt had. Iriwe maakte toen een hoepel van rotan. Aan die hoepel bevestigde hij een oog van de verslagene.

Toen moesten alle bewoners van de Titaraje in twee rijen tegenover elkaar staan. Tussen de rijen door rolde men de hoepel. De twistenden gooiden beiden met hun speer naar de hoepel, maar Iriwe's speer pikte het oog van de hoepel af. De schedel van de verslagene werd toen aan Iriwe toegekend. Iemand die zó goed de speer kon hanteren, moest wel de belissende worp hebben gedaan, waardoor Bajae Tabane gedood werd.

Iriwe gaf toen zijn naam aan zijn zusters zoon; die bleef dan erfelijk in diens familie.

Van elke gesnelde schedel werd één tand uitgetrokken; deze werd gedrukt in een stuk boomstam van zacht hout. Op die wijze had men een gemakkelijke 'Boekhouding'; in Najarago heb ik zo'n stam gezien.

Na een geslaagde sneltocht ging iedereen er op uit om eten te verzamelen voor een feest, dat gegeven werd in de Titaraja. Men trachtte Casuaris, varkens, vers Sagomeel en gerookte larven van een kever, die zich in omgevallen Sago-palmen ontwikkelen. (Smaakt als gerookte paling!)

Zo'n feest duurde meerdere nachten, al naar gelang of de buit van Schedels kleiner of groter was.

Een dergelijk feest werd gegeven door Amerië Djare. Hij bond 2 houtjes aan de Mitoraja; deze waren echter groter dan de Pinangnoten. Elke keer als hij weer een slachtoffer had gemaakt, schoot hij een pijl op de houtjes af; pas toen er 20 pijlen in de pseudotestes staken gaf hij een feest.

Van Nöwere Djare wordt bericht, dat hij samen met Woire Gogoba een man had gedood. Men maakte toen van dunne stengels een doel, en gooide er naar met een speer. Woire raakte het doel en kreeg de schedel.

De verteller, Nanoga Djare II, zei toen met een ernstig gezicht: 'Ik had dus rugi (=schade).

Eén blik op de Stamboom leerde mij, dat het de Grootvader van zijn Betovergrootvader betrof! Die was ± 150 jaar geleden bij deze geschiedenis de benadeelde partij. De Clanoudste identificeerde zich dus met de gehele Clan, in heden en verleden.

Dit verschijnsel heb ik meerdere malen opgemerkt, het wijst op de gemeenschap van alle leden v/d Clan, levende en dode!

N.B. Het 'doel', zoals het afgebeeld werd op de Mitoraja, had de vorm van een vagina. Ik vroeg toen of de contrahenten nog ongehuwd waren toen deze wedstrijd gebeurde, maar dat was niet het geval.

Een andere oplossing werd mij ook verteld: 'kreeg men bij een sneltocht slechts één schedel, dan werd die soms in tweeën gekapt zodat twee mannen een trofee kregen. Deze mededeling kreeg ik van een lid van de Clan Tarage.

N.B. In Eles (Distr. Teminabuan) heb ik jongens gefotografeerd, die zich oefenden om met een speer een gevlochten ring aan de grond te 'nagelen'. Zij behoren tot een Clan, die ± 1725 met andere Clans uit Onin de Mac Cluergolf overgestoken zijn, en zich aan de Zuidkust v/d Vogelkop vestigden.

Keerde een groep terug van een sneltocht zonder buit, dan begonnen de meisjes en vrouwen te schelden. 'Jullie zijn vrouwen! Waren wij maar mannen; Wij zouden wel durven! Jullie hebben niet eens een Penis!'

Van één vrouw werd mij verteld: 'zij rukte zich haar rokje van het lijf en slingerde het haar man in 't gezicht'.

Neusdoorboring vond niet plaats, dit in afwijking van de mededeling van Dr. J. van Baal, welke meldt dat dit een algemeen kenmerk is. (In 'Nieuw Guinea' red. Dr. Klein, Deel III pg. 438 vv.)

Voor zover wij weten was er geen speciale initiatie rite voor jongens, wel voor vrouwen, Mieneke kreeg daar niets over te horen. Kan het zijn dat ook hier, evenals in het gebied van de Mey Brat, oorspronkelijk een matriarchaal bestel is geweest, dat door invloed van de immigranten uit Onin verdwenen is?

Tussen Negeri Besar en Udagaga is een lokatie, waar 'n passant moet zwijgen. Bij navraag blijkt daar 'vroeger' een huis te hebben gestaan, waar alleen vrouwen mochten komen. Zij leerden daar 'Obat' te maken. Op die plek komen nu de zielen van de overledenen bijeen.

Marakoje Tarage, nu Hoofd van de Clan Tarage, ± 70 jaar oud, vertelt dat er vroeger een man leefde, Tjana geheten. Deze had een zoon, genaamd Tabamure. Deze ergerde zich er aan dat de rivier waaraan hij woonde, zo bochtig was; het betreft de verbinding van Negeri Besar naar Udagaga.

Hij verbreedde haar toen en sneed de bochten af. Dit is niet zo moeilijk, want een paar meter onder de waterspiegel ligt een kleilaag, waarop het laagveen drijft.

Alléén op de plaats waar het vrouwenhuis staat is de rivier nog zeer bochtig. Deze 'held' Tjana is de Stamvader van de Tarage's.

Het Gezin.

Monogynie is regel; ik schreef dit reeds; maar ook poligynie wordt wel toegestaan. Een man mag ook met 2 zusters trouwen, wanneer de éérste kinderloos blijft. De vrouw gaat dan geheel over naar de familie van de man. Voor het geval, dat haar eigen Clan zou snellen in het dorp van haar echtgenoot, wordt zij gespaard.

Vrije partnerkeuze is regel. Eertijds kon de succesvolle jonge man via onderhandelingen met de ouders van de uitverkorene aan een partner komen. Het gehele dorp, waarin hij woonde, stond hem dan bij, met het betalen van de bruidsschat, ook de leden van andere Clans, die daar woonden.

Het initiatief kon eveneens van het meisje uitgaan. Zag zij de jonge man van haar keuze, dan kon zij hem laten weten wáár zij te vinden zou zijn, en dan 'schaakte' hij haar. De familieleden van de bruid begonnen dan hun wapens te slijpen; dát was het sein waarop de onderhandelingen geopend konden worden.

De bruidsschat bestaat uit borden en vazen van verschillende afmetingen. Het porcelein en aardewerk is niet van bijzondere kwaliteit.

Ik heb de indruk, dat men via Kokas en/of andere handelaars, hoofdzakelijk 'Misbaksels' heeft gekregen. Ik heb van verscheidene vazen en borden kleurenfoto's gemaakt, niet dan na zorgvuldige reiniging. Mooie gave stukken van oud Chinees porselein waren er niet bij. Het meeste van 19e eeuwsch Japans fabrieksgoed (massaproductie) en verder Europeesch uit dezelfde eeuw, en bij hoge uitzondering Nederlandsch import uit de VOC.

Het meeste kwam binnen via Kokas; men leverde slaven, Copal, Paradijsvogelhuiden, Masooi bast, 'kaju Kuning' en vermoedelijk ook tabak (ongefermenteerd). Een deel ruilde men met bewoners van dorpen aan bronrivieren van de Kamundan, waar tabak verbouwd werd en Agathis bossen waren. Daarvoor kreeg men dan - voor zover het de Bergbevolking betreft - textiel, zout en ijzerwaren. Bij het aardewerk was ook nieuwe import uit Hongkong en Singapore.

De kruiken waren ingedeeld in 3 soorten: ten le van Chinese herkomst, en dan Japanse 'Damat' ± 40 cm hoog; en dan een 65 cm hoog soort, dat Tana-tinania genoemd werd, 'Kiwiajo', ± 30 cm van Belgisch of Frans fabrikaat; 'Nida-jo', ± 27 cm, van Belgische, Nederlandsche of Engelsche herkomst, en tenslotte 'Edeméno káragaja', 25 cm, van Japansche herkomst, en voorts gewone borden zoals ná de oorlog geïmporteerd werden.

De Bruidsschat bestond uit 20 Damats, waarvan 2 stuks als aanbetaling, tezamen met 15 tot 20 meter katoen. Dan pakt de Bruidgom de Bruid op en draagt haar de 'ladder' (een ingekeepte boomstam) af naar zijn prauw. Daarbij wordt haar rug afgedekt met 'Dirio' bladeren (Mal. 'Pendusta'). Bij aankomst in de prauw, moet hij nog 5 gewone borden en tabak betalen. De rest komt later.

Er komt nog 'kleingood' bij te pas: beenringen, bijlen, speerpunten, kapmessen en nog 10 oude borden. De echtgenoten gaan daarna de "Dusun" in om Sago te kloppen; de men velt de Sagopalm, en noemt bij elke klap met de bijl de naam van één zijner verslagen vijanden. Daarna wordt de stam gespleten, en beiden kloppen er het merg uit. Met deze sago worden diegenen beloond, die meegeholpen hebben de Bruidsschat bijeen te brengen. Er vindt daarbij slechts één betaling plaats. Betaling met gesloten beurzen vindt plaats bij 'vrouwenruil'. Daarbij worden uit verschillende dorpen of 'wijken', twee meisjes tegelijkertijd uitgehuwelijkt.

Voor de dochters van Hoofdelingen wordt een hogere prijs geëist. Zij worden ook zo veel mogelijk aan een 'oudste agnaat' uitgehuwelijkt. Dwang wordt ook in dit geval niet uitgeoefend.

Te allen tijde is een 'schaakhuwelijk' toegestaan.

De verhoudingen in zo'n huwelijk zijn meestal goed, en ook van lange duur. Bij de registratie door Mieneke viel op, dat er nog al wat weduwen zijn. De Japanners dwongen vele mannen tot werken voor hen; velen zijn daarbij door de Japanners vermoord of bij bombardementen omgekomen. Een - naar hoog verhoudingspercentage van deze weduwen, nu in de leeftijdsgroep 35-50 jaar - is niet hertrouwd. Zij verzorgen hun kinderen zelf, hoewel Leviraat mogelijk is, en incidenteel ook voorkomt.

Het aantal echtscheidingen is dan ook niet hoog en evenmin het aantal poligyne huwelijken. Het komt zelfs voor dat poligynie een reden voor echtscheiding is. Indien een vrouw er niet in wil berusten, dat haar echtgenoot een andere vrouw er bij neemt, dan kan zij echtscheiding eisen. Voor de man kan kinderloosheid een reden tot echtscheiding zijn; deze wordt uitgesproken door een aantal Hoofdelingen, in vergadering bijeen.

De betrokken 'ex-echtgenoten' houden de uiteinden van een ± 80 cm lange rotan vast, die door één der Hoofden wordt doormidden gehakt. Bij een dergelijke echtscheiding worden er geen harta's betaald; de kinderen worden tussen beiden verdeeld.

Eén reden kan ook zijn dat de echtgenoten het niet met elkaar kunnen vinden; toch komt dit zelden voor. Nadere ondervraging van een Clanhoofd, dat Politieagent is, en andere Politieagenten, bevestigen dat een meisje niet gedwongen mag worden om te trouwen. Dit bevestigt mij in mijn vermoeden van een OORSPRONKELIJK AANWEZIG Matriarchaat.

Overspel wordt zwaar bestraft; N.B. het verhaalde over de moord op de beide Nanoga's, (N.B. pg. 11). Vermoedelijk onder invloed van het Koloniale bewind werd er 'slechts' een boete opgelegd van 60 'barang', d.w.z. drie maal de normale Bruidsschat! Werd de vrouw medeschuldig verklaard, dan bedroeg de boete de helft, door beiden te betalen. Meestal ruilde men dat in Kokas of met andere Clans tegen andere goederen; men wilde de als 'onrein' beschouwde boete niet meer in de buurtschap dulden.

Telkens valt op hoe goed de positie van de vrouw is; wij maken nog even attent op de arbeidsverdeling. Beide geslachten leren sagobereiding, vissen, brandhout verzamelen, hout hakken, etc. Men kan de vrouw wel zien hakken, als zij op haar gemak bij haar haardvuur zit. Het hout wordt overlangs over haar hoofd op de gewenste lengte gebroken.

Als speciale taak heeft de vrouw het genezen van zieken, 't verbinden van wonden, het vlechten van fuiken voor de visvangst en het knopen van netten en grasrokjes.

De man heeft als taak: de bescherming van het dorp en zijn gezin, het bouwen van huizen en de jacht, maar óók het vervaardigen van prauwen.

Wie bij dit laatste de tijd neemt om toe te kijken, ziet al gauw in, dat dit een grote technische vaardigheid vereist, want die prauwen moeten mensen en vrachten vervoeren. De hoogste eisen worden gesteld aan de grote prauwen voor het vervoer over zee; waarbij men geen uitleggers heeft. De prauw, die ons kwam halen, werd bemand door 10 staande mannen met hun $\pm$ 3,5 m lange Pagaaien. Er was nog plaats voor 4 tuinstoelen voor ons, de bagage, eten en de medicamenten.

Uit de technische vaardigheid en de graad van zeewaardigheid, die wij op meer dan één reis in de loop der jaren opmerkten, leiden wij af dat de Jamueti van ouds her met de zee vertrouwd zijn. De grootste Prauw welke wij gezien hebben met ruim 10 m, was 120 cm diep en was 70 cm breed. De bodem was dikker dan de wanden, welke op de hoogste rand slechts $1\frac{1}{2}$ duim dik was. Ze had een draagvermogen van ongeveer 5.000 kilo bruto.

Heeft men een nieuwe prauw nodig, dan wordt er eerst, zeer zorgvuldig een geschikte stam gezocht. Daarbij moet men rekening houden met het gegeven, dat sommige Bomen 'Totam' zijn voor enkele Clans.

Op deze bomen of Boomgroepen rust dan een 'Taboe'.

De uitgekozen boom wordt ontdaan van takken, top en schors, dat wil zeggen alles wat onbruikbaar is voor het doel. Daarna wordt hij in de dichtstbijzijnde poel of beek gelegd om daar langzaam af te sterven. Het kan een jaar, of langer duren, voor de stam een eerste vorm krijgt en gedeeltelijk wordt uitgehold. Dan wordt hij opnieuw te water gelaten. Tegen dat de vakman meent dat de toestand van de stam verdere bewerking toe laat, komt het hele dorp helpen om de boot naar het dorp te slepen. Dat gaat met gejoel gepaard, maar magie komt er niet aan te pas, er wordt géén spreuk of bewering geuit. Wel wordt er een deuntje gezongen, waarvan ik de melodie niet opgetekend heb.

De tekst luid: 'Ario dobewe, ario dobewe, kurumenia netare, kurumenia netarea'.

Prauwen, die niet meer bruikbaar zijn, gebruikt men als brandhout. Ik heb vergeten te vragen of dit voor de helpers is die de nieuwe ruwe vorm naar het dorp gesleept hebben.

In Udagaga was een 'Kerkhof', waar de oude prauwen konden verrotten; ook in Inanwatan was dit gebruikelijk, en in Sisir werd er één als 'regenbak' gebruikt.

De Mitoraja.

Deze 'middenpalen' zijn versierd met snijwerk; men zegt daaraan geen bijzondere betekenis te hechten.

Dit lijkt ons onwaarschijnlijk.

In de bijlage, overhandigd aan Dr. J. van Baal, toen werkzaam in het Tropeninstituut te Amsterdam, zijn drie afbeeldingen van de in bas-reliëf gesneden figuren. Men wist mij te vertellen dat ze gemaakt zijn door Nikidare en Taorera Tarage, in Najarago. Merkwaardig is een soort hagedis, waar het kopje een mensenhoofd is en totaal niet lijkt op de kop van een hagedis: Dajo of Godio, Maleis 'soa-soa'. Van die zelfde Nikidare is er nog een vrouw gesneden in een andere paal, en van een man door iemand welke zij Taure noemden.

Op de buik van de vrouw is duidelijk scarificatie te onderkennen. Deze werd aangebracht door andere vrouwen. Tatoeage en scarificatie werd óók aangebracht bij mannen; deze kregen ze echter pas nadát zij met succes deelgenomen hadden aan een sneltocht.

Wij vonden geen enkele aanduiding dat er vroeger initiatiehuizen voor jongens zijn geweest. Wel werd er feest gevierd als zij het Titaraja mochten betrekken. Bij deze bijzondere gelegenheid moet de Grootvader geschenken geven aan de familie van zijn echtgenote. De Moeders broer van de jongeling wisselt geschenken uit met de Vader van de jonge man.

Wij vonden geen enkele aanduiding, dat er vroeger initiatie rituelen voor jongelingen zijn geweest, zoals die in het zuidelijke Mey-Brat gebied gesignaleerd zijn. In de 'Samu Sram' werden zij besneden, vermoedelijk door de Imams van Tarof en Migore. Het sterftecijfer was er zeer hoog en ze zijn in vrij korte tijd verdwenen.

Tot de taken van de mannen behoorde eveneens het bouwen van 'Te Adoro' zodra er genoeg gegadigden waren voor de 'opleiding' van jonge meisjes. Allen werden toegelaten, onverschillig tot welke Clan zij behoorden.

In deze huizen werden zij in contact gebracht met een 'Geest' aangeduid als 'Katuwage'. Deze gaf hen lessen met instructies tot Taboe's, medicijnen en wondbehandeling.

